

PL ISSN 0514-0188
č.indexu 38501

ZIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ÚNOR • FEBRUÁR • LUTY 1989 (ČÍSLO 369) CENA 50 ZŁ

12. ZASADANIE ÚV KSSČaS

VIII. ZJAZD KSSČaS

NOVEMBER 1989

22. januára t.r. sa v Krakove konalo 12. zasadanie ústredného výboru Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

V súvislosti so zavŕšením volebného obdobia v KSSČaS, ústredný výbor sa

**ROZHODOL ZVOLAŤ
VIII. ZJAZD NAŠEJ SPOLOČNOSTI
V KRAKOVE V NOVEMBRI 1989.**

Presný termín určí 13. zasadanie ÚV. Pre prípravu zjazdu ústredný výbor zvolil zároveň zjazdovú komisiu. Okrem toho ÚV zhodnotil na tomto zasadení činnosť KSSČaS v uplynulom období, v tom predzjazdovú kompaň v miestnych skupinách a súčasne schvánil plán práce našej krajanskej organizácie na rok 1989.

K zasadaniu ÚV KSSČaS sa podrobnejšie vrátíme v budúcom čísle Života.

ZJAZDOVÁ KOMISIA

Pre náležitú prípravu VIII. zjazdu našej Spoločnosti ÚV KSSČaS zvolil zjazdovú komisiu v nasledujúcom zložení: Augustin ANDRAŠÁK, Anna CAPIAKOVÁ, Adam CHALUPEC, Zenon JERSÁK, Bronislav KNAPČÍK, Eugen KOTT, Anna KRIŠTOFEKOVÁ, František KURNÁT, Eugen MIŠINEC, Ján MOLITORIS, Ľudomír MOLITORIS, Vladislav POSPIŠIL, Dominik SURMA, Ján ŠPERNOGA a Ružena URBANOVÁ.

VARŠAVA. Na pozvání Uměleckého centra Studio přijel do Varšavy světoznámý houslista a dirigent Yehudi Menuhin (na snímku). V koncertní síni Národní filharmonie řídil orchestr Sinfonia Varsovia. Příjemky z koncertu byly věnovány Fundaci polské kultury. Menuhin chce s tímto orchestrem nahrať desku pro britskou firmu "Virgin".

V ČÍSLE:

Devadesát let Melantrichu	6
Rozhovor Života s V. Plevzom	6
Vrtbovská záhrada	7
Cerné divadlo	8
Hospodáři Zelova	10
Pomôcť ešte teraz...	11
Z dejín jurgovskej farnosti	13

*Klenoty
podtatranského
vidieka
str. 16-17*

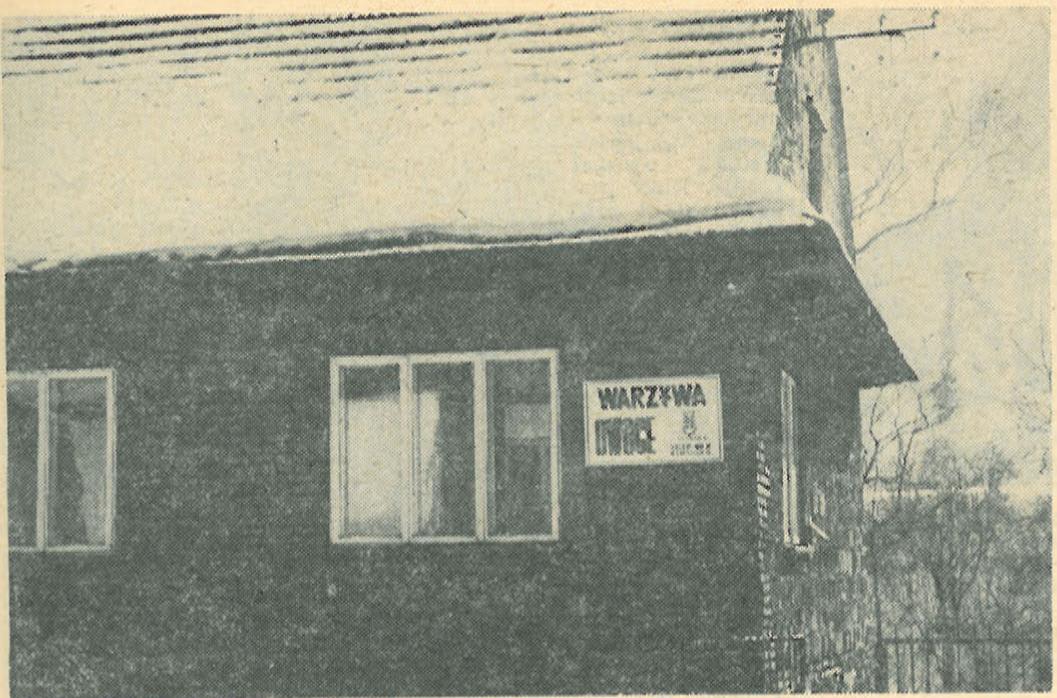
„Neurobili sme včera žiadom krkolomný zvrat. Naproti tomu sime uskutočnili svojho druh „prevrat“ a presnejšie — veľmi dôležitý milový krok na tej istej ceste, po ktorej vytrvale kráčame už roky — povedal prvý tajomník ÚV PZRS Wojciech Jaruzelski na tlačovej konferencii, usporiadanej na druhý deň po skončení 10. zasadania ústredného výboru.“

PREDSEDA IRÁNSKEJ VLÁDY Mir Hosejn Múzávi bol na štvrťovej priateľskej návštive v Poľsku. Prijal ho predseda Štátnej rady Wojciech Jaruzelski (na snímke). Počas rozhovorov s predsedom Rady ministrov Mieczyslawom Rakowskym sa obe strany vyslovili za ďalšie rozšírenie hospodárskej spolupráce, keďže doterajšia obchodná výmena v hodnote 80 mil. dolárov ročne nezodpovedá možnostiam oboch krajín. Počas návštavy bol podpísaný program poľsko-iránskej vedeckej, kultúrnej a vedeckotechnickej spolupráce na najbližšie roky.

NA VARŠAVSKÉJ UNIVERZITE sa konala slávnosť udelenia titulu Honoris causa profesori dr. Hansovi Jakobsenovi z NSR, ktorý patrí k najvýznamnejším predstaviteľom západonemeckej vedy v oblasti najnovších dejín a teórie medzinárodných vzťahov. Na snímke sprava: rektor VU, prof. dr. hab. Grzegorz Bialkowski, prof. dr. Hans Jakobsen a dekan fakulty žurnalistiky a politických vied Zbigniew Kielmiński.

Obchod v Nižných Lapšoch. Foto: AMK

Myslia na budúcnosť'

Gminné družstvo Roľnícka svojpomoc v Nižných Lapšoch patrí k najmenším družstvám pôsobiacim v rámci nowosądzského WZGS (Vojvodský zväz gminných družstiev), avšak podľa dynamiky obratov patrí k priemerným. Družstvo obsluhuje 8 dedín z 9, patriach do nižnolapšanskej gminy. Iba Fridman patrí ku Gminnému družstvu v Czorszyne. Družstvo z Nižných Lapšov má 20 obchodných jednotiek, ktoré zásobujú obyvateľstvo potravinami a priemyselným tovarom. Napriek tomu hlavný dodávateľ tovaru nie je schopný kryť všetky požiadavky družstva. Preto družstvo nadväzuje stále obchodné kontakty priamo s výrobcami. Vďaka takejto spolupráci družstvo získalo v uplynulom roku pre trh tovar v hodnote ok. 200 mil. zl. Hlavnou prekážkou pri získava-

ni tovaru je doterajšia monopolizácia a sprostredkovanie dodávateľov.

Prostriedky pre polnohospodársku produkciu dodáva družstvo prostredníctvom Skladu mäsových výrobkov v Nižných Lapšoch spolu s 5 pomocnými predajnami. Možno v nich kúpiť umelé hnojivá, uhlie, ale aj stavebné materiály. Pokial ide o stavebné materiály, zásobovanie bolo pomerne dobré, až na nedostatok eternitu, cementu a hutníckych výrobkov. Aj tieto nedostatky sa družstvo snarží odstrániť priamymi kontaktami s výrobcomi.

Gastronomická činnosť gminného družstva sa opiera o 3 jednotky — Spišskú reštauráciu v Nižných Lapšoch a výčupy piva v Nedeci a Kacvine. Reštaurácia v Nižných Lapšoch má k dispozícii 100 miest spolu s ka-

viarnou. Pivárne v Nedeci a Kacvine po 40 miest. Gastronomická základňa zataľ stáci, ale o niekoľko rokov, po skončení výstavby priehrad na Dunajci, bude malá.

Chlebom a pečivom zásobuje družstvo pekáreň v Nižných Lapšoch, obsluhujúca spomínaných 8 obcí, ako aj gminné družstvo v Krempachoch. Celkom zásobujú pečivom asi 20 tis. ťudí.

V tomto roku družstvo plánuje dať do prevádzky pniareň piva.

V roku 1987 družstvo malo obrat v hodnote asi 675 mil. zl., zisk dosiahol vyše 16 mil. zl. V minulom roku bol plánovaný obrat 1.126.900 tis. zl. Do polovice decembra družstvo dosiahlo len 1.030.045 tis. zl. a z plánovaného zisku 19 mil. zl. dosiahlo iba niečo nad 12 mil. Nesplnenie predpokladaného zisku zapričinili vysoké náklady, rast platov, vysoké náklady na údržbu a materiál ako aj stály rast cien. Okrem toho najväčšou prekážkou v rozvoji družstva sú vysoké daňové poplatky. Napríklad v roku 1987 družstvo na zisk 16.422 tis. zl. zaplatilo 16.274 tis. zl. daní, čo predstavuje ok. 99%. Chýbajú preto akékoľvek prostriedky na investície i keď sú potrebné. Preto výbor gminného družstva spolu s dozornou radou sa snaží získať investičné úvery na výstavbu súdovkárne, závodu na mäsné výrobky ako aj na výstavbu gastronomickego-obchodných objektov v Nedeci, Nedeci-Zámku a vo Falštine, investície sú potrebné i pre pripravu obchodnej siete pri zvýšenom počte turistov v súvislosti s dokončením výstavovej priehrad na Dunajci a otvorením medzinárodného hranicného prechodu medzi PER a ČSSR v Nedeci. Treba poznamenať, že v územných plánoch zástavby pobrežia budúcej vodnej nádrže sa s takýmito investíciami počíta. Pre tento účel sú už zabezpečené pozemky.

Predsedom správy Gminného družstva Roľnícka Svojpomoc v Nižných Lapšoch je Jozef Krawontka a predsedom dozornej rady je kr. Ján Molitoris z Kacvine.

Na záver poznámka, svedčiaca o tom, že v Nižných Lapšoch myslia na budúcnosť a rozšírenie svojej pôsobnosti. V minulom roku družstvo otvorilo vo Fridmane, ktorý ako som už spomíнал patrí do czorsztynského GS-U, konkurenčný obchod. Ako som sa dočtu, Frydmančania si ho veľmi chvália. Je nielen dobре zásobovaný, ale je otvorený v hodinách, ktoré najlepšie roľníkom vyhovujú.

DOMINIK SURMA

Ľudia dobrej práce

Dnes napišem o práci nášho Gminného družstva Roľnícka svojpomoc v Jablonke, ktorého predsedom je mgr. Tadeusz Pakos z Veľkej Lipnice. Je to veľmi usilovný a pracovitý človek. Nenesí za písacím stolom, necháva celú prácu na podpredsedov, hoci aj oni sú dobrými pracovníkmi, napr. Tadeusz Skočik, podpredseda pre obchodné otázky, rodák z Jablonky a Lichosyt, podpredseda pre otázky výkupu. T. Pakos riadi celú prácu, často organizuje školenia pre predavačky a predavačov. Stále zdôrazňuje, že pracovníci obchodov musia byť k zákazníkom slušní, zdvorili a milí. Koncom roku 1988 T. Pakos zorganizoval schôdu všetkých vedúcich roľníckych klubov a poučil zhromaždených ako majú spolupracovať so všetkými spoločenskými organizáciami, o.i. aj s našou Kultúrnou spoločnosťou Čechov a Slovákov v Poľsku.

Zasa v Chyžnom, v základnej škole sa stretol s učiteľmi, ktorí sa starajú o obchodné stánky v školách, ako aj s vedúcimi týchto stánkov. Oboznámil zhromaždených s prácou družstva, hovoril o tom, že za tri štvrtroky roku 1988 družstvo malo celkový obrat 4 miliardy 200 mil. zl. Hovoril o úlohe týchto obchodíkov v školách. Všetkým, ktorí pracujú v obchodíkoch a starajú sa o ne, podakoval. Nakoniec najlepším odovzdal finančné odmeny a po skončení schôdze sa konala vatra, pri ktorej sa piekli klobásy. Pri vatre sa spievali ludové piesne poľské, ale aj slovenské.

V novembri m.r. predseda T. Pakos zvolal schôdu členov obchodných výborov, na ktorej sa uskutočnila diskusia. Počas tejto diskusie som hovoril o tom, že v zimnom období roľníci majú veľké ťažkosti. Často je totiž vypínaný elektrický prúd a nie je

môžne kúpiť baterky, sklá do lampášov a do petrolejových lám. Dokonca často nemožno kúpiť ani petrolej. Ak sa rozbije sklo na lampáši alebo petrolejovej lampe, musíme kúpiť celý lampáš alebo lampa. Prosil som, aby družstvo sa vynasnažilo, aby tieto veci bolo možné kúpiť v obchodoch. T. Skočik povedal, že vypínanie elektrického prúdu robí značné škody aj družstvu, zastavujú výrobu, v obchodoch sa kazi obsah chladničiek. Následkom vypínania a opäťovného zapájania prúdu sa veľa hodnot ničí.

V železiarskom družstvenom obchode je pomerne dobrý výber náhradných súčiastok pre traktory, je to veľmi dobré, keďže v zime je čas na opravu traktorov. Veľmi dobré je aj to, že družstvo má vlastnú opravárenskú dielňu automobilov, ušetri veľa, keď drobnejšie opravy previdzajú vlastnými silami. Na každom kroku je vidieť, že vedúci pracovníci družstva sa snažia dobre hospodariť, výsledky sú viditeľné.

V roku 1987 družstvo RS dosiahlo dobré výsledky, to znamená aj zisky. Z výkonu, ktorý

družstvo určilo na kultúru, dosiahalo aj naša MS KSSCaS v Dolnej Zubriči 50 000 zl. na nákup hudobných nástrojov pre dychovku, za ktorý sme kúpili klarinet. Zasa v roku 1988 sme obdržali 100 000 zl. z ktoré sme kúpili o.i. dve trúbky, noty atď.

Miestna skupina KSSCaS a členovia dychovky z Dolnej Zubriče srdečne ďakujú družstvu Roľnícka svojpomoc za pomoc, ktorá je v prospech celej našej obce. V roku 1987 vo vianočnom období naša dychovka chodila od domu k domu a hrala koledy. Organizoval to vedúci dychovky Ján Soľava, ktorý koledy nielen nacieli, ale aj po celý čas choval svoju kapelu.

Cheiem zdôrazniť, že ak by družstvo RS nevypracovalo zisky, ani my by sme nemohli dostať pomoc. V krízovom období, ktoré dnes v Poľsku máme, naše družstvo vybudovalo sklad na múku pri pekárni a opravilo najväčší obchod — vo veľmi krátom čase. Teraz sa buduje obchodný dom, prizemie je už hotové. Všetci Oravania budú radi, keď obchodný dom bude hotový.

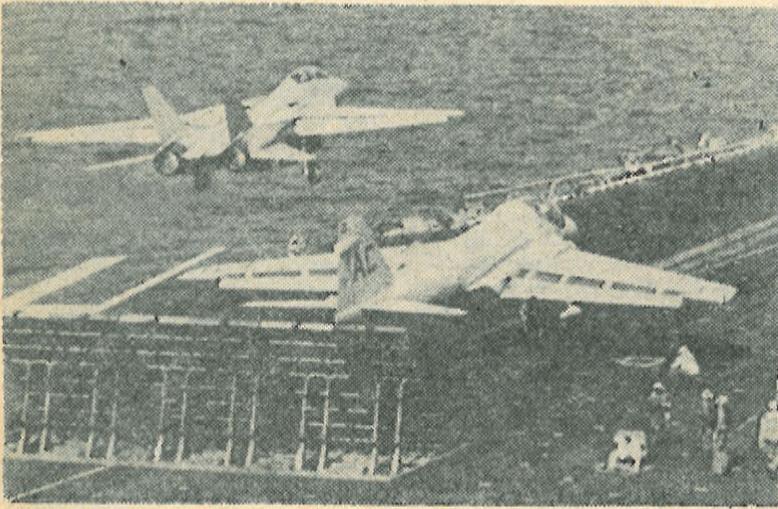
EUGEN KOTF

MOSKVA. Na plenárnom zasedaní ÚV KSSS boli navržení kandidáti na lidové poslance KSSS. V súlade s volebním rádom schváleným loni v prosinci budou dvě tretiny z 2250 poslancov zvoleny v bezprostredních volbách v jednomandátových volebných obvodech a ostatní zvoli celostátní organizácia. Kandidatúry navržené ústredným výborem budou definitívne potvrdeny na príštom zasedaní ÚV po veľké diskusi. Na snímku: Michail Gorbačov a člen politického byra, vedouci moskevské stranické organizace Lev Zajkov.

VIEDEN. Podpisáním záverečného dokumentu a prejavmi ministrov zahraničných vecí účastníckych krajín sa vo Viedni skončila následná schôdzka Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe. Jej výsledky otvárajú cestu ďalším dôležitým rokovaniám o redukcii ozbrojených síl a konvenčných zbraní v Európe a o posilňovaní dôvery a bezpečnosti. V podpísanom dokumente sa účastnícke krajiny tiež zaväzujú pokračovať v úsilií o postupné odstraňovanie prekážok vo vzájomnom obchode a rozvíjaní spolupráce a v oblasti humanitných otázok potvrdzujú odhadlanie rešpektovať ľudské práva a základné slobody. Na snímke sprava: ministri zahraničných vecí — Jaromír Johanes (ČSSR), Tadeusz Olechowski (Poľsko) a Geoffrey Howe (V. Británia) počas prestávky na viedenskej schôdzke.

AMERICKÉ STÍHAČKY F-14 z lietadlovej lode John Kennedy (na snímke) zostrelili dve libyjské vojenské lietadlá Mig-23. K zrážke došlo nad medzinárodnými vodami Stredozemného mora. Líbya požiadala OSN o zvolanie Bezpečnostnej rady a schválenie rezolúcie odsudzujúcej letecký útok USA, ale zmarilo to veto amerického delegáta. Príčinou rastu napätia v americcko-libyjských vzťahoch je to, že Spojené štaty obžalovali Líbyu z výroby chemických zbraní v továrnach pri Tripolise. Líbya však tvrdí, že sa tam vyrábajú farmaceutické prostriedky.

VO WASCHINGTONE sa 20. januára t.r. konala slávnostná inaugurácia 41. prezidenta Spojených štátov Georgea Busha. Nový prezident zložil pred predsedom Najvyššieho súdu USA Williamom Rehnquistom slávnostnú prisahu — na tú istú bibliu na ktorú rovno pred dvomi rokmi prisahal prvý americký prezident George Washington. Pred Bushom zložil tiež prisahu Dan Quayle, ktorý sa stal 44. viceprezidentom USA. V inauguračnom prejave Bush medzi iným zdôraznil význam, aký prikladá ideálom politickej a hospodárskej slobody a vyjadril presvedčenie, že pred Amerikou sú roky ďalšieho pokroku, blahobytu a bezpečnosti. Hovoriac o zahraničných otázkach zdôraznil, že USA budú pokračovať v politike zbližovania so Sovietskym zväzom. Na snímke: George Bush (zľava) a viceprezident Dan Quayle s manželkami pred pomníkom Lincolnova.

PARÍŽ. Predstavitelia 145 štátov, v tom 80 ministrov zahraničných vecí, sa zúčastnili medzinárodnej konferencie venovanej zakazu výroby chemických zbraní. Sef sovietskej diplomacie Eduard Ševardnadze (na snímke) oznámil, že ZSSR začne jednostrannú likvidáciu chemických zbraní ešte pred uzavretím medzinárodnej konvencie v tejto veci. Odhaduje sa, že takúto zbraň má dnes asi 30 štátov.

DŽIDDA. Prvň zahraničný cestou Bénazir Bhuttové, dcery zavraždeného prezidenta, po jmenovaní ministerskou predsedkyní Pákistánu, bola pouť do Mekky. Po návrate do Pákistánu prohlásila, že islám je osobní vecí jejho vyznávateľa, ale štát se musí opírať o svetské zásady. Na snímku: Emír Mekky vitaná predsedkynou pákistánskej vlády na letisku v Džidde.

KRONIKA V OBRAZECH

BONN. Predsedu vlády Mieczyslaw Rakowski bol na neoficiálnej návštive v NSR, kde sa zúčastnil osláv 75. narodenín Willyho Brantza, čestného predsedu západonemeckej sociálnodemokratickej strany. Pri tejto príležitosti sa stretol s prezidentom NSR Richardom von Weizsäckerom, kancelárom Helmutom Kohlom, ministrom zahraničných vecí Hansom Dietrichom Genscherom a ďalšími predstaviteľmi politického života v NSR, s ktorými prerokoval otázky ďalšieho rozvoja vzájomných vzťahov a hospodárskej spolupráce medzi Poľskom a NSR. Poľský premiér sa tiež stretol s prezidentom Francúzska Françoisom Mitterrandom, premiérkou Nórska Gro Harlem Brundtlandiovou, podpredsedom vlády a ministrom financií Izraela Szimonom Peresom a šéfom švédskej vlády Carlssonom. Na snímke: Willy Brandt víta Mieczysława Rakowského.

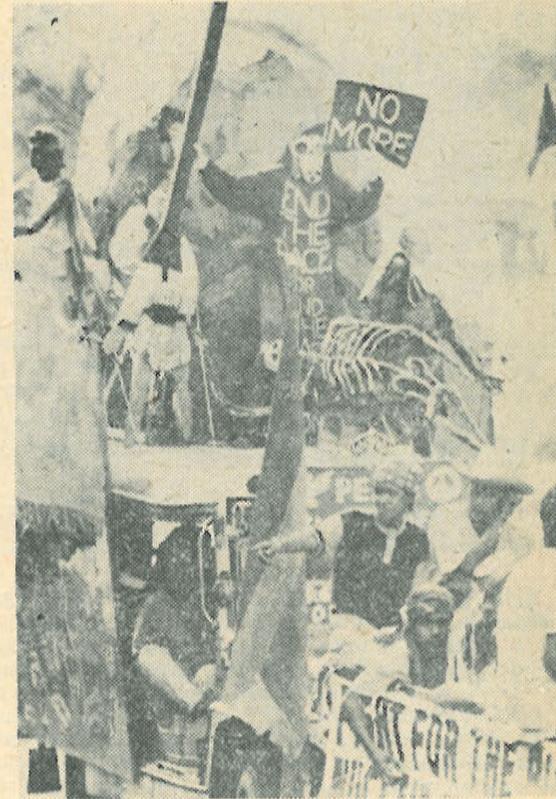
V CISÁRSKOM PALÁCI V TOKIU zomrel vo veku 87 rokov japonský cisár Hirohito (na snímke). Zasadol na trón 62 rokov, hoci od r. 1946, keď sa Japonsko stalo konštitučnou monarchiou a Hirohito sa zriekol cisárskeho atributu „božstva“, sa jeho právomoc veľmi obmedzila a ako hlava štátu plnil len reprezentatívnu funkciu. Tešil sa všeobecnej úcte Japonecov, no v zahraničí jeho osoba vzbudzovala kontroverzie vzhľadom na úlohu, akú zohral počas druhej svetovej vojny. Pohrebných slávností v Tokiu sa zúčastnilo mnoho hláv štátov a ďalších významných osobností z celého sveta. Hirohitovým nástupcom sa stal jeho prvorodený syn, doterajší korunný princ, 55-ročný Akihito.

INDIE. Začalo zde období obřadních koupeli ve svaté řece Ganga, trvající sedm týdnů. Odhaduje se, že v té době se v této řece omyje třicet až čtyřicet miliónů Indů.

ANGOLA. V rehabilitačnom stredisku v Kuito sa nachádza množstvo ranených, medzi ním žien a deti, ktoré stratili končiny po výbuchu min a teraz čakajú na protézy. Počas dlhodobej občianskej vojny v tejto krajine rebelanti z UNITRY uskutočnili mnoho akcií proti civilnému obyvateľstvu. Najhoršie na tom bolo, že v týchto akciách utrpeli tí najnevinnejší — deti.

FILIPÍNY. Skupina pracovníkov mirového hnutia usporiadala protestnú akciu proti prítomnosti amerického vojska na Filipínach. Demonstranti objíždzeli vojenské základny mikrobusem s transparentami a dekoraciami.

PERU. Nikdo se nediví, když vidí v Polsku frontu před obchodem. Rekordní fronta na snímku však stojí v peruánském hlavním městě Limě. Lidé čekají na sušené mléko, mouku a další základní potraviny z dovozu, prodávané na příděl.

PEKNÝ ÚSPĚCH dosiahol na nedávnych krasokorčuliarských majstrovstvích Európy v Birminghame Poliak Grzegorz Filipowski, ktorý získal striebornú medailu. Majstrovský titul vybojoval sovietsky krasokorčuliár Alexander Fadejev a tretie miesto československý reprezentant Petr Barna. Poznamenajme, že to už druhá medaila Filipowského (na snímke). Pred štyrmi rokmi, na šampionáte v Göteborgu, vybojoval bronzovú medailu.

Snímky: CAF, TASS, AP, Reuter a archív.

„Kvalita, to je to, oč nám jde predevším“, říká ředitel nakladatelství Melantrich ing. Jiří Krátký

Foto: TAO K — Roderer

Devadesát let Melantrichu

Bylo to někdy v létě roku 1898. Přesné datum se dnes už asi nedá zjistit. Nešlo totiž o událost natolik významnou, aby si ji někdo poznamenal. V Praze, hlavním městě Čech, tentokrát součásti Rakouska-Uherska, vzniklo malé družstvo tiskařů.

Uplynulo dvanáct let. Psal se desátý rok století dvacátého a družstvo — v té době již značně větší — se rozhodlo přijmout ku své větší slávě nějaké zvučné jméno. Někdo, a opět se neví kdo, vymyslel Melantrich. Proč nepojmenovat družstvo tiskařů po Jiřím Melantrichovi (ypsilon ve jméně byl nahrazen měkkým i až později) z Aventýna, významném českém tiskaři šestnáctého století? Dohodnuto, odsouhlaseno a nejspíš i korbelem českého piva zapito. Dvanáctileté družstvo nastoupilo svou oslnivou a vzestupnou dráhu.

Prvním krokem na této cestě vzhůru bylo zakoupení nové budovy. Kde se vzaly tu se vzaly peníze (a ani odpověď na otázku, od kdo vlastně byly, není dodnes jasná), za něž si tiskaři kupili výstavný palác Hvězda v samém centru Prahy, na Václavském náměstí.

V té době už existovaly vazby mezi Melantrichem a jednou z politických stran teh-

dejší doby, s Československou stranou socialistickou. Byla to spolupráce oboustranně výhodná, díky ní bylo posíleno jak nakladatelství, tak i strana. Společně vstoupili tiskaři se straniky v roce 1918 do nového, československého státu. Rakousko-Uhersko v říjnu zaniklo a jedním ze států, které se po jeho zániku zrodily, se stala i Československá republika.

V průběhu dvacátých a třicátých let se z Melantrichu stal vydavatelský kolos, který snášel evropská srování. Desítky deníků a večerníků, časopisů, knih, plakátů. To byl Melantrich. Oficiálně stále spojen se socialistickou stranou, ve skutečnosti ji však přerostl. Hlavními devizami Melantrichu byla rychlosť a kvantita. Kvalita leckdy ustupovala do pozadí, i přesto však v průběhu let prošla redakcemi novin a časopisů vydávaných v Melantrichu celá plejáda významných českých spisovatelů, básníků a malířů. Za všechny připomeňme alespoň dva, autora nesmrtného dobrého vojáka Švejka Jaroslava Haška a ilustrátora tohoto díla Josefa Lady.

Přelomem v životě celého národa, všechno jeho složek a institucí se stal konec třicátých let. Hladový a rozpinávý německý fa-

sismus v průběhu let 1938–39 pohltil a zlikvidoval celou Československou republiku. Zanikla i struktura předválečného politického systému, tedy i socialistická strana. Melantrich sice existoval nadále, stále vycházely jeho noviny, časopisy a knihy, nyní už ale pod nacistickou cenzurou. Snižovaly se náklady, v souvislosti se zhoršující se ekonomickou situací byly některé listy zastaveny úplně. Redakce byly postiženy zhoubnou činností tzv. aktivistických novinářů, kteří se nerozpakovali zradit vlastní národ a kolaborovat s nacisty...

Převrátme rychle ty smutné stránky let války a okupace a začněme znova číst až s datem 1945. Československo bylo osvobozeno, život začínal nově. Nově se zrodila socialistická strana, jejímž vydavatelstvím se opět stal Melantrich. Opět vycházely noviny a časopisy. Vše bylo znovu, ale jinak než před válkou. Československo roku 1945 nebylo Československem roku 1938. Lidé byli o spoustu tragických zkušeností bohatší a nechtěli se znova dopouštět stejných chyb. Země směřovala k socialismu.

Nebyla to cesta jednoduchá, kterou muselo Československo projít až do dnešních dnů. Vráťme se však k Melantrichu. Po určité stagnaci v průběhu padesáti let zaujalo toto nakladatelství Československé strany socialistické, jednou z pěti politických stran ČSSR, pevné místo v kulturním životě československé společnosti.

Na rozdíl od předválečného Melantrichu se ten dnešní orientuje především na kvalitu a na jasnowu a koncepní vydavatelskou politiku. Ročně je se značkou Melantrich vydáváno maximálně čtyřicet nových knižních titulů. Vedle překladů významných děl světové literatury je hlavní činností Melantrichu cílevědomé mapování literatury české. A to jak staré, tak i současné. Kromě toho jsou v Melantrichu nadále vydávány noviny a časopisy Československé strany socialistické a před několika lety začal být vydáván bulletin osvětlujucí lidem některé etapy české a československé historie „Slovo k historii...“

Před devadesáti roky vzniklo malé tiskárenské družstvo, před osmasedmdesáti roky se na jeho výrobci poprvé objevil nápis Melantrich. Značka, která žije stále.

JIRÍ CHODIL (T.A. Orbis)

ROZHOVOR ŽIVOTA

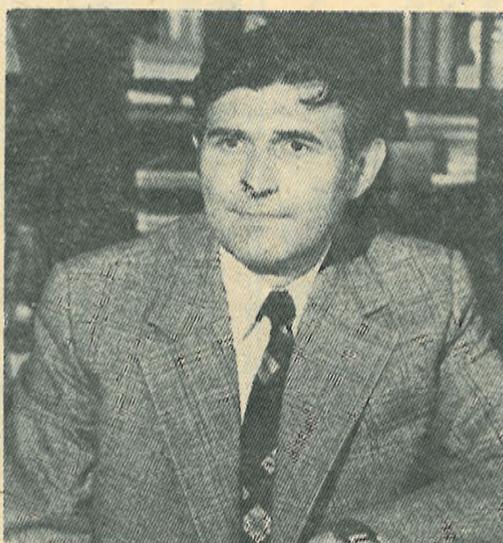
s akademikom VILIAMOM PLEVZOM

Umenie a život

V dňoch 3.—30. novembra 1988 v Dome výtvarných umelcov vo Varšave na Mazowieckej ulici sa konala výstava tvorby zaslúžilého umelca ČSSR maliara a sochára Vladimíra Kompánka. Výstavu slávnostne otvoril akademik Viliam Plevza, autor monografie o vystavujúcemu umelcovi. Pri tejto príležitosti sme V. Plevzu, riaditeľa Ústavu MLÚV KSS v Bratislave, požiadali o rozhovor.

— Vaša kniha o Kompánkovi vzbudila v širokej verejnosti značný ohlas. Odborníkov z oblasti histórie umenia ste tak trocha zaskočili. Čo Vás viedlo k nápisaniu knihy?

Vždy som si uvedomoval, že zázrak umenieho tvorenia je zodpovedné a ľahké hľadanie, nachádzanie a znovaobjavovanie svojakej, specifickej cesty výpovede o pravde života, jeho polohách a jeho podobách. Hľadanie a nachádzanie ničím nezastupiteľnej výpovede o ľoveku a prostredí, v ktorom existuje a ktoré sa snaží pretvárať. Výstižne to povedal národný umelec A. Brunovský: „Výtvarný prejav vstúpil do dejín ľudstva v jeho prvopočiatku. Každá forma či systém

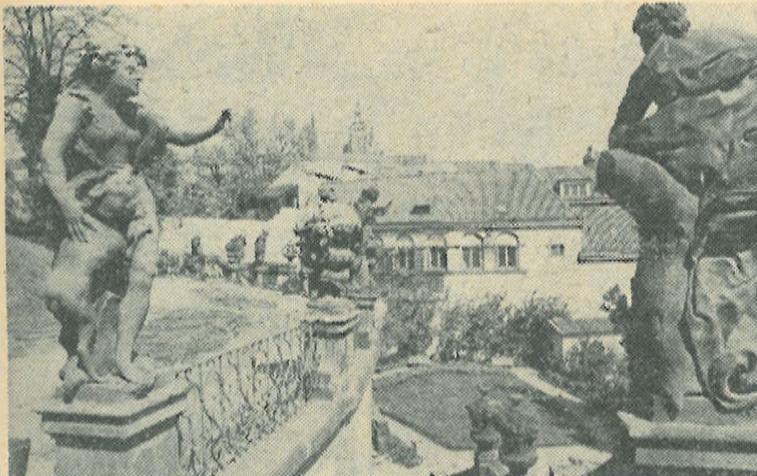
spoločnosti mu prisúdila úlohu akú od neho očakávala a potrebovala. A v každej spo-

ločenskej formácii sa výtvarný prejav postupne dostal do všetkých foriem života, prestúpil všetko v čom ľovek žil, čím pracoval, čím sa odieval, sýtil, zohrieval, svietil, bavil sa, čím sa honosil i čo uctieval. Plejády výtvarníkov sa veky vrhali do práce, aby potešili ako i ducha veľkých páнов pozemských i nadpozemských, ale i svojich blíznych. Hlavne však, aby si robotu vykuvovali šťastie a nadšenie zo zázraku tvorenia, pretože pre ozajstného výtvarníka je akt tvorenia to najdôležitejšie.“ — A to je vlastne moja odpoveď na Vašu otázku. História a umenie sú úzko späté. Jedno od druhého nemožno oddelovať.

— A prečo príve V. Kompánek, prečo nie A. Brunovský, K. Patakyi a in...?

Vždy ma prítahovalo neobjavené, silno emocionálne, naše, slovenské. Keď Vladimír Kompánek roku 1957 predstúpil pred verejnosť ako výrazná osobnosť na prvej výstave Skupiny Mikuláša Galandu v Žiline, kritika oprávnenne vyzdvihovala, že umelecký program, ktorý prezentoval prostredníctvom výstavených diel, nadväzuje na úsilie zakladateľov slovenského avantgardného umenia: Ľudovíta Fullu, Mikuláša Galandu, Miloša A. Bazovského a Cyriána Majerníka. Meno Mikuláša Galandu, ktoré si skupina zvolila ako svoje označenie, symbolicky vyjadrovalo aj Kompánkovo snaženie: vytvárať s dobovou korespondujúcej umenie, a to v nadvýznamnosti na najlepšie tradície domácej i svetovej kultúry a umenia.

Dielo Vladimíra Kompánka potvrzuje, že úzkostlivé napodobňovanie reality nemôže

Zábery v Vrtbovskej záhrade. Foto: ČTK

Vrtbovská záhrada

K najmalebnejším zákutiam Prahy patria Vrtbovská záhrada na Malej Strane. Je do slovne oázou pokoja, vyhľadávanou najmä v letných mesiacoch Pražanmi a turistami.

Táto — údajne jedna z najkrajších záhrad v strednej Európe — je pritom dômyselne ukrytá uprostred rušných pražských ulíc. Nenápadné dvere na Karmelitskej ulici skrývajú vchod do dvora bývalého Vrtbovského paláca, ktorým prejdeme až do samotnej barokovej záhrady. Jedinečné a pôsobivé dielo tu vybudoval v rokoch 1715 — 1720 na stísenom priestore bývalého vinohradu František Maximilián Kaňka. Objednávka, ktorú dostal, bola spojená s rozšírením a úpravami

paláca pre Jána Jozefa z Vrtby. Šlachtický rod Vrtbovcov patril v Čechách v tomto čase k najvýznamnejším a za Jána Jozefa, ktorý bol najvyšším kastelánom, dosiahol svoj vrchol.

František Maximilián Kaňka dokázal v náročnom terasovitej teréne vytvoriť slohové dielo nevšednej krásy. Pôsobivý účinok kompozícia dosiahol predovšetkým gradáciou a postupným zužovaním terasovitých plošín spojených schodišťami.

Obmedzený priestor záhrady bohatu kompenzoval sochársku výzdobou pochádzajúcou z diele svetoznámeho Matyaša Bernarda Brauna. Postavy predstavujú výjavky z antickej mytológie; už na vstupnom portále vidíme sochu Atlanty, v Sale terrene — v

ktocej sú dnes detské jasle — sochy Bakhuza a Cerery.

Na druhej terase, na ktorú vchádzame po dvojstrannom schodišti, si môžeme pozrieť ďalšie postavy gréckych bohov: Jupitera, Merkura, Marsa, Apolla, Juno a Minervy.

Avšak návštěvníkov Vrtbovskej záhrady spravidla najviac prítahuje tretia terasa, z ktorej je jeden z najkrajších pohľadov na Prahu. Ako na dlani vidíme odtiaľ krásu malostránskych strech, siluetu Pražského hradu a kupolu jedného z najkrajších pražských chrámov — chrámu svätého Mikuláša od Dientzenhofera.

Dnes je Vrtbovská záhrada vzhľadom k rozsiahlym stavebným a reštaurátorským opravám uzavretá. Jedinečný architektonický skvost, ktorý bol v posledných rokoch už značne spustnutý, ziska opäť svoje, pôvodné čaro a bude zachovaný pre budúce generácie.

MONIKA KEMMLEROVÁ — Orbis

být a nie je cieľom dobrého umenia. Špecifická, vysoko intelektuálna náročná činnosť, akou umelecká tvorba je, však svoju podstatou a obsahom, vyjadrovacími prostriedkami a ďalšími atribútami, ktorými sa prezentuje, ovplyvňuje — hoci pôsobí ako svojbytný fenomén — tak duchovno-kultúrnu oblasť, ako aj ostatné zložky spoločenského diania. Napokon: aj vo vzťahu k človeku ako racionálnemu a emocionálnemu subjektu sociálneho pohybu nemôže nenapomáhať tmeliť, upevňovať jeho totálnu jednotu, harmonickú celistvosť. Tam, kde práca — ako údel, výsada a najznešenejšie poslanie človeka — nemá (použijúc stanovisko slovenského maliara pedagóga Rudolfa Filu) estetické korektíva a rozumová aktivita sa nevyvažuje senzitívnosťou, dochádza k deformáciám osobnosti, k schizofrenickým rozporom medzi fyzickým a duchovným, citovým a racionálnym. Umenie — navyše — poskytuje aj to, čo nemôžeme poznáť. V tom je — na rozdiel napríklad od vedy — jeho ľatomstvo, vzrušujúci pôvab a neváham povedať — zázrakom tvorenia vyvolané oponenie, až závrat.

— V čom je Vladimír Kompánek rýdzovo slovenský?

Vladimír Kompánek nám umožňuje stotožniť sa s drevenou či maľovanou legendou, s koníkom nášho ľetstva a okienkom domova. Verí, že mnogi z nás tieto hodnoty alebo nosia v sebe „ako odtlačok po rodičoch a pradedoch“ alebo len intuitívne sa zhodnú s jeho originálnou predstavou, prijmu jeho videnie „a pocitia ticho dávnych

čias“. Tento, zatiaľ zaslúžilý, ale v skutočnosti dávno národný umelec, z obáv, že človek sa odtrhne od svojich dávnych prírodných a kultúrnych koreňov, povýšil na prvky prvoradého civilizačného významu podnety z rázovitej kúta Slovenska, kde sa narodil, a tým sa stal aj pozoruhodným modernizátorom tradície, príatlívym spôsobom bojujúcim i proti tienistým stránkam priesmyrnej civilizácie.

— Zreľemu dielu Vladimíra Kompánka sa predsa dostalo viaceru významných spoločenských ocenení...

— Áno. Roku 1965 obdržal Cenu Cyprilána Majerníka. Pred dvadsaťtými rokmi — roku 1968 sa stal laureátom Štátnej ceny Klementa Gottwalda. V nasledujúcom roku ho menovali za zaslúžilého umelca.

Vladimír Kompánek — povedané slovami komisára tejto výstavy Fedora Krišku — počíta s úprimným a vnímatvým divákom: „S takým, ktorý sa nebude bať chytiť sochu do ruky, obsiahnúť obraz nielen okom, ale aj dušou. Počíta s takým divákom, čo pozná ako vonia domov, akú farbu má túžba, ako chuti čas. Chce sa s ním podeliť o svoje skúsenosti tak normálne, po kamarátsky: o figúrky, ktoré vystrúhal na svoju podobu i na podobu a oslavu života, prítomnej chvíle, aj voňavých spomienok.“

— Čo dodáť na záver?

— Nech prehovorí samotný autor. „Práca nemusí byť len drina, akési večné lopotenie sa na sochách. Celé hodiny a dni ohmatáva

človek veci pohľadom, staré i nové, presúva ich raz medzi vyvolené, raz medzi zatratené, skúša sám seba: kde je ten najväčšejší priestor, ktorých pári veci mu zostane neoddeliteľných ako dýchanie.“

Je to veľké dobrodružstvo, aj hra, aj sklamanie. A v nestráženej chvíli a akomsi stave sebauvedomenia sa, znova pridáš čosi, malý záZNAM, a posunieš sa dopredu. Je to zvláštny pocit, keď niekde zanecháš veci aspoň trochu zhodné s vlastnou predstavou, začne ti byť celé prostredie akési príbuznejšie.

A najmä to ma nebaví, stále debatovanie bez realizácie, bez prípravenosti a bez najmenšieho sklonu zanechať to denné pohodlie a trochu riskovať.

Nastal tu krásny čas. Ráno je trošku hmla a potom celý deň prijemný jesenný útlm.

Tahá ma to von.

Dá sa žiť aj zdržanlivovo, ticho, bez lesku. A je mi pritom dobre. Všetko už len premeníam na to, čo by som chcel urobiť a predstavujem si, aké by to malo byť.

Zistil som, že viem byť disciplinovaný a udržiať sa v stave skromných požiadaviek.

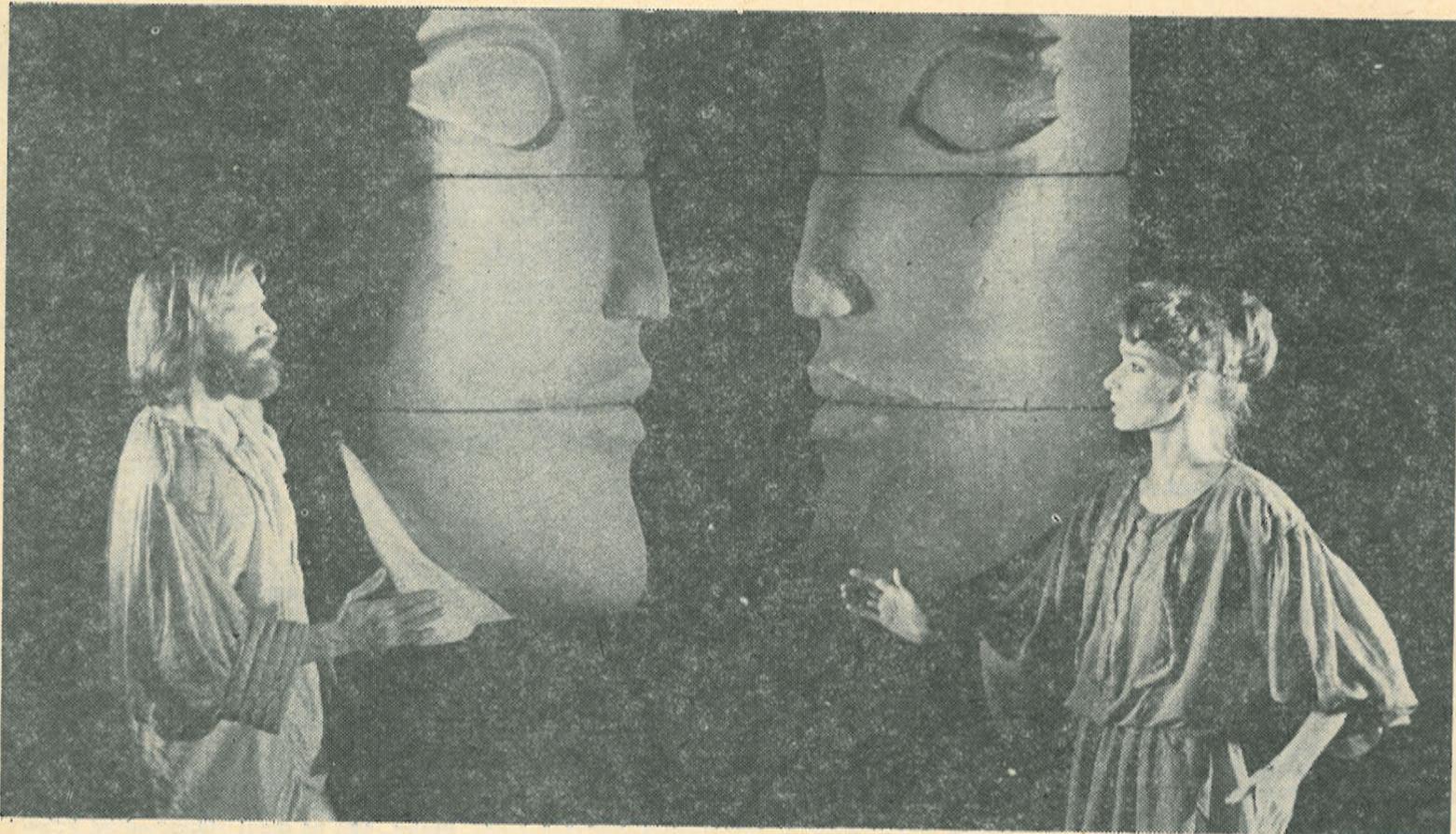
A tak zo všetkého ma chytá iba tichá znášanlivosť, vyrównanie; vidieť, chodiť, odnášať si a prevracať to na tvar, a ten aby sa podobal pokoju, mieru, starodávnym zimám. Nedám si to už ujsť.“

Dakujem za rozhovor a želám Vám veľa krásnych životkov pri očarení umeleckým dielom. A nám ďalšie pekné knížky z Vášho pera.

Zhováral sa: JJA

ZIVOT

Cislo 2/1989 Ročník 32

Imaginativ — návrat do světa snů

Význam pojmu „imaginace“ nalezneme v každém slovníku cizích slov. Znamená obrazotvornost, představivost, schopnost uměleckého zobrazení vlastních nebo cizích představ. Co je však Imaginativ? Název českého experimentálního syntetického divadla Jiřího Srnce, s jehož jménem je trvale spjata tvorba známého „Černého divadla“. Počátkem šedesátých let tehdy ještě velmi mladý a všechnně nadaný umělec okouzlil svým originálním pojetím divadla Prahu a po úspěchu na festivalu ve skotském Edinburghu v roce 1962 se jeho soubor stal celosvětovým pojmem.

Dnes má Černé divadlo za sebou více než 11 premiér, ve kterých již 27 let vrací diváky do světa snů, do říše jejich přání či zapomenutých dětských her. O jeho scéně je velký zájem i v zahraničí, představilo se už v zemích na pěti světových kontinentech.

V roce 1987 založil Jiří Srneček novou skupinu syntetického divadla. Také Imaginativ využívá osvědčených černodivadelních efektů, zároveň se však již jedná o divadlo odlišného typu, jehož plnohodnotnou složkou je i živá hudba.

Co stálo u zrodu nového divadla, začal nás rozbor s Jiřím Srncem:

„V posledních letech jsem hodně přemýšlel, jak získat užší kontakt s publikem a jak u něj probudit větší zájem o divadlo. Díky nejrůznějším technickým vymoženostem jsme mnohdy pohodlní, ztrácíme schopnost přirozené hravosti a vlastní tvořivosti. Divák přichází dnes do divadla v očekávání, že bude baven bez vlastní spoluúčasti. Cílem mým a celého kolektivu tedy je probudit divákovu myšlení, evokovat jeho fantazii spojením živé hudby, tance a pohybu objektů kolem tanečníků. To vše je spjato myšlenkou, kterou by měl divák za pomoc své představivosti nacházet a spoluvytvářet.“

Imaginativ však nepoužívá ve svém zatím jediném představení složitých rekvizit. Naopak, vidíme tu ty nejzákladnější tvary, jakými jsou například koule či krychle. I za tím je snaha souboru vrátit se k lidské přirozenosti, touha hledat a nacházet krásu v jednoduchosti.

Pro svou první inscenaci rovněž s názvem Imaginativ si soubor zvolil několik mikropříbehů, v nichž jsou sloučeny výrazové prostředky tance, pantomimy, černého divadla a živé hudby. Spojení herců — tanecníků a hudebníků, které vidíme přímo na scéně, vytváří jeden ze základních inspirativních zdrojů při formulování toho, co má být rečeno divákovi. Představení není přitom spoutáno doslovním scénářem či notovým zápisem. Existují plochy, kde dochází k improvizaci, která je vzájemně vyprovokována, a tak v nových obměnách určených danou situaci (tentokrát den a právě toho publikum) se objevují variace na základní téma jednotlivých scén.

Během představení nalezne divák jen málo konkrétních reálných situací, které by se daly přesně a vždy stejně vysvětlit. To by také šlo proti zámeru Imaginativu, který vychází z toho, že každý divák je osobnost s větší či menší fantazií. Samo představení jej pak nutí k tomu, aby si naznačně sám domýšlel, aby objevoval v jednotlivých příbězích svou pravdu, aby si všiml věcí na první pohled obyčejných.

Imaginativ je spojením lidí s podobným názorem na umění a zcela určité i na život. Jeho členové si všechno sami vlastně vymyslí, sami se starají také o realizaci. Sešli se přitom zcela zákonitě ti, kteří v rámci své profesionální kariéry neztratili ještě schopnost si hrát a dát do představení absolutní nadšení. Právě to je totiž tou nezbytnou součástí improvizace.

Imaginativ nepotřebuje tlumočníka; jeho poslání je srozumitelné každému publiku bez rozdílu národnosti. Projevilo se to i na nedávném zahraničním zájezdu Imaginativu v Itálii. V současné době se soubor těší na připravované turné po Francii a zájem o něj je i ze zámoří. Cesty Imaginativu však nesměřují pouze za hranice. V Praze se jeho domovskou scénou stal kulturní dům Eden ve Vršovicích.

Záběry ze stejnojmenného představení souboru Imaginativ. Foto Vítězslav Bulant

MONIKA KEMMLEROVÁ
Orbis

JAROSLAV SIEFERT

Studené jaro

Je ještě v mlhách — když je časně
a v kouřích okno milené,
miluju, sním a píšu básně.
A ty ne?

Pro milence je to hrozná zkouška,
krok jara je tak pomalý,
jen schověj svoje rubínová ouška
do šály.

GUSTÁV HUPKA

PRÍTOMNOSŤ

Povedz mi povedz rodná zem
či tvoje srdce
v mojej hrudi nenesiem
v mojej hrudi nenesiem
Povedz mi povedz rodný kraj
dal som ti celú dušu
Dal veru dal
a učil sa naspamäť
piesne miznúcich rún

Snimka: D.S.

pod Karpatmi
A mne aj to stačí

Po rokoch niet už nejednej z cest
kade som chodil
ostali tajné skrýše
pre ktoré vo mne mladosť nikdy
neumrie
ako tieň
skrytý v kríku nezbledne

Povedz mi rodné mesto
prečo sa k tebe vracam rád
Nože mi povedz cesta pod Karpatmi
hlboko vklinená medzi vinohradmi
mám stále to isté srdce
keď už tých starých rún niet
a ani pri chodníčkoch
niet už tých veľkých skál
na ktoré si môj otec
putňu odkladal

SLOVNÍK ŽIVOTA (168)

POUŽÍVANIE A VÝSLOVNOSŤ ZDVOJENÝCH SPOLUHLÁSOK (2)

V slovách s predponami nad-, od-, pred-, bez-, roz-, napr.: poddať, poddať sa (ale podať sa na niekoho), oddych, oddávna, oddialit, oddiel, naddihnut, preddavok, preddomie, bezzákonny, bezzásadový, bezzubný, rozseleňať sa, rozzúriť sa a pod.

Vo výslovnosti vznikajú zdvojené spoluľásky aj spodobovaním, napr.: odtade, odtajtiť, odteraz, rozsekáť, rozsypať, bezsenný; predsedá, odsúdiť, podsypať, odcudziť, odcestovať, odčítať; Čadca, radca, sudca, oťca, otcovi, dvadsať, tridsať, štyridsať, predsa; Bytča, dobyté; buďte, súđte, ráďte, podťe; užší, kratší, sladší, bladší a pod.

Po spoluľáske aj pred spoluľásokou (v skupine troch a viacerých spoluľások) sa zdvojená spoluľáska vo výslovnosti obyčajne zjednodušuje (napr.: odpusťte (vyslov otpusťe), vešťca (vyslov vešca), podskočiť (vyslov pockočiť), ľudský (vyslov ľucký), vŕazstvo (vyslov vŕaztvo) a pod.

Poznámka. — Zdvojené spoluľásky neslobodno vo výslovnosti od seba oddeľovať prestávkou. Vyslovujeme ich ako jednoduché predložené spoluľásky.

POĽSKY

mufka
muflon
muł
mulisty
mulasty
mulat

mulica
mumia

SLOVENSKÝ

rukávnik
muflón
bahno, můř
múlistý
bahnitv., múlistý
mulat (miešanec
bielej a čiernej
rasy)
mulica
múmia

ČESKÝ

rukávník
muflon
bahno
kalný, kalovitý
kalný, bahnitý
mulat

mulí samice
mumie

mumifikovač
mundur
mundurek
mundurować

municipalnosť
municipalny
munio: mieć
kuku na muniu
mansztuk
wziąć kogoś na
mansztuk
mur
murarz
murawa
murzyn
murzynski
murszeć
mus
z musu
musieć
musiałem słyszeć

muskać
muskać się
muskularny
muskulatura
musować
musujący
napoje musujące
musowo
muszla

mumifikovať
rovnošata
obliekať do
rovnošaty
mestská správa
mestský
mať o koliesko
viac
uzda, zubadlá
skrotiť niekoho

mûr
murár
trávnik
černoch, černoška
černošský
hníť
donútenie
z donútenia
musiel
zda sa mi, že som
počul

hladkať
fintiť sa
svalnatý
svalstvo
šumieť; peniť sa
peniaci sa
šumivé nápoje
nevyhnutne
mušta

mumifikovať
stejnokroj
žákovský stejnokroj
oblékať do stejnokroje
městská správa
městský
mit o kolečko více

uzda
zkrotit někoho

zed'

zedník
trávnik
černoch, černoška
černošský
hnít
nutnost
z nutnosti
muset
zda sa mi, že jsem
slyšel
lehce hladit
strojit se
svalnatý
svalstvo
šumět; pěnit se
pěniči se
šumlivé nápoje
nevyhnutelné
musle

Hospodáři Zelova

Loni zvolené národní rady se v souladu s novými z sadami působení územní samosprávy stavají skutečným hospodáři svých oblastí, plnují jejich rozvoj v podmírkách hospodářské reformy. Chtěli bychom krátce ukázat, jak vypadá program národní rady v Zelově, městě, v němž žije naši krajané a působí obvodní výbor Kulturně sociální společnosti Čechů a Slováků v Polsku.

V souladu se z přednostněm zemědělství a bytové výstavbě v celostátním měřítku je i v programu národní rady a obce Zelova věnována těmto problémům značná pozornost.

Zvýšené náklady na meliorace, větší dodávky výrobních prostředků pro rolníky a zdokonalení systému agrotechnických porad přispěje k zvýšení rostlinné výroby. Celková plocha zemědělské půdy se do roku 1990 změní o 56 ha; bude to způsobeno předáním nových pozemků na bytovou výstavbu a zalesněním nejslabších půd. Bude se však systematicky zmenšovat rozloha pozemků Státního půdního fondu, z něhož bude předáno stálým hospodářům 400 ha, čímž se jeho stav do konce roku 1990 sníží na 467 ha. Osevní plocha se nezmění, ale změní se struktura osevů ve prospěch intenzivních odruž obilí, jakými jsou triticále a oves. Růst rostlinné výroby umožní zvýšit i živočišnou výrobu, především chov mladého jatečného dobytka, vepřového dobytka a ovcí, a postupně obnovit stav dojnic. Díky tomu vzroste i nákup jatečného dobytka, obilí a Brambor.

Jedním z hlavních cílů společenskoekonomické politiky je zlepšení bytových podmínek občanů. K tomu vede nejen výstavba nových domů, ale i lepší údržba a využití již existujícího bytového fondu. Pětiletý plán předpokládá výstavbu obytných domů se 160

byty. Významným doplněním bytové výstavby je stavba rodinných domků. Připravuje se výstavba sídliště rodinných domků v Poznaňské ulici. Do roku 1990 tam bude přiděleno 70 parcel.

Bude provedena generální oprava a modernizace deseti státních a pěti soukromých činžovních domů. Z běžných fondů se provádí údržba domů a soukromí majitelé dostavají finanční pomoc na údržbu a opravy.

Základním úkolem komunálního hospodářství bude zbrojení terénu pro další bytovou výstavbu a zlepšení komunálních služeb občanům. Bude m.j. postavena čistírna odpadních vod, kanalizace sídliště Plocka, ukončena stavba vodovodu pro sídliště XX-letí města Zelova, vodovodu pro sídliště Poznaňská, skladiště odpadků aj. V rámci brigádnických prací a z prostředků společnosti bude postavena hasičská zbrojnica ve Sromutce a tři další rozšířeny a zmodernizovány.

V rozvoji služeb a obchodu bude otevřeno šest družstevních a 17 řemeslnických provozoven služeb. Úkolem občanských samospráv je zapojit se aktivně do rozhodování o tom, kde a jaká provozovna má být tevřena, aby byly rozmístěny stejnomořně, podle potřeb. Obecní družstvo postaví pavilon obchodu a služeb na sídlišti XX-letí města Zelova.

V dopravě a spojích bude nejdůležitější investicí automatická telefonní ústředna na 900 čísel, která má být hotova v roce 1990.

V dopravě je nezbytné další zlepšení stavu vozovek, chodníků a vesnických cest. Zelenávaném velmi chybí autobusové nádraží, o kterém se mnoho mluvilo v poslední předvolební kampani. Zahájení investice se plánuje na rok 1989.

Ve zdravotnictví se poněkud zlepšily podmínky. V Bujnách Szlacheckých bylo po generální opravě otevřeno zdravotní středisko.

Má být otevřeno odvykové oddělení belchatowské nemocnice v Zablotech. Umožní to poskytnutí lékařské pomoci občanům z této oblasti v náhlých případech. Nadále jsou potřízení s obsazením volných lékařských míst. Chybí nejméně tři zubní lékaři a jeden gynekolog. Přijetí zubních lékařů by zlepšilo rovněž stomatologickou péči v základních a mateřských školách.

Sociální péče zahrnuje asi 580 osob ročně. Na základě rozhodnutí sociálních komisí dostávají jednorázovou nebo pravidelnou finanční pomoc, jež výše je podmíněna finančními prostředky. Průměrně je na tyto účely určeno ročně asi 11 milionů zlatých.

Při lepší využití a organizaci volného času budou postaveny tři vesnické klubovny. Rozšíří se sportovní a rekreační základna. Bude upraveno fotbalové hřiště v Lubelské ulici, zřízena hřiště v Kurowě a Sromutce, vyasfaltováno hřiště v základní škole v Wygierzowě. Při objektu ZKS Włokniarz bude zahájena stavba bazénu.

Velký význam pro rekreaci a sport pro obyvatelstvo celého okolí bude mít obhospodaření terénu kolem umělé vodní nádrže „Patičky“.

U investičních úkolů ve školství a osvětě bude postavena základní a mateřská škola v Poznaňské ulici. Mateřskou školu postaví rovněž závody „Panar“. Kromě toho bude postavena tělocvična pro odborné školy a opravena základní škola ve Wypichowě. Problém s byty pro učitele se bude řešit výkoupením již existujících domů, stavbou nových a opravami starých bytů.

Program národní rady těsně souvisí s pětiletým plánem, který schválila předchozí národní rada na léta 1986–1990; tím byly stanoveny i základní předpoklady investiční politiky. V nejbližších dvoj letech tedy nová národní rada nemůže přijímat rozhodnutí, která by byla v rozporu s předpoklady plánu. Investiční úkoly mohou být rozšířeny pouze v tom případě, že budou realizovány v rámci brigádnických prací a za prostředky společnosti. Nové úkoly bude možno vytyčit teprve po konzultacích pětiletého plánu na léta 1991–1995.

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

Mistr Jan z Rokycan

(kolem 1397 – 22. II. 1471)

Je tomu již 518 let, kdy zemřel v Praze jeden z hlavních husitských ideologů, volený arcibiskup pražský, Mistr Jan z Rokycan. Zemřel 22. února 1471 a jeho smrt byla jen dovršením jeho mocenského konce. Kdo byl ten muž, který stál od smrti Mistra Jana Husa v čele kališnického hnutí, u něhož se období vzestupu střídala s obdobím pádu, jehož smrt byla s takovým nadšením přijata v katolickém táboře?

Narodil se někdy kolem roku 1397 v rodině rokycanského kováře. Pro chudý původ mu nezbývala jiná cesta ku vzdělání než cesta kněžská. Po pobytu v klášteře agustiniánů v Rokycanech odešel na pražskou univerzitu, kde dosáhl roku 1415 hodnosti bakaláře. Ale to již bylo období Husovy reformace. Po smrti Husově se Rokycana činně zúčastnil protestních bouří, což mu vyneslo „pozvánku“ na kostnický koncil, jako odnomu z předních husitských teologů.

Jan Rokycana však nepatřil k radikálnímu křídлу husitského hnutí. Od počátku však smířlivou cestu, dokonce vystoupil veřejně proti a radikálnímu knězi Janu Želivskému, takže po jeho popravě byl nuten na čas opustit Prahu. Roku 1424 byl vysvěcen na kněze a stal se kazatelem v kostele Panny Marie

Týnské na Starém Městě pražském. Již roku 1429 však stál Mistr Rokycana v čele strany podoboží v celém království, s titulem generálního vikáře arcibiskupství pražského.

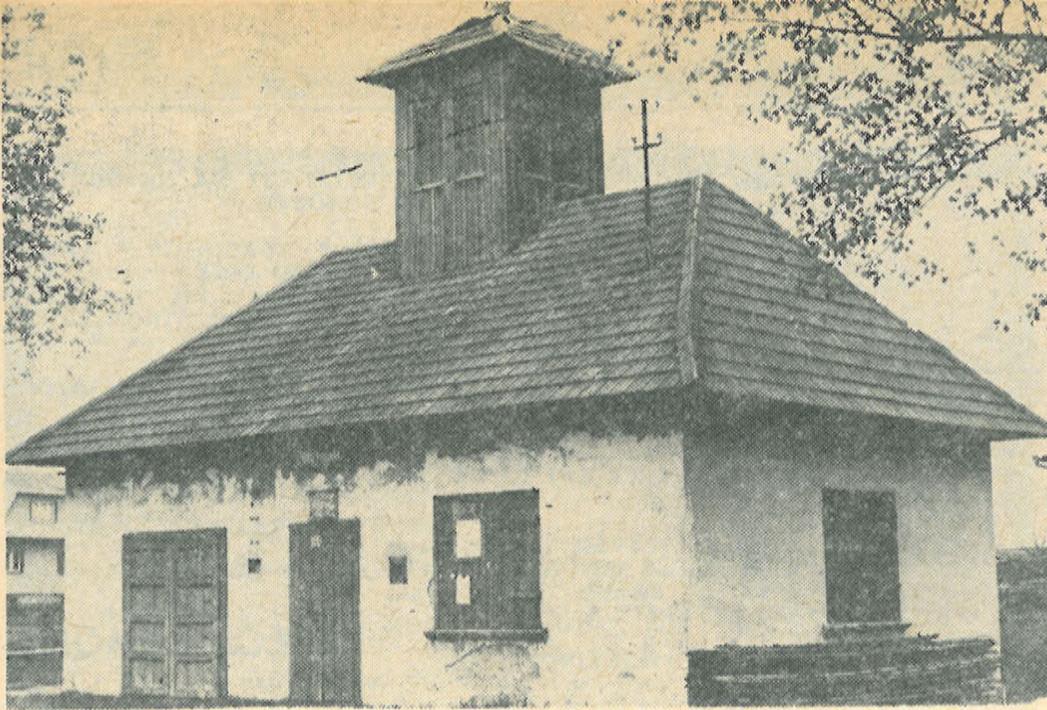
Jako nejbystřejší hlava v husitském hnutí viděl Rokycana různá sektářství a skupiny v církvi, které se snažil sjednotit. To se mu

dařilo zejména v Praze, kterou zastupoval i na koncilu basilejském jako spolutvůrce kompaktát. Po porážce revolučního hnutí u Lipan se stal nejmocnějším husitským knězem. Díky sjednocovacímu úsilí, i když zčásti neúspěšnému, byl roku 1435 zvolen pražským arcibiskupem. Těhož roku se stal rovněž rektorem univerzity v Praze. Mocná opozice však dokázala vyštvát Rokycanu z Prahy, takže se musel uchýlit do Hradce Králové. Zde se stal brzy duchovní hlavou Kališnického panství ve východních Čechách a díky této silné skupině byl na církevním synodu v Kutné Hoře roku 1441 opět uznaným arcibiskupem. Pod tlakem českých stavů pak uznal jeho hodnost i papež.

Roku 1444 přebral vedení kališnického panství Jiří z Poděbrad. Spolu s Rokycanou se snažil nastolit v zemi klid a porádek. K tomu mu napomáhal nejen jeho vliv zemského správce, ale i Rokycanův vliv na převážnou část duchovenstva. Mistr Jan z Rokycan byl brzy druhým nejmocnějším mužem v českém království.

Požádem mocenského konce Rokycanova však byl rok 1458, volba Jiřího z Poděbrad za krále českého. Král Jiří nesnesl zasadování Rokycanova do státní politiky. Úplný konec však znamenalo Rokycanova onemocnění mrtvicí, která postihla jeho hlasové orgány. Tím mu byla vyvrána jeho nejmocnější zbraň — kazatelství.

Smrt Mistra Jana z Rokycan znamenala nejen odchod nejučtenějšího muže v husitském hnutí, ale i vynikajícího kazatele a politika, který se v zájmu českého národa snažil sjednotit roztříštěné náboženské hnutí, dosáhnout klidu a míru v království krásoslovství, muže, který celý svůj bouřlivý život volal po svornosti českého národa.

Remiza v Dolnej Zubrici. Musí takto vyzerat? Foto: DS

Pomôcť ešte teraz...

Cheil by som dnes napísal niečo o preblémoch, s akými sa boria naši roľníci. Keď v našej obci založili krúžok, nakúpili sa rôzne poľnohospodárske stroje, potrebné roľníkom. Keď ma zvolili za predsedu, krúžok mal jednu mlátačku. Preto sme kúpili ešte tri. Stroje boli dobré, ale na naše vtedajšie podmienky príliš veľké. Jeden z týchto strojov, mlátačka MSC-10 bola tak veľká, že sa nevymestila do žiadneho humna. Obilie bolo treba vynášať pred stodolou a až potom mlátiť. Euďom sa postupne zapáčilo, lebo ich používanie bolo ekonomické. Obilie bolo suché rovnako aj slama. Len pri zlom počasí to bolo horšie, nakoľko sa mlátilo jedným veľkým strojom. Stávalo sa sice, že keď roľník prípravil obilie k mláteniu, začalo pršíť alebo vypli elektrický prúd. Vtedy obilie muselo

čakať pred stodolou, až sa počasie zlepší. Počas mlátenia sa zbor požiarnikov staral o protipožiaru bezpečnosť.

Na jeseň roku 1987 náš krajan Bronislav Polanský, ktorý má hospodárske stavby veľmi staré, viač než storočné, pozval obilie pred stodolu a mal ho pripravené k mláteniu. Keďže mlátačku nemohol dostať, bol z toho celý nervózny. V tom čase bol v Hornej Zubrici požiar, zapálila sa stodola. Prišla komisia z oblastného veliteľstva hasičských zborov z Nového Targu. Na spriatočnej ceste si novotarskí požiari všimli, že kr. Polanský má obilie pred stodolou. Zastavili sa a uložili mu pokutu 2000 zl., keďže obilie nemôže byť uskladnené pred stodolou lebo je to proti predpisom. Kr. Polanský bol nervózny, asi niečo odvrkol a tak hasiči podali

stažnosť na kolégium. Na kolégium sice vysvetľoval, že nemohol stále vozit obilie do stodoly a zo stodoly, kym dostane stroj, ale nebol to nič platné. Dostal pokutu 50 000 zl a musí zaplatiť súdne tropy vo výške 5 000 zl. Krajan Polanský sa odvolał na ministerstvo vo Varšave, ale dodnes nevedno, ako celá vec dopadne. Predpisy sú predpismi, život je životom, ale ešte u nás nestalo, aby obilie horelo počas mlátenia.

Pred troma rokmi bola veľká zima, vtedy vyhorel v Hornej Zubrici môj švagor Alojz Dyrda. Pravdepodobne sa požiar začal od elektrického prúdu. Požiar začal medzi 2.00 a 3.00 hodinou v noci. Domáci spali tak hlbocko, že ich syn sotva zobil, slastie, že sa vrátil z tanečnej zábavy. Zhorelo všetko, aj materiál, ktorý mali pripravený na stavbu nového domu. Mašťa nezhorela, len strecha. Stodola bola nová, s ohňozdornou strechou, preto sa zachránila. Dobytok v mašti boli tak začadený, že zverolekár kázal všetko zabit, keďže zvieratá už nebolo možné liečiť.

Ráno prišla komisia z oblastného výboru protipožiarnej ochrany a oddelenia vnútra. Všetko si prehliadli a napísali, že bola tuhá zima, že neboli omietnutý komín a keďže sa intenzívne kúrielo, vznikol z toho oheň. Takú obžalobu dostal môj švagor z prokuratúry v Novom Targu. Keďže poistovňa vyzhodnotila škodu na päť miliónov zlátých a prokuratúra tvrdila, že oheň vznikol jeho vinou, poistovňa vyplatiла len polovicu odškodeného. A. Dyrda sa odvolał na vojvodský úrad pre vnútorné otázky v Nowom Sączu zdôvodňujúc, že komín bol omietnutý, čo môže dosvedčiť murár, ktorý tú prácu robil. Poisťovňa však akceptovala názor požiarnikov a vyplatiła len polovicu odškodeného. Švagor sa stal žobrákom. Z toho všetkeho ochorel, o rok neskôr na infarkt umrel manželka.

Nedalo by sa našim krajanom pomôcť ešte teraz? Je to ešte jeden príklad, ako administratívne orgány pristupujú k roľníkom. Vôbec sa nedivím, že mladí nechce ostávať na vidieku a pracovať. Aj ja, keby som bol mladší, ušiel by som do mesta.

EUGEN KOTT

VÝZNAMNÝ
KRITICKÝ REALISTA

Ladislav Nádaši- Jégé

12. februára 1989 uplynulo práve 123 rokov, čo sa v Dolnom Kubíne narodil Ladislav Nádaši, známy pod literárnym menom Jégé (od pseudonymu Ján Grob). Pochádzal z rodiny advokáta Antona Nádašiho (pôvodným priezviskom Odrobiňák), dlhorocného dolnokubínskeho starostu.

Po ukončení ľudovej školy a gymnázia odišiel študovať na lekársku fakultu v Prahe (1883—1890). Po ukončení štúdia (r. 1890) sa usadil v rodisku ako praktický lekár a tu na Orave, očarený jej drsnou prírodnou krásou, prežil takmer celý svoj život tak, ako jeho starší priateľ básnik P.O. Hviezdoslav.

Jégého literárna tvorba spadá do dvoch období. Začínať ako študent v slovenskom spolku Detvan, podobne ako jeho rovenskí Martin Kukúčin. Prvotiny zverejňoval v českých almanachoch, Národných novinách i v Slovenských pohľadoch. V satirických poviedkach (Žart, Vada, Omýl, Kura, Pomsta a

i.) pristupuje k životnému materiálu realisticky, s osobitným postojom k malomestiacemu prostrediu a spôsobu jeho života. Umelecky hodnotná je z týchto čias najmä práca zo zmaďarizovaného prostredia, Výhody spoločenského života.

Pre veľkú pracovnú zaujatost, ale vari i pre isté znechutenie vtedajšími rozpoltenými pomermi v tábore slovenských vlastencov sa Jégé literárne odmlčal a do literatúry sa vracia až po viac ako dvadsaťročnej prestávke (po r. 1918).

Tažisko Jégého diela spočíva v jeho historickej próze, novelách (Kuruci, Jedovatekvety, Wieniawského legenda, Jaríkovský kostol, a. i.), v románoch (Adam Sangala, Svätopluk). Tieto historickej práce predstavujú trvalú hodnotu v kontexte našej novodobej spisby aj napriek tomu, že autor vídi dobu cez ľudi, že sa orientuje skôr na samotného ľloveka, na prenikanie do netušených hľbok jeho psychiky, na jeho správanie v rôznych historických situáciach a podmienkach. Uplatňuje pritom svoj životný naturalistický názor so zameraním sa tiež na dejinné epochy, kde to môže názorne demonštrovať.

Osobitné miesto v Jégého tvorbe zaujíma jú dedinské rozprávky, ktoré majú svojskú chut, farbu a vôňu (Spravodlivosť, Trnovec, Kačenka, Kozinský mlyn, Obchod a ľ.). Pišané sú realistickým štýlom, nič v nich autor neprikrášľuje, ani neidealizuje a svojim satirickým až karikaturistickým ponímaním sledujú výchovno-nápravné ciele.

Z obdobia pred novou svetovou vojnou Jégého prózy, najmä román Cesta životom (1930) sú obrazom a kritikou pomerov našej predprehradovej reality, najmä národných a mrvárnich základov miestianstva.

V povojnových rokoch vznikajú romány Alina Orsághová a ako posledný S duhom

času (1937), ktoré sa kriticky dotýkajú preblémov prítomnosti a vzťahu inteligencie k zmeneným spoločenským pomerom.

Celá Jégého literárna tvorba, vzhľadom na pomerne krátke tvorivé obdobie je rozsiahla. Napsal päť románov, päť povesti, približne sto noviel, rozprávok a ľpt. Pokúsil sa i o dramatickú tvorbu (Krpčeky sv. Floriána, Mia). Okrem toho napsal mnoho článkov a recenzí o dielach domáčich i cudzích autorov na základe intenzívneho záujmu o moderné myšlienkové, filozofické i umelecké smery v Európe. Pomáhala mu v tom znalosť viacerých svetových jazykov.

Osobitne treba vyzdvihnuť Jégého celoživotnú prácu lekára, v ktorej sa tešíl všeobecnej úcte a dôvare. Nemožno nespomenúť jeho každodennú obetavosť a námahu po dlhé roky ako jediného lekára okresu v neprestajnom zápase a boji proti alkoholizmu, hygienickým nedostatkom, poverám a nevedomosti, proti infekčným chorobám, trachomu, parazitom a tuberkulóze. Sám tieto zážitky zaujímať vyplínil v článku Styridsa rokov lekárom na Orave.

Ladislav Nádaši-Jégé zaradil sa ako jeden z najvýznamnejších kritických realistov do slovenskej medzivojnej literatúry. Jadrom jeho práce je ľovek, v ktorom autor hľadá pravú a nefalšovanú podobu a ľudskej postavy. Jeho prózy sú vernými pamätníkmi nedávnej minulosti a môžu nám byť pripomienkou a výstrahou, môžu žiť nás odpor k nespravodlivosti a spiaťočníctvu a posilovať nás v boji za ďalší spoločenský kultúrny pokrok.

Ak sa dnes oboznamujeme s dielom Jégého aj vo filme a v televízii, svedčí to o skutočnosti, že socialistická spoločnosť si váži dielo pokrokových autorov, ktorí sa svojim dielom stali tiež priekopníkmi dnešných dní.

NOVOZVOLENÉ VÝBORY MS KSSČaS

FALŠTÍN

VÝBOR MS

Andrej KLIMČÁK — predseda, č. 54
Jozef JAŠONTEK — podpredseda, č. 95
Jozef GELATA — tajomník, č. 43
František PIONTEK — pokladník, č. 97
Jozef CAJKA — člen

REVÍZNA KOMISIA

Jakub HORNIČÁK predseda, č. 9
Jozef MILANIAK — tajomník, č. 50
Jozef JAŠONTEK — člen, č. 19

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Andrej KLIMČÁK
František PIONTEK

DELEGÁT NA 8. ZJAZD SPOLOČNOSTI

Andrej KLIMČÁK

FRIDMAN

VÝBOR MS

František PLEVA — predseda,
ul. Sobieskeho 42
Emil KUTARNA — podpredseda,
ul. Zastodolna 45
Ján Paciga — tajomník, ul. Równia 11

Ján RUSNARČÍK — pokladník,
ul. Zastodolna 44
Jozef IGLAR — člen, ul. Sobieskeho 52

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Ján PACIGA
František PLEVA

KACVÍN

VÝBOR MS

František ŠIŠKOVIČ — predseda, č. 214
Ján VENIT — podpredseda, č. 256
Štefan KUBASEK — podpredseda, č. 7
Anton PIVOVARČÍK — tajomník, č. 43
Jozef SPERNOGA — pokladník, č. 150
Ján BLACHUT — člen, č. 52
Ján MOLITORIS — člen, č. 240
Ján MOLITORIS — člen, č. 31
Jozef PČELÁR — člen, č. 247
Andrej SOJA — člen, č. 174
Štefan SPERNOGA — člen, č. 254

REVÍZNA KOMISIA

Anton VNENČÁK — predseda,
č. 57

Jozef KOZUB — tajomník, č. 53
Jozef ADAMEC — člen, č. 156

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Štefan KUBASEK, Ján MOLITORIS, František MOLITORIS, č. 21a, Jozef PČELÁR, Anton PIVOVARČÍK, František ŠIŠKOVIČ, Jozef SPERNOGA.

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD KSSČaS

Adam CHALUPEC, Varšava, Eudomír MOLITORIS, Anton PIVOVARČÍK, František ŠIŠKOVIČ, Jozef SPERNOGA.

DOPISOVATEĽKA ŽIVOTA

Anton PIVOVARČÍK

NEDECA

VÝBOR MS

Michal KUŽEL — čestný predseda, č. 154
Jozef GRONSKÝ — predseda, č. 144
Jozef PIONTEK — podpredseda, č. 282
Emil NEUPAUER — podpredseda, č. 368
Mária BOGAČÍKOVÁ — tajomníčka, č. 177
Ján MILANIAK — pokladník, č. 56
Vendelin KREMPASKÝ — člen, č. 40
Ján NEUPAUER — člen, č. 72
Anna VYŽIKOVSKÁ — členka, č. 118

REVÍZNA KOMISIA

Mária ŠEVČÍKOVÁ — predsedníčka, č. 137
Jozef PICHNARČÍK — tajomník, č. 78
Michal VIDA — člen, č. 342

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Jozef GRONSKÝ, Vendelin KREMPASKÝ, Michal NEUPAUER, č. 231, Jozef PIONTEK, Helena STRONČEKOVÁ, č. 50.

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD KSSČaS

Jozef GRONSKÝ, Michal NEUPAUER, Helena STRONČEKOVÁ

DOPISOVATEĽKA ŽIVOTA

Helena STRONČEKOVÁ

NEDECA ZÁMOK

VÝBOR MS

Augustín FINDURA — predseda, č. 14
Hubert BOGAČÍK — podpredseda, č. 30
Júlia KIEDZIUCHOVÁ — tajomníčka, č. 17
Helena MILANIAKOVÁ — pokladníčka, č. 39
Ján BOGAČÍK — člen, č. 31

REVÍZNA KOMISIA

Zofia MILANIAKOVÁ — predsedníčka, č. 36
Hubert PIONTEK — tajomník, č. 34
František BOGAČÍK — člen, č. 35

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Augustín FINDURA, Hubert BOGAČÍK

DELEGÁT NA VIII. ZJAZD KSSČaS

Hubert BOGAČÍK

DOPISOVATEĽKA ŽIVOTA

Júlia KIEDZIUCHOVÁ

PREMENY KRAJA POD ŠARIŠSKÝM HRADOM

Východné Slovensko je po celom cieľom nespočetných turistických výprav. Obdivujú jeho krásy, zoznamujú sa s obyvateľmi východného Slovenska a jednoznačne konštatujú jeho nebyvalý rozkvet. Nebolo tomu inak ani začiatkom Jesene, keď som sa stretol s niekoľkými poľskými turistami z okolia Krakova, na ceste k starobylému Šarišskému hradu. Hrad sa vypina na kopci 220 m vysokom nad obcou Veľký Šariš a je dominantou kraja. Vybudovali ho už začiatkom 13. storočia a bol známy hlavne ako opevnená bašta uhorskéj šach-

ty za tatárskych vpádov. Dnes postupne rekonštruujú jeho 14 bášt. Plány sú d'alekosiahle, majú vybudovať areál oddychu v jeho blízkosti, dokonca uvažovali aj o výstavbe lanovky z úpätia kopca na jeho vrchol. Poliakom sa páčil výstup na hrad po dobrej ceste bez väčej námaha. Vystúpili aj na jednu z hlavných bášt a dlho sa rozhliadali po okoli.

— Vidím veľké zmeny vo vänom kraji zakaždým, keď sem prídeme, — začal pán Jedruš, zatiaľ čo jeho manželka a 17-ročný syn usilovne „lovil“ fotozábery okolitej panorámy. — Prvý raz som tu bol dakedy v päťdesiatych rokoch s hromadným zájazdom a zapáčilo sa mi tu. Nie nadarmo sa hovorí, že Slovensko poskytuje návštevníkovi pohľad na úrodné nižiny, rovnako, ako na nádherné hory. Boli sme v Nízkych aj Vysokých Tatrách a je to zážitok, verte mi! Ste malá krajina, ale ozaj pekná.

Nepovažoval som to za lichotenie, podobný názor som už neraz počul od ľudí z mnohých

končín sveta. Pri zostupe z hradného vrchu sme sa rozprávali o dojmoch rodiny poľských návštěvníkov všeobecne.

— Keď sme chodili krajom od Lipian na juh, videli sme nebývalý rozmach priemyslu. Toto mesto so 4500 obyvateľmi sa zmenilo na nepoznanie a dnes je strediskom textilného a strojárskeho priemyslu. Boli sme v tamojšom textilnom závode, ktorý zamestnáva vyše 1000 žien z Lipian a celého okolia. Odevné závody kpt. Nálepku sú nám vôbec veľmi sympatické. Pozrite, práve nás Jacek má športovú bundu ušitú v závode v Lipanoch. Keď sme boli v tejto časti Šariša pred pár rokmi, námestie v Lipanoch bolo veľmi zanedbané. Dnes sme neverili vlastným očiam. V kritkom čase sa námestie od základov zmenilo. Sú tu pekné obytné bloky, množstvo mladých rodín, šťastní ľudia.

Nepoznávali sme ani Sabinov, kde sa nám páčí prístup k ochrane vzácnych historických pamiatok v centre mesta. Teraz sme

tu, vo Veľkom Šariši. Je to sice najväčšia obec v Prešovskom okrese, má asi 5000 obyvateľov, ale opravdivý rozmach vo výstavbe nových sídlisk, priemyselných podnikov, napr. ČKD, kde sa vyrábajú nízkotlakové kotly pre ústredné kúrenie, Autodružstvo, ktoré vyrába vysokozdvížné včiziky pre celú ČSSR, známy pivočar Šariš, ktorého výrobky poznajú labužníci nielen doma, ale aj v zahraničí — to všetko vybudovali až v rokoch výstavby socializmu v Československu. Myslím, že ľudia si to vážia.

Asi za pol hodiny poľská rodina nastúpila do svojho auta a zamávala nám na pozdrav. Mňa sa zmocnila radost nad tým, že aj ľudia zo zahraničia vedia očenit naš prístup k rozvoju ČSSR, že uznávajú veľký prínos socialismu pre jej rozvoj. Práve teraz keď si spomíname na uplynulých 70 rokoch od vzniku ČSR, je to dvojnásobne príjemné konštatovanie.

MILAN WAGNER
Prešov

DOKUMENT Z 3. JÚNA 1811

We jmeno Otca, y Sina, y Ducha Svateho Amen.

Mi nižej podpisane, dawame na wedomost nassim potomkom; že ačrave tento Kostel skrbi Predkov nassis len z drewa wistawni bil, že sme o počatku jeho len to počuli, že juss vissej sto rokov stoji; a že ani se mezi nami nenassel člowek, kteribi o počatku jeho naležite vypravat bil wedel. Kostel tento ponewač nas wsseckich chtit nemohol uminili sme ho prodlužit; a sice takowim spusobem; že žaden ku kostela prodluženi nebil nuteni, len jedine z puhej k Bohu Laski obetuval nam kdo čo chcel, či penize, či owsa, či lanu. A ačkolwek Predkove nassi, jak pochopujeme bez dozvoleni Slawneho Panstwa to učinili (nebo w ten čass jeste Panstwo tak pozorne nebilo:) mi Slawnemu Panstwu Nassemu: Welkomožnim Panom Andreas, a Ferdinandowi Horváth de Palocha Slobodním Baronom sme poniženu Prosbu podali, a wnej žadali, abi nam Drewo na prodluženiu kostela vystopil leso 1750 Donátne polek a to na 1750 Rl. až po vysoku dnu ročka, kde boli 1750 Maja Cimermana, na ktorú žalubu a výklenku dnu 3° Junija leta 1811 postavili. Priležitosti všetkých siedem a otoča, ktoré všetky boli byť vysoké vysoké, aby boli

Ne gmeno Otca, y Sina, y Ducha Svateho Amen.

Na sijej dopojene, dawane na wedomost nassim potomkom, že ačrave tento Kostel skrbi Predkov nassis len z drewa wistawni bil, že sme o počatku jeho len to počuli, že juss vissej sto rokov stoji; a že ani se mezi nami nenassel člowek, kteribi o počatku jeho naležite vypravat bil wedel. Kostel tento ponewač nas wsseckich chtit nemohol uminili sme ho prodlužit; a sice takowim spusobem; že žaden ku kostela prodluženi nebil nuteni, len jedine z puhej k Bohu Laski obetuval nam kdo čo chcel, či penize, či owsa, či lanu. A ačkolwek Predkove nassi, jak pochopujeme bez dozvoleni Slawneho Panstwa to učinili (nebo w ten čass jeste Panstwo tak pozorne nebilo:) mi Slawnemu Panstwu Nassemu: Welkomožnim Panom Andreas, a Ferdinandowi Horváth de Palocha Slobodním Baronom sme poniženu Prosbu podali, a wnej žadali, abi nam Drewo na prodluženiu kostela vystopil leso 1750 Donátne polek a to na 1750 Rl. až po vysoku dnu ročka, kde boli 1750 Maja Cimermana, na ktorú žalubu a výklenku dnu 3° Junija leta 1811 postavili. Priležitosti všetkých siedem a otoča, ktoré všetky boli byť vysoké vysoké, aby boli

Z dejín jurgovskej farnosti

Text, ktorý dolu uvádzame, je veľmi cenným dokumentom z dejín jurgovskej farnosti a samého Jurgova. Do našich čias sa zachoval v originále, hoci má už 178 rokov a bol i je uschovávaný v zlých podmienkach na farskom úrade v Jurgove. Fragment prvej stránky dokumentu predstavuje našu snímku. Dokument písaný ručne na oboch stranach hárku veľkého formátu, je napísaný v slovenčine, spred jej kodifikácie v roku 1847 a má dátum 3. júna 1811. Hovorí o nutnosti predĺžiť kostol v Jurgove, poradí prác a ich ukončení dňa 3. júna 1811. Zdá sa, že predĺženie kostola bolo dosť veľké, keďže autori písali: „Priležinek toho kostela každemu, kto len prehledávať bude do očí padne, jak dlhú je, a kde svoj počatek bere“. Po ďalších opravách kostola (1869, 1935) dnes už nemožno zistiť, pokial siahala stavba pred predĺžením a určiť, či dnešná dĺžka kostola pochádza z roku 1811. V latinskej kronike farnosti sa však hovorí, že dny kostol siahal k predposlednému obloku lode. Na záver dokumentu autori želajú potomkom lepšie a blahobytnejšie časy, aby „tak zaopatrene bili, žeby ne z Drewa, ale z Muru Kostel vistavíť mohli“. Takéto časy skutočne nadišli, no farský kostol sv. Šebastiána zostal, naštastie, ďalej drevnený a je jedným z piatich drevnených kostolov na Spiši po oboch stranach hraníc, ako o tom písal dr. Pavel Horváth (Život č. 2, str. 6–7: Drevné kostoly na Spiši).

Dokument z 3. júna 1811 nám približuje ovzdušie tých čias. Hovorí sa v ňom aj o niektorých minciach, ktoré boli vtedy v obehu: „nekteria Minza tj. Penezi tu položene jsu“. Dnes ich nemáme a nevieme, čo sa s nimi stalo. Dokument predstavuje niektorých svetských a duchovných hodnostárov: cisára Františka I. (1768–1835), talianskeho baróna a spišského biskupa — Michala Brigidu (1742–1816), majiteľov Zamaguria a Plavča (maď. Palocsa) — Andreja a Ferdinanda Horvátcov — Palocsayovcov. Hovorí tiež o miestnych orgánoch, medzinárom spomína jurgovského farára (Michal Holcznnay), učiteľa (Andreas Haber) a členov dedinských samosprávnych orgánov a súčasne autorov dokumentu. Prameň hovorí o vojne medzi Rakúskom a Francúzskom, ukončenej mierom v Schönbrunne (14.10.1809) a o výmene papierových peňazí, tzv. bankocetlov, ktoré boli v marci 1811 devaluované o 20

percent a nahradené novými bankovkami zvanými „šajny“. Spomína neslychanú drahotu, čo ilustruje uvedením cien niektorých polnohospodárskych produktov, potravín a priemyselných výrobkov. Teda pripomína používané v tom čase a dnes už skoro neznáme miery sypkých produktov a tekutín: gbel (košík 84 a potom 154 litrov, spišský — polovica košického gbelu); holba (budínska — 0.84 litra, uhorská — 0.98 litra). Zároveň približuje názvy minci používaných v tom čase: rýnsky florén čiže zlatka, ktorá sa rovnala 60 grajciarom; dutka — minca v hodnote 9–10 uhorských dinárov; grajciar (1/60 časť rýnského floréna).

V súlade s vtedajšou politickou ideológiou dokument nazýva Františka I. „najlaskavejším a najmilostivejším kráľom“, hoci obdobie jeho vlády charakterizoval rast reakčného policajného absolutizmu. Ideálizuje úroveň ekonomickej života v časoch vlády cisárovnej Márie Terézie (1740–1780) a jej syna — cisára Jozefa II. (1741–1790), ktoré autori dokumentu poznali buďto z vlastnej skúsenosti alebo z rozprávania rodičov. Možnože to boli objektívne lepšie a pokojnejšie časy, ako tie, v ktorých sami žili.

Ako vyplýva z informácií knaza, kanonika Jozefa Vojtasa, jurgovského rodáka, doklad bol nájdený v základnom tráme drevneného kostola v Jurgove, uložený vo fláši a nájdený pri základnej oprave spodnej časti kostola za spr. fary Antonia Sikoru a za ďalšej organizácej pomocí Františka Vojtasa, horára z Jurgova č. 12 (otec knaza kanonika Jozefa Vojtasa — príp. J.Č.) roku 1934–35. Vtedy bol jurgovský kostol z vnitru vymaľovaný a zvonku obity šindľami. Tento doklad prečítal vtedy správca fary Anton Sikora pri bohoslužbách za veľkého pochutnia a plácu veriacich celej farnosti“.

V poľskej historiografii sa často možno stretnúť s tézou, že vraj rýdzko poľské obyvateľstvo Spiša a Oravy podľahlo procesu slovakizácie, uskutočňovanej slovenskimi farármami na začiatku 20. storočia. Predložený dokument noviera takéto tvrdenia. Preto bližšie srovnanie tohto dokumentu z 3. júna 1811 má nielen poznávací, ale aj národný a citový aspekt.

JOZEF ČONGVA

Wojtek Gombos Richtar Jurgowski
Stephan Hanatsik Prisařní
Simek Pawlik Richtar Repiski
Tomek Holowa Prisařní
Martin Sarna Richtar Csarnogurski
Wojtek Pluta Prisařní

(Z originálu prepisal J.Č.)

CIRKUS HUMBERTO

Hagenbeckové se možná řídili jen bibli, když prorokovali Vaškovi sedm hubených let, ale jejich věštba se shodovala s pravdou. Na sedm let se to protáhlo, než se rozkývané poměry ustálily, ale pro Cirkus Humberto se vlekl strastná léta ještě dál. Obchody se už hnuly, stan býval natískán, ale oni pořád jen vyráželi klín klinem. (...) Vaškova energie se však zdála být nevyčerpatelná. Cím více byl Petr Berwitz zkrušen nebláhým vývojem obchodů, tím houzevnatěji se Vašek zabíral do vlastního řízení cirkusu. V nejhorších letech se projevil pevný a pružný jak ocel. Když se zdálo, že všecko hroutí, chodil Vašek mezi pokleslymi a říkal s jasnou tváří:

„Ještě nám zbývá jedna věc, v níž nás nelze porazit: dělat znamenitý cirkus.“

A Vašek to jen neříkal, Vašek to dělal. Od úsvitu se vrhal do práce, všude hledal zlepšení a zdokonalení. Těšily ho ty drobné úspěchy, ale všecky by byl dal za jedinou věc, která se mu vymkla z rukou: kdyby dovezl své schopnosti přenést na svého synka. Petříček byl rozkošný hošek, tichý a usměvavý, ale slaboučký a stonavý. A když se vykřesal z prvních nemoci a začal pobíhat s kluky Kerholecovými kolem maringotek, ukázalo se, že je nesmírně bojácný. Bál se lidí, ale především měl neskonalou hrůzu ze zvířat. Rodina se utěšovala, že mu to snad s lety přejde, ale Vašek byl skeptický. (...)

„Musíme vám říci, mladý příteli, že mi imponujete,“ řekl jednou Vaškovi pan Gaudeamus. „Takhle zápasit a možná že bez naděje, k tomu je třeba charakteru. Ale jak můžete být připraven na to, že tento podnik zahyne...“

„Počítám se zánikem cirkusu, ale věřím ve své umění. Má loď není tento Cirkus Humberto. Můj koráb je můj kumšt, barone, a ten netone.“

„Tomu dost dobře nerozumím. Počítejte se zánikem cirkusu, věříte ve své umění a jistě se nemýlíte. Ale nač tedy smutek a strachy?“

„Budu k vám upřímný, pane barone, a vy, prosím pěkně, si to ponechte pro sebe. Nejtruhelivější stránka Cirkusu Humberto je v tom, že nemá dědice.“

„Jak to — jste tu přece vy, v plné síle a chopnější než kdokoli jiný...“

„Ano, já. Ale já už nemyslím na sebe. Já už myslím na toho příštího.“

„Přefíček?“

Vašek přikývl a mlčel. Bylo mu najednou hořko a teskno.

„Co je s Petříčkem? Hoch je přece zdráv?“

„Zdráv je, barone, ale není pro cirkus. Je to bázlivý hoch. Boji se všechno kolem sebe a nejvíce se boji zvířat.“

„To je divné,“ pronesl po chvíli pan Gaudeamus, „váš syn a vnuk Berwitzův! Matka krasojezdský, babička vásnivá milovnice zvířat! Ale je pravda, že jsem se s ním nikdy nesetkal kolem manéže.“

„Neříkám,“ dodával Karas, „že to dítě je k ničemu. Je to bystrý chlapec, lehce se učí, možná, že z něho bude znamenitý student. Ale dědic Cirkusu Humberto v něm neroste. A tak myslím na to, nebylo-li by možno zařídit si život bez toho věčného jezdění. Obecnou školu mu mohu v létě nahradit, ale kdyby hoch studoval, bylo by lépe, kdybychom i my se usadili na jednom místě. Ale to jsou ovšem těžké problémy.“

„Hm,“ pokýval hlavou pan Gaudeamus, „v Hamburku se staví varietní divadlo. Velká budova, moderní, se všemi výmožnostmi. To by bylo něco pro vás. Je to ovšem marné, tam bude podnikatel sám ředitelem. Vy o tom nevitez.“

„To je pěkné nadělení, taková soutěž pro zimní období. Jeden náraz vystačí.“

„Nu, alespoň to nenastane ihned. Do zimy nebudu s budovou hotov. Pokud vám, nemohou začít dřív než na jaře, a to vy už zase vyrazíte ven.“

„Proč říkáte, barone, vy? Proč neřeknete my?“

Baron se rozpačitě usmál.

„Vám také, Vašku, nic neuje... Vám to řeknu, vy jste člověk, který se umí dívat nepříjemnostem do očí. Nevim, zda bych to dokázal říci vašemu starému pánoni. Zestárl za poslední léta více, než se sluší. Povídajte, že myslíte na to, jak se zařídit bez toho věčného jezdění. A já vám řeknu, kamaráde, že sám už toho mám docela po krk. Moudrost stáří káže se omezit. Jeden dům, jedna kuchyně, jedna žena.“

„Snad se nám nechcete oženit?“ spráskl Vašek ruce.

„A to chci,“ prohlásil pan Gaudeamus se bevedomě.

(...) Vašek měl ošklivý pocit, že se celý podnik rozsype dřív, než přijde onen obávaný náraz zvenčí. Bylo tu příliš mnoho stároby — chladnoucí šašek Hamilton, vlekoucí se Arr-Šehir, odcházející Gaudeamus, chátrající kapelník Selmicki.

Vaškovi nezbývalo, než Berwitzovi šetrně oznámit nepříjemnou novinku s panem Gaudeamem.

„Baron odejde... a Selmicki odejde...“

„Cože, tatíncu?“ vzkříkl Vašek, „Selmicki taky?“

„Dřív nebo později, chlapče. Musí. Nelze ho zdržovat. Nemá to tuhé v pořádku...“

A Berwitz ukázal na čelo.

Stalo se to včera, jak pak vyprávěl Vaškovi. Kapelník přišel ke zkoušce a div se nesvalil. Berwitz zprvu nic neřekl, ale pak šel za ním a spustil na něho ostře, po direktorskou. Poprvé v jejich společném životě. Selmicki dlouho mlčel, až konečně zvedl hlavu.

„Já za to,“ povídá, „direktore, nemohu. Dokud tu v manéži jezdili koně a tamhle nahoře jsme měli noty, bylo to v pořádku. Ale tuhle jsem přišel znenadání do šapító a spatřil jsem, jak manéži cválají do kruhu noty. Čtvrtky, půlky, osminky, jedna za druhou a galop.“

„To snad čtvrtky ryzlinku a osminky vermutu, ne?“ křikl na něho Berwitz.

„Ne, řediteli,“ řekl ustrašeně Selmicki, „noty, veritábl noty, s černou nebo bílou hlavíčkou a s nožičkou dolů. Některá měla nad sebou i puntík na staccato.“

Starého Berwitze obešel mráz jako každého zdravého člověka, když se setká s něčím nepřirozeným. Chtěl se na kapelníka utrhnut, aby nedělal hloupé vtipy, ale Selmicki trval na svém: kvůli přijde sám do cirkusu, vidi v manéži jezdit svoje noty.

„Zkrátka, přeskoočilo mu,“ končil Berwitz svoje vyprávění, „docela se pomátl. Ale ty dva, Selmického a Gaudeama, já už nahrazenovat nebudu. To už si budeš muset zařídit ty, já jsem už na to starý. Až přijedeme do

Hamburku, prodám konstrukci, to je můj poslední úkol. A pak, až budou ty milióny, uděláš si pořádek, jaký budeš chtít.“ (...)

Cirkus Humberto se pestrou kavalkádou vraci do zimního sídla.

Zadní vrata se široce otevírají a letní správce stojí v nich a salutuje vijízdicímu direktorovi. Berwitz sesakuje v prostoru za gardinou a třem dlouhými kroky je na prahu vlastního cirkusiště. Uhrabaná maněž leží před ním jako žluté se lesknoucí lívanec, gardiny jsou osmyčeny, židle v lóžích otřeny z prachu, okna v příštěsi umyta. Večer se může hrát. A správce je zde se svým hlášením. Berwitz jen pokyvuje hlavou, ale náhle sebou trhne a ostře se podívá na správce.

„A před třemi dny,“ hlasí správce pořád stejně suše, „přišli dva páni od magistrátu, prý jsou stavební komise a že jdou prohlédnout budovu z bezpečnostních ohledů.“

„Vy jste je vpustil?“ přerušil ho Berwitz, jako když třeskne.

„Namítl jsem jim, že pán není přítomen a že je nemohu bez pána vpustit. A oni na to, že jsou zde úřední a že při prohlídce nesmí překážet, že ji provedou a protokol že se sepise, až pán přijde.“

„To je neslyšchané!“

„Co jsem měl dělat? Ukázali mi rozkaz od magistrátu.“

„Vy jste je pustil dovnitř?“

„Ano, ale šel jsem ovšem s nimi.“

„A co shledali?“

„Vrtěli hlavou, že prý je budova velmi sešlá, zpuchřelá, gardiny že nejsou dost bezpečné, stropem že zatéká a že je tu málo nouzových východů.“

„Heleďme! Najednou! Desítky let to bylo v pořádku a najednou tu není dost nouzových východů!“

„Taky jsem jim to namil, ale oni vedli svou, že jsou nové stavební a bezpečnostní předpisy.“

„A co řekli nakonec?“

„Nakonec řekli, že se zatím nedá nic dělat, a že přijdou ještě jednou, až se pan ředitel vrátí. Prý sepsat o tom protokol.“

„Děkuji,“ kývl Berwitz a propustil správce. Stál chvíli zamračen, se zakousnutýma rty, pak se obrátil a prošel stájemi na zadní prostranství. Některé vozy stály už na svých místech, jiné zajíždely. Jednička měla schůdky spuštěny, Anežka byla již patrně uvnitř. Berwitz vystoupil nahoru a vešel.

„Zitra ráno půjdou na magistrát,“ spustil rovnou, sotva za sebou zavřel dveře.

„Stalo se něco?“ obrátila se Anežka od zrcadla, kde si přícesávala vlasy.

„Někomu nedá spát naše bouda. Byla tu stavební komise a má nějaké námítky proti provozu.“

„To asi ta nová konkurence, co? To vareté, o kterém Gaudeamus vyprávěl Vaškovi?“

„Snad... vidíš, to mne nenapadlo. Ano. Patrně odtamtud. Ale už mám těch věčných potíží po krk. Prodám konstrukci.“

„Teď na podzim? To by byl přece, Petře, nesmysl!“

„Já vím, já se ji také nechci hned teď zbabit. Mohu si přece vymílit, že jí budu užívat do jara. Ale chci to mít z krku, chci už mít všecky své věci v pořádku, chci už zase jednou vidět peníze, velké peníze, moc velké peníze. To jsou milióny, má drahá, jakou cenu má dnes tenhle pozemek jako staveniště! A já se mám dát prohánět nějakou stavební komisi? Přijdu sem nějací hadráři za mě nepřítomnosti a šourají se v prknech, není-li nějaké nahnilé. Ještě štěstí, že jsem se k tomu nenatrefil, to by byla hezká kupa urážek úřední osoby a k tomu nějaké těžší zranění na těle. Nahnilá prkna! Zpuchřelé sloupky! Já bych jim je omlátil o hlavu, aby poznali, jak je to dřevo ještě zdravé.“

„Neměl by ses tak rozčilovat. Petře...“

„Já se nerozčiluji, ale svět mě rozčiluje! Deset let tu zápasím o existenci tohoto rodu, celé jméno na to dosadím, odnikud ne přijde slůvko uznání nebo pomoc, ale skočit mi na týl a chtít mne připravit o životy, to ano, to jsou úřady hned pohotové. Ach, magistrát! Co jsem se jim nadělá do-

bročinných představení, na chudé, na sirotky, na nemocnici, na vánocní nadílku. A najednou se jim nelíbí moje prkna! Najednou mají kdy prohlížet sedadla v Cirkusu Humberto, jestli se nesesypou pod jejich hemeroidy! A já tu nebyl, nikdo tu nebyl, kdo by vzal šambréru a prohnal ty škrabalské šakaly po manéži!"

Petr Berwitz stál u stolu a bil do něho sevřenou kostnatou pěsti. Vřelo to v něm dlouho utajovanými hněvy, tváře mu zbraněnely, žily na krku naběhly.

"Proboha tě prosím, Petře," promluvila náležavě Anežka, zneklijdna návalem vzteku, jaký ještě u Berwitze neviděla, "nerozčíluj se tolik, nekaz si první den. Bouda je sešlá, ale to jim zítra vymluvíš. Na jednu zimu to ještě dávno stačí. Kolik myslíš, že ti vynese prodej pozemku?"

"Co já mohu vědět," utrhlo se na ni Petr, „pět miliónů, osm miliónů, deset miliónů... ale nejdřív se musí vyřídit ta drzost, že sem za mými zády vlezla nějaká komise."

"Deset miliónů je snad mnoho," namítla Anežka, aby ho svědla na jinou myšlenku.

"Cože, mnoho? Ty chceš se mnou smlouvat? Moje vlastní žena? No, to jsem se dočkal pěkného překvapení. A kolik myslíš, že to má cenu? Milión, co? Chachacha! Paní Berwitzová chce připravit pana Berwitze o devět miliónů! To je podiváná! To je číslo pro jarmark!"

"Mais vous êtes un fou, mon cher — neviděl jsi taky rajtovat po manéži noty jako Selnicki?"

"Ne, — ale neviděl jsem také rajtovat magistrální komisi, rozumíš, a to mne žere a to mne bude žrát, protože už mám toho všechno štvani dost..."

"Můj milý," zvedla se Anežka pomalu a vážně, „jestli nepřestaneš s tím pošetilým láteřením, odejdu odsud. Já takové řvání doma nesnesu."

"Tak," supěl Berwitz, „tak už ani řvát doma nesmím, když se mi chce řvát, když potřebuji řvát, když musím řvát, abych se nezadusil. Inu arcí, já jsem jen manžel. Kdybyst byl páchnoucí lev nebo tygr a zařval, to by paní Anežka Berwitzová ovšem ihned ke mně přiběhla a šmajchlovala mě, ale že jsem jen manžel, to je její jemnocit na jednou uražen..."

Než ještě domluvil, Anežka prošla vozem a přibouchla za sebou dveře. Berwitz byl jejich těsknutím přerušen. Dival se vteřinu na ně, pak zasykl a začal si zuřivě strhávat bílý plastrón. Rval tu kravatu tak, až ji natrhl. Držel ji před sebou oběma rukama a díval se na tu trhlinu. Pak zasykl podruhé. A najednou šmejkl nákrčníkem na zem a popadl šedivý cylindr se stolu a šmejkl jím ke kravatě a setřepal s rukou manžety a hodil je na klobouk a serval si s krku límc a praštil s ním na podlahu a skočil a dupal po všem, po cylindru, po kravatě, po manžetách a po límcu.

Večer o zahajovacím představení předváděl ředitel Berwitz své skupiny koní s tváří černou jako mrak, v noci ve spaní sebou házel, ráno vstal, s nikým nepromluvil, oblékl se velmi pečlivě, a prohlásiv stručně, že jede na radnici, odešel. Anežka jen zvedla hlavu a koukala se, kterou nohou vykročí. Učinil to pravou a Anežka spokojně pokračovala v zašívání starého kostýmu.

Asi o půl jedenácté Vašek si dal opakovací cvičení s tygry. Dostal je všecky v pořádku na pyramidu a na taburety a chtěl zrovna přejít ke skokům, když náhle zpozoroval, že se nejmladší sumatranská tygrice Ramona zachvěla a zježila. Skoro současně se zježil obrovský Bengali a jeho oči se zeleně zaleskly. Něco se muselo stát, co zvířata rozčílilo, neboť najednou i ostatní byli neklidní. Vašek na ně klidně promluvil, ale pomalu ustupoval šikmo pozpátku, aby Ramoně nebo Bengalimu prodloužil hrozící skok. Ale pak poznal, že se nedívají na něho, že je děsí cosi, co je vedle klece. Na zlomek vteřiny se tam ohlédl a ustnul. Jako duch stál u mříže Vendelin Malina, bílý ve tváři, oči podivně vytřeštěny.

"Ramona! Bengal! Sednout!" houkl Vašek ostře na obě šelmy, aby je zarazil. „Ramona, sednout! Bengal, sednout!"

Kresba: Areta Fedaková

Zvířata se posadila s nervózní nechutí.

"Proboha, Malino," pronesl pak Vašek polohlasně, nespouštěj z tygrů oči, „co to děláte, člověče, vždyť můžete způsobit neštěstí..."

Stářec stál nehybně, s bílou tváří vtlačenou mezi mříže.

"Co je, Malino?" vyrazil ze sebe Vašek naléhavě.

"Prosím... pěkně..." bezzubá ústa Malinova se otevřala se zřejmým chvěním, „prosim pěkně... kde... je... pán?"

Byle v tom cosi děsivě tajemného, opravdu, jako by duch s námahou promluvil lidskými slovy. Vaška obešla hrůza. Ale přemohl se, práskl bičem a křikl:

"Dolů, alou!"

Tygrí se zvedli a s huhláním a prskáním, s tesáky vyceněnými se spouštěli z podstavcu na zem.

"Open the door!" křikl Vašek na oba ztězence v pozadi, „konec zkoušky!"

Žilhaná těla dravců se plouhavými skoky hnala k východu, kde zarachotily zástrčky. Vašek čekal nehybně, až poslední tygr vběhl do mřížové chodby. Pak se teprve otočil k Malinovi.

Vendelin Malina zmizel.

Vendelin Malina stál v tu chvíli v účtarně, tři kroky za zády Franse Steenhousera, který o něm nevěděl. Končil svoje stěhování z maringotky do zimní kanceláře. Nabral si právě vysoký stoh knih do obou rukou, obrátil se s nimi a vyděsil se Malinova zjevu tak, že je s hřmotem upustil na zem. Bílý stářec před ním se však nepohnul. Měl oči stále tak úzkostně vytřeštěny a jeho ústa jenom zasténala:

"Kde... je... pán?"

Starému účetnímu a sekretáři se až udělalo mdlo — cosi zoufale bezradného číšela z té tváře s pokleslou bradou, bezradného a bezmocného jako úpění náměšeníka. A jak

podivně se ptal! Copak tu někdy někdo řekl pán? Direktor, patron, principál, nás starý a dědek, to bylo běžné pojmenování ředitelů; ale pán? Bylo to tak nevykonné, že se Steenhouwer chlél napřed ujistit:

"Koho tím myslíš, Vendeline? Ředitelu Berwitze?"

Ale Malina, jako by otázky neslyšel, rozhlédl se vpravo a vlevo podivným pohledem, o němž jsi nevěděl, zda něco vidí nebo nevidí. Pak mu hlava poklesla, záda se nahrbila a Vendelin Malina se beze slova obrátil ke dveřím a vylezl ven tiše jako zjevení.

Steenhouwer stál chvíli jako vyjeven: co to mělo znamenat? Pak oběhl upadlé knihy, vyrazil do chodby a ven před budovu, ale bílou najezenou hlavu Malinovu spatřil až na konci cirkusu, právě jak zahýbá k prostranství s maringotkami.

"Jako pes," říkal si v duchu Steenhouwer, „dočista jako pes, který hledá ztraceného pána. Čert ví, co to do dědka vjelo, že tak rapuje. Už by bylo na čase odepsat ho z lidského inventáře, pro podnik je už úplně amortizován."

Anežka Berwitzová taky stěhovala. A právě když balila lví kůži z Hasana, objevil se před ní Malina.

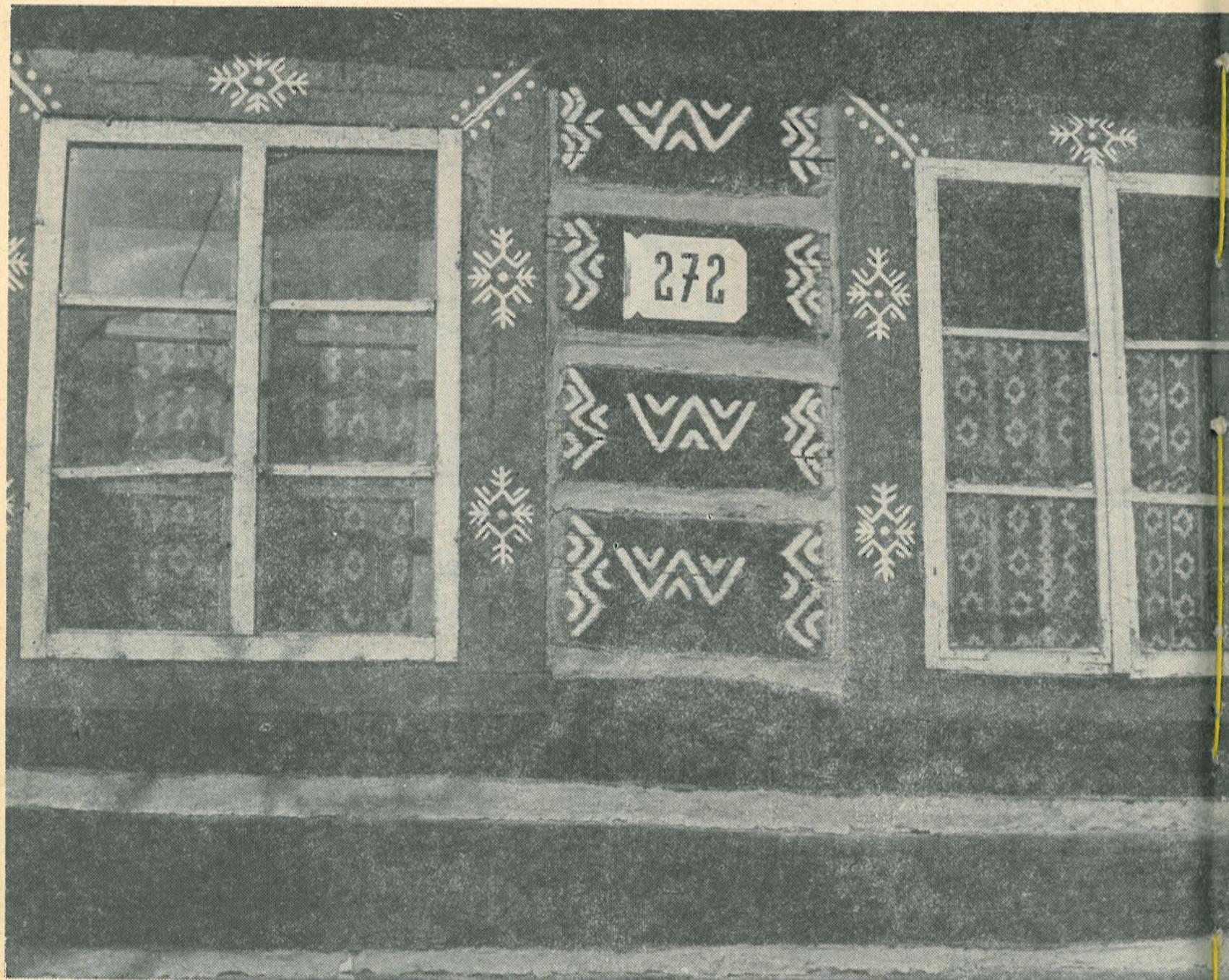
"Pán, — kde je pán?" zeptal se zase tak nevykonné a jeho oči jako by ji neviděly.

"Sel na radnici, Vendeline," odpovíděla Anežka a pozorovala starce. V jeho chování bylo něco zvláštního, co v ní burcovalo nejedno.

"Na radnici, tak, tak... na radnici..." opakoval mechanicky Malina a pak se bez slova obrátil a odešel.

"Vendeline!" vykřikla Anežka za ním, ale on, jako by ji neslyšel, kráčel staćeckým, kodrcavým krokem k cirkusu a kolem něho ven.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLU

Detail výzdoby d

KLENOTY PODTATRANSKÉHO VIDIEKA

V podtatranských obciach Ždiar a Osturňa sa ozajstná zima s tuhými mrazmi a snehom hlási obvykle v druhej polovici novembra. Tohto roku však prekonala všetky očakávania, lebo princ na bielom koni prichádzal pod Vysoké Tatry už koncom októbra. Sneh narobil ľuďom nemálo starostí a náhle zmenil zabehnutý rytmus života Ždiarov.

Aj Rozáliu Bekešovú, sedemdesiatročnému čulú starenku, chlad donútil nechať záhradu a sadnúť si k svojim ručným prácam. Šije a vyšívajú od mladosti. Najradšej tradičný goralský odev. K nemu vyšívajú aj stužky, čepce, opasky... Zákazníkov má neúrekom. Žiadajú si ich jej vnúčatá ale tiež dedinskí mládenci a dievčence. I oni sa radi oblečú do krojovaných krásy počas folklórnych slávností alebo len tak, priležitostne, aby si pripomenuli niekdajšie časy, zvyklosti. Tradícia v Ždiari totiž zapustila hlboké korene. Badať to na každom kroku. A také sikovné ruky aké má babka Bekešová sú aj v ďalších z päťsto-

ždiarskych domov. Eudmila Nemešaniová napríklad znamenite ovláda techniku nanášania ľudových ornamentov na pánske kožušteky a kabátiky. Jej susedky nezabudli tkať na krošnách pekné pokrovce, obrusy a, pravdaže, podľa prastarej tradície zdobiť aj okennice a steny dreveným typickým vzorovaným ornamentom. Interiéry niekoľkých starých drevených domov pripomínajú malé múzeá. Mária Vaverčáková si ten svoj, označený číslom 328, skrášila nádhernou zbierkou zachovaných ľudových krojov. Neurobila tak iba pre vlastné potešenie: Ochotne ukáže svoje „exponaty“ návštěvníkom obce aj turistom. Nechýbajú ani zruční remeselníci. Majstri zo ždiarskej prevádzky na spracovanie dreva dokážu znamenite obnoviť hoci ktorý z tunajších objektov ľudovej architektúry. Najviac času a úsilia však venujú výrobe tradičnej strechovej krytiny — šindľa. Práve s ňou majú hodne starostí. Ždiar a Osturňa potrebujú kvalitných smrekových

šindľov stále viac a viac. Partia stolára Šimona Mačáka ich ročne napíli i vyše dvadsaťtisíc. Ale čo je to za množstvo, keď jediná domácnosť spotrebuje na celkovú obnovu strech i pätnásťtisíc šindľov! Počet odborníkov treba preto ďalej rozširovať. A to najmä odvtedy, čo rázovité goralské obce Ždiar a Osturňu vyhlásili za dedinské pamiatkové rezervácie.

Obidve patria k pozoruhodným vidieckym osídleniam na východnom Slovensku. Zachoval sa tu bezpočet nádherných stavieb ľudovej architektúry. Pamiatkové objekty tvoria najmä hospodárske dvorce, riešené vždy ako nezávislý celok s komplexom obytných a hospodárskych drevených (zrubových) stavieb (dom, stajňa, stodola, dreváren, vozárni...) Podobné usedlosti sa tu, pod Tatrami, zakladali popri cestách alebo voľne v krajinie, čím sa vytvorilo charakteristické rozptýlenie osídlení. Dnešný Ždiar meria do dĺžky vyše šesť kilometrov. Osturňa chýba

do desaťtisíc iba osemsto metrov. Ždiar bude mať v roku 1989 580 rokov a Osturňa je len o niekoľko desaťročí mladšia.

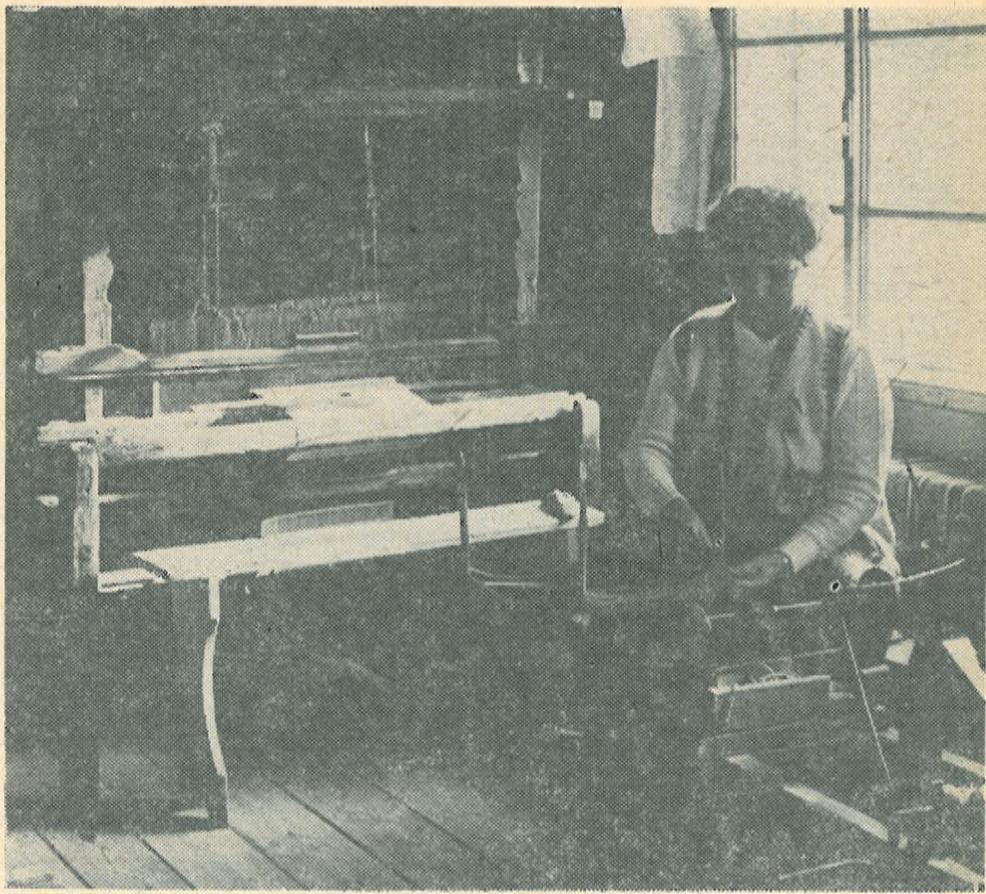
„Vyhľásiť dedinu za pamiatkovú rezerváciu je jedna vec, uskutočniť zámer je vec druhá, dôležitejšia,“ poznámenáva predseda dedinskej samosprávy Ždiaru Ján Bekeš. Vráví, že mnohé z takmer 250 chránených pamiatkových objektov ľudovej architektúry Ždiaru a Osturne potrebujú dôkladnejšiu opravu a častejšiu údržbu. V praxi to znamená výmenu schátranej šindľovej krytiny, časti zrubových stien podlahy, muriava i oplotenia. Len máloktoří majitelia drevených domov by túto náročnú prácu zvládli bez náležitej odbornej i materiálnej pomoci. V Osturnej sú to zväčša dôchodcovia, ktorí naďalej zostávajú verní svojmu tradičnému obydliu. Spoliehať sa pri obnove iba na nich by zaiste nebolo správne. O niečo prijateľnejšia je situácia v Ždiari, kde sa staré drevenice menia na vyhľadávané rekreačné chalupy a výletné „strediská“ príslušníkov jenotlivých rodín.

Účinnú pomoc poskytla obciam okresného správa ochrany prírody a pamiatok z okresného centra Poprad. Od minulého roka majitelia pamiatkových objektov dostávajú zdarma na ich opravu hotový stavebný materiál (drevo, krytinu) a podľa možnosti uchádzancom pridelenú aj majstrov, ktorí sa so znalosťou vecí postarajú o to, aby skvosty ľudového staviteľstva pod Tatrami opäť nadobudli svoj niekdajší pôvab a krísu. Na pomoc ochranárom pamiatok prichádzajú i dobrovoľní brigádnici z miest, najmä obdivovatelia historických pamiatok.

JOZEF MULÍK (T.A. Orbis)

Goralské kroje obdivujú mnohí návštěvníci Ždiaru a Osturne

Foto: J. Mulík

Žena pri tkani

JOZEF HORÁK

LENDACKÉ ZVONY (2)

Majster zbystril sluch. Naozaj, zvony znejú odkiaľsi zdáleka. Na čele sa ukázalo niekoľko vrások, pozornejšie počúval, aby čo najlepšie zachytí dunenie zvonov. Hrkot kolies voza ho rušil. Zavolal na pohoniča, aby zastal. A keď sa tak stalo, dal sa sledovať hru zvonov.

Načúval, zvony zneli celkom jasne. Ale aký to bol hlas! Chvíľami akoby boli organy hrali, chvíľami akoby sto lutien rozochvelo strieborné struny, hlas strieborných pištal i cengot spiežovcov, jemný spev panien i väzny hlas mužov, časom akoby čarovné gajdy dudlali a hučali, časom akoby fujary nariekali na horských grúňoch. Tájomná hudba zvonov sa valila od hŕa a začlevala ako voda všetko a všetkých. Aké to zvony zvonia? Majster pozná hlas všetkých zvonov naširoko-ďaleko. Popradské to nie sú, ani novoveské nie, ani zvony zo Soboty tak neznejú a kapitulské v Podhradí tiež majú odlišný hlas.

Akisi oneskorenci sa katovali s fúrou sena, ktorá zaviazla do mokrade neďaleko cesty. Keď sa majstrov voz zastavil, prestali dvíhať a zvedavo obzerali pocestných. Na nich zavolal majster Atanás:

— Hej, ľudkovia, odkiaľ to zvony znejú?

Jeden zo sedliakov, najsmelší, pobehol na okraj cesty a útico strhol klobúk z hlavy, lebo sa nazdával, že má pred sebou nejakého urodzeného pána.

— Z Lendaku, pane. V levočskej dielni majstra Atanása ich vrah uliali. V dielni majstra vrah pracuje akýsi zázračný tovariš, ten ich ulial, a to tie zvony takým prečudne krásnym hlasom vyzváňajú. Hovorí sa o tom na všetkých stranach od Lubovne po Ves, — vysvetloval ochotne a horlivu sedliak.

Majster Atanás stál ohúrený, akoby bol reť straten. Aj podákovat sa zabudol. Ešte chvíľu počúval, a potom zavolal na pohoniča: — Poďme!

Iba potom, keď sa voz pohol, zmyslel si na sedliaka, stojaceho na okraji cesty. Vystriel okienkom voza hlavu a zavolal:

— Ďakujem, dobrý človeče!

Chlap zamával klobúkom, ktorý ešte stále držal v ruke. Zamával priateľsky, lebo teraz už vedel, že to nie je ani nijaký kastelán, ani opát, ani úradník, keď sa takto s ním zhováral.

Ale majstrova tvár sa hned zachmúrila, hned do úsmevu ladila, hned prezrádzala, že tuho rozmýšla. A naozaj tak bolo. Na Egida mysel. Co ten človek urobil? Ak majú taký mohutný hlas, musia byť veľké, iste väčšie, než malí byť lendacké. Ale kde by bol vzal striebro a mať a cína a ostatné? Iba ak by boli pátri križovníci pridali, alebo magister Kokoš priviezol. A aký to majú čudesný hlas? Akoby Egido ruky i rozum bola viedla nejaká neprirodená, nadzemská bytosť. Co to za majstra rastie v ňom? Myšlienky behali hlavou splašené a nemohli nikde nájsť miesto, kde by sa boli mohli usadiť a pokojne rozriešiť a vysvetliť záhadu, ktorá stála pred majstrom.

Keď došli do Štvrtku, zastali na chvíľku, aby si kone oddychli. A vtedy, akoby na zavolenie, zvony zase zazneli a majster videl nezvyčajnú vec. Ľudia vychodili z domov, majstri z dielni a postávali na dvozech a na ceste a všetci obracali tváre smerom, odkiaľ vietor prinášal divnú hru div-

ných zvonov. Znova vyšiel aj on z kočiara a načúval. Teraz ich čuje, akoby stál pod včou. Naozaj divukrásny hlas majú. Jasný, melodický, čistý, hned akoby tisíc lesných rohov znelo a vzápäť akoby tisíc bubnov zahučalo a sto poľnic zatrúbilo. A zase sa hlas mení, jemnie, tichne, povedal by si, obrovská drumbla hučí a na nej majster vyhráva.

Ani nevedel, ako sa opýtal ľudia, čo neďaleko načúvali.

— Cie sú to zvony, priatelia?

— Lendacké, pane, z dielne majstra Atanása z Levoče. Tovariš zázračného umu tam pracuje, zvonejár neslýchany, keď vytvoril taký div, — hovoril majster kováč, čo mal výhru neďaleko miesta, kde zastali. Nechal oheň a čierny, zašpinený, odetý koženou zásterou vyšiel a počúval.

— Len počúvajte, pane, — zahovoril hostinský, — to je muzika, nie zvony. Niečo, čo nechyroval. Kamkoľvek zájdete, všade ľudia takto počúvajú.

Zachmúrenejší si sadol majster Atanás do kočiara. Ruky sa mu triasli, srdce nepokojne bilo. Čo sa to len udialo, kym bol preč? Čo sa to probilo? Čo sa to len udialo, kym bol preč? Čo sa to porobilo? Čo to nastváral? Naozaj, kde prenikne hlas zvonov, všade oňom hovoria. Všade spominajú dielnu majstra Atanása, ale všetko to zatíňuje meno zázračného tovariša Egida.

— Pošibávaj, pošibávaj! — volal každú chvíľu na pohoniča. Zdalo sa mu, že sa voz vlezie ako slimák, hoci mierne vŕsky kone hraivo prekonávali. Majstrov Atanásovi by sa boli môrili, aj keby boli leteli ako rozprávkové táoše. Čo sa raz upokojil, to sa mu pozdalo, že začul zvonenie, a znova ho znepokojilo.

— Šibaj, šibaj! — volal znova na pohoniča.

Ale už nemusel pošibávať, lebo dobré konie zbadali ovzdušie domova. Tu i tam sa zjavili medzi stromami levočské veže. Kone bežali, ako sa len dalo, aj v nich sa prebudila túžba — byť zase po dlhom čase doma.

A zázračné zvony zvonia... Bim-Bam, bim-bam...

Dobre hovorili ľudia. Tovariš Egid bol naozaj majster nad majstrami. Ale majstrov Atanásovi pri počúti takýchto rečí akoby do srdca jedu nalieval. Pribúda i jedu, i horkosť, i príkrej závistí v tom srdci každým úderom zvona. Závist sa mení pomaly na nenávisť a horkosť na neznámu obavu. A keď sa tieto pliagty celkom udomčenia v jeho srdci, zrodi sa v ňom myšlienka, že to nemôže byť po dobrom, keď človek, aby ľudia, tovariš, vytvorí take dielo, ako sú zázračné lendacké zvony.

A čím ďalej mysel na to, tým väčšmi sa zmieroval s touto myšlienkou. Ba o dielných zvnoch prichodili také zvesti, že vrah keď zaznejú vtáky, čo letia okolo veže, padajú akoby bleskom zasiahnuté. Ak sa mladá hydina potuluje blízko veže, hynie. I ľudom vrah fažko vydŕžať, ak sa zvony rozkličia a oceľové srdcia celou silou začnú biť do strieborných stien. Ale zato vrah, keď sa bliží búrka a zvony zahŕňia, trhajú sa mračná na mŕtve kusy a blesky sa lámu ako súčia haluze. Takéto zvesti prichodili a šírili sa na všetky strany ako huby po daždi. Pravdaže, došli aj do Levoče, dostali sa do uši majstra Atanása.

Sprvoti len sa dival na Egida, akoby bol býval poznačený nejakým Kainovým znamením. Potom začal s poznámkami, pichlavými a jedovatými, a nakoniec sa priamo oboril na Egida:

— Striebro, z ktorého si mal uliať dvanásť zvonov si mi vlastne ukradol, aby si nasýtil neskorotú pýchu svoju, — vyčítal.

— Ako, pane? — bránil sa Egid. — Za zvony zaplatili ich pravú cenu, za ktorú možno nakúpiť striebra i na viacnej zvonení.

— Hahaha, myslíš si, že striebro rastie ako tráva, alebo príš z neba ako rosa? Musíš mi ho vrátiť! — vykrikol odrazu.

Nekradol som, pane, — povedal chladno Egid. Vedel dobre, čo sa robi v majstrovom srdeci.

A keď takéto i horšie zvady bývali denne, pomyslel si tovariš Egid, že bude najlepšie, keď sa rozlúči s dielňou majstra Atanása a odíde preč.

A tak sa rozhodol, aj majstrovi povedal.

— Odídem, lebo takto mi u vás ľahko pracovat.

Majster najprv vyvalil oči, pretiahol tvár, rozhodil rukami. Chytil sa za uši, či dobre počuje, ale potom sa späťal. Začal sa chriplavo smiať.

— Hehehe, odídeš? Chcel by si odísť, chceš povedať, len by si chcel, ale neodídeš. Počítaš som, čo so striebrom? Ako ho vrátiš? Kedy ho nahradíš?

— Neutrpel ste škodu, — bránil sa Egid.

— O tom nebudeš rozhodovať ty. To sa uvidí, či som utrpel, alebo nie.

Majster Atanás naozaj nežartoval. Už to nebola len závisť, ale aj veľká obava, že sa Egid odstahuje do niektoré inej dielne a rozšíri jej slávu na úkhor jeho. Jeho sláva pohasne, obchod upadne. Nie, nijako nesmie odísť, musí ostáť. A ak by predsa... Vyrástol privysoko nad majstra Atanása.

Ale ani tovariš Egid nežartoval. Vážne sa chystal na odchód. Vtedy sa majster Atanás rozhodol.

Pobral sa k mestskému richtárovi. Bielovlasý starec ho prijal ako svojho dobrého, starčoho piateľa.

— Čo ste mi priniesli, majster Atanás?

Majster Atanás si najprv sadol, potom sa zamrvil, odrazu nevedel, ako by mal začať.

— Tuto, urodený pán richtár, s takouto nepríjemnou, ale veľmi vážnu vecou som prišiel. Kým som bol vo Viedni, ako viete, tovariš môj Egid vytvoril chýrečné dielo, ale zmárnil na to veľa striebra, ktoré bolo moje a na iné účely prípravené. A to je akoby bol ukradol. Viete, že striebra niet nadostať.

— A veď pán magister Berzeviczky iste dobre a statočne zaplatil za zvony. Iste i lendackí mnísi dačo pridali. Či nie?

— Pravda, pravda, — habkal majster Atanás neisto, — ale ako hovorím, striebro. Z peňazi neulejete zvón. — Potom trochu počkal, a keď sa richtár len usmieval a dival na neho, naklonil sa k nemu a pokračoval položptom. — Taktô sa majú veci, pán richtár, že čistým spôsobom nemožno urobiť z mŕtveho kovu hovoriacu vec. A lendacké zvony akoby hovorili. Dozvedel som sa, že tovariš neraz nocou blúdil, nespal, sám sebou sa zhováral, zhúhal. Kto vie, či sa nezaujal diabloga. Ten mu iste pomohol.

Richtárova tvár zváznela, oči sa upreli na majstra. Toto, čo povedal, je veľmi vážna a nebezpečná vec.

— Diablogovi? Nemožno, majster Atanás, nemožno. A potom, mnísi zvony posvätili.

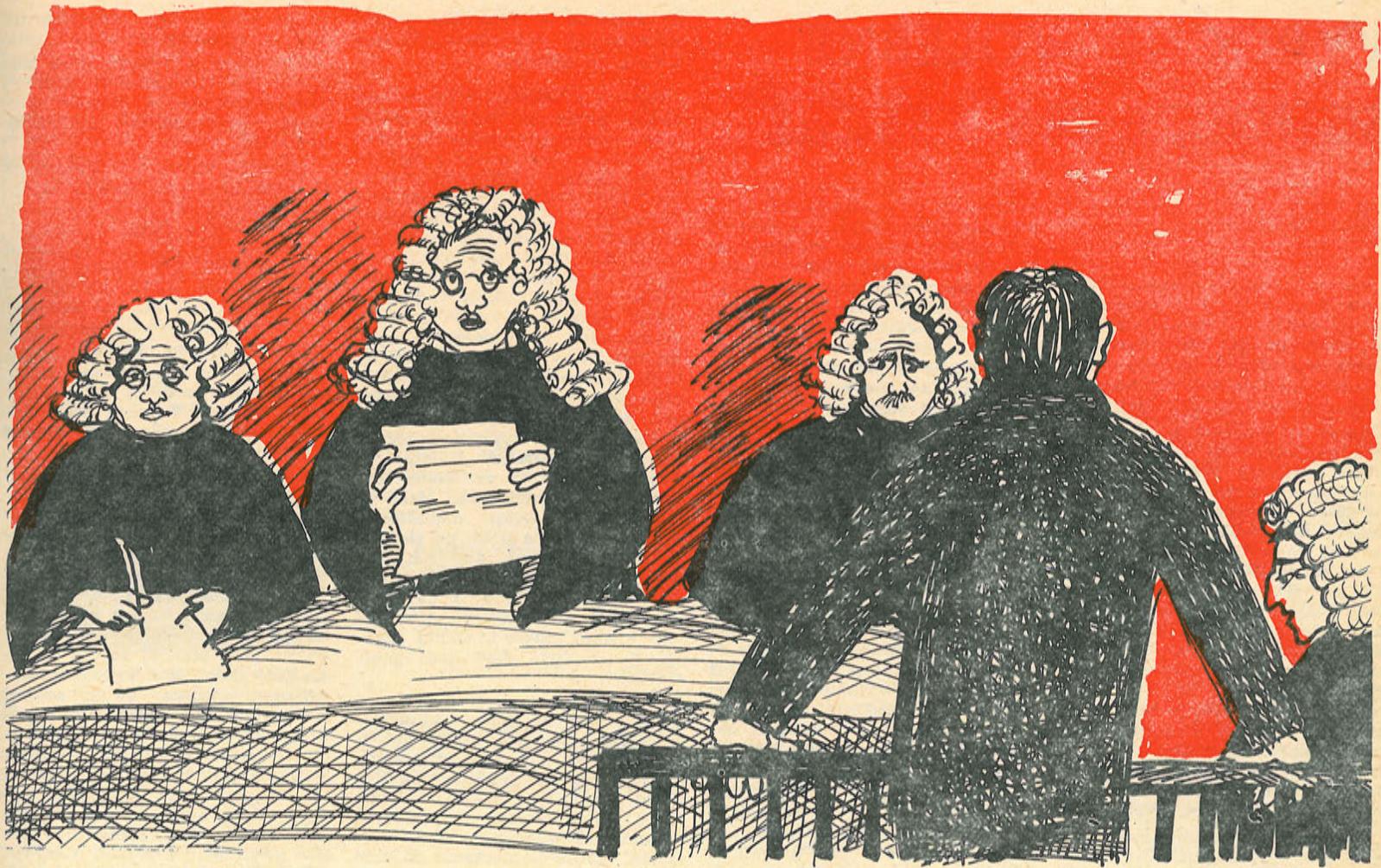
— Pravdu hovorite, — prisvedčil majster Atanás. — Sedemkrát ich pokropili svätenou vodou a okadili, ale viete, že neraz sú nekeď mocnosti mocnejšie. Tak je to.

— Vážna a nebezpečná vec, majster Atanás, veľmi nebezpečná. Ak to dokážete, môžete tovariš zhoriet na hranici ak nedokážete. môžete prísť vy o jazyk. A týrdejte, že sa tovariš sväjal s nekeďomu, musíte to aj dokázať. Ako to dokážete? Kto vám to dosvedčí?

Majstrovej tvár sa vyjasnila.

— Mám svedkov, — povedal vŕhoslavne.

— Ak máte, potom môžete podať žalobu. Len svedkovia budú musieť svoje svedectvá potvrdiť prísahou. A za krvív prísahu sa

Kresba: Areta Fedaková

stráca najprv jazyk, potom pravá ruka a nákonec hlava.

— Videli mnohí na vlastné oči a počuli na vlastné uši, urodzený pán richtár.

— Co?

— Videli, ako nocou na dvore šlahali plamene zo zeme. Počuli mnohí dupot, krik a huriavky, čo robili pekelníci. Tovarišovi Jakubovi sa priznal, že vo zvonoch bude vichor a búrka. A ktože ich prináša na zem? Vraj v ich hlate bude burácanie hromu a žiar bleskov, bohorúhavé reči, ktoré mohol vysloví len človek zapisaný diabľovi.

— Len predsa, majster, zvony, zvony...

— Tým horšie. Diabol berie neraz na seba najsvätejšie rúcho.

Richtár mlčal, pokyvkával šedivou hlavou a premýšľal o tom, čo počul. Nakoniec sa rozhodol.

— Nuž keď takto tvrdíte a za slovom si stojíte i svedkov máte, podajte žalobu.

Majster Atanás sa zatváril ako človek, ktorému spadla centová guľa z pfs.

— Podám, — povedal temno a rozhodne.

Už sa bolo zvečerilo, aj v izbe sa rozostieraťa tma. Do tohto zazneli lendacké zvony. Hučali, zuneli mohutne, akoby sa v nich naozaj bola rozprútala hrôza letnej búrky. A na tie hlyasy akoby sa boli rozozvučali aj levočské zvony. Zdalo sa, že sa kovoví obri rozprávajú kovovým hlasom o niečom, čo má naveky ostal pre ľudské zmysly skryté.

— Počujete? Počúvajte! — zdvíhol prst majster Atanás.

— Čujem, — zošomral richtár, — a naozaj sa mi pozdáva, že máte pravdu.

Ostalo ticho, len zvony zneli mohutným spevom, ktorý raz celkom zanikol, a potom zasa silnel, až to všetko okolo hučalo, akoby bola prechodila ohľúšujúca búrka.

A tak sa stalo, ako predvídal majster Atanás.

Tovariš Egid chcel z mesta odísť, ale v mestskej bráne ho zadržali mestskí drabantia a odvlekli do žalára.

O týždeň zasadol súd.

I zišli na mestskí senátori s richtárom-sudcom na čele. Prišli aj cehoví majstri, kňazi i lendackí mnisi, aby súdili chudáka tovariša

Egida. Keď ho predviedli pred súdny tribuňal, rozsadnený za dlhým polokruhovým stolom, pokrytým červeným súknom, na ktorom stál veľký krucifix medzi horiacimi sviečkami, bol tovariš Egid zbiedený, bledý a usušovaný. Iba oči mu horeli smelo a jasne. Telo bolo väžnením a mučením zmorené, ale jeho duch bol bystrý, nepokorený. Stál tu s čistým svedomím, v srdci mu horela istota, že sa mu nemôže nič stať, keď je nevinný. Zastal si pred krucifixom naproti richtárovi, sediacemu na vyvýšenom mieste v červenom talári, bohatu zdobenom zlatom.

— Tovariš Egidius z cechu zvonolejárov, pracujúci u statučného majstra pána Atanáša, si obvinený, že si zneužil jeho dobrotu a jeho neprítomnosť a odcudzil si striebro, med' a iné kovy, potrebné na hiatie zvonov, a ulial si zvony bez toho, aby si mal zvolenie pána majstra poctívého cechu zvonolejárov Atanáša, nášho statučného a bezúhonného občana. Je to pravda?

— Pravda je, že som ulial zvony, ale nepravda je, že by som bol kradol.

Richtár zdvíhol obidve ruky.

— Ako to hovoríš, tovariš Egidius? Je pravda, a potom to isté nie je pravda. Ak je niečo pravda, nemôže byť súčasne nepravda. Zvony si ulial, kov si vzal, teda sa priznávať k tomu, z čoho ta obviňuje žalobu.

Tovariš Egid pohýbal perami, chcel čosi povedať, ale súdcovia nedali. Richtár pokynul, pisárovi, aby zaznačil, čo povedal tovariš.

— Pristupujem k druhej otázke. Je pravda, že nocou vyšľahávali z dvora majstra Atanáša v jeho neprítomnosti červené plamene?

— Nepopieram, — povedal pokojne tovariš Egid, — lebo práca zvonolejára sa neobýde bez ohňa a plameňov. Ja som pracoval aj nocou.

Richtár sa poobzeral dookoľu a pokýval spokojne hlavou. Pokynul pisárovi, aby aj túto odpoveď zaznačil do zápisu.

— Dobre, tovariš Egidius. Teraz tretia otázka. Je pravda, že v dvore býval nocami hurhaj a hrmot a pekelný buchot?

— Možno, — neprotivil sa tovariš, — aj

kladivom prichodí pracovať.

Richtár znova pokynul pisárovi.

— Teraz nám odpovedz ešte na túto otázku. Hovoril si, že do hlasu zvona včaruje rachot výchrov, dunenie hromu a blyskot bleskov? Že v nich bude slnko i temná noc, spev i pláč, výskot i vzdychy?

— Hovoril, — priznal sa Egid.

— A vieš, že v čase búrky vystúpia na povrch zeme pekelné mocnosti, aby škodili zemi i ľudom?

Tovarišovi akoby sa bol smiešik poihral s perami.

— Neverím ani v peklo, ani v diablove...

Chcel ešte pokračovať v reči, aby vysvetlil, ako to myslí, ale v sieni zaznel ruch, výkriky, šumot. Richtár vyskočil, senátori zhikli, cehoví majstri si zakrývali oči, kňazi i mnisi sa tváriili príse ne a na tvárich mali chlad a ťad.

— Co to hovoríš, tovariš Egidius? Rúha sa! To nám stačí, lebo človek, ktorý neverí v peklo, iste je ním posadnutý!

Dal väčšia odviesť.

Priviedli ho zasa len vtedy, keď mu richtár prečítał rozsudok.

— Tovariš Egidius, ktorý proti rozkazu svojho majstra, poctívého pána Atanáša, ulial zvony z odcudzeného kovu a pri tom sa spájal s nečistými mocnostami, čo pred súdom bohorúhavo potvrdil, odsudzuje sa na stratu zraku a sluchu!

Tovariš Egid len stál a počúval. Iba keď richtár dokončil, zakryl si rukami tvár, ako by chcel chrániť najdrahšie dary človeka...

V ten deň, keď vykonávali rozsudok na tovarišovi Egidovi, hlaholili lendacké zvony od rána. Ich hlyasy naozaj boli také močené, že zrážali vtákov, ktorí prileteli blízko k veži. Zneli mohutne a slávnostne. A vtedy sa stalo, že odrazu jeden akoby bol zakvíli. Po kvíľbe zmenil sa jeho hlas. Jasný slávnostný spev sa zmenil na bolestivý nárek. Znel smutno, bôľne, clivo...

A tak zvoni potom zvony lendačké. Jeden akoby bol jasal nad vitazstvom práce umu a ruk znamenitého zvonolejára Egida a druhý akoby bol žialil a plakal nad krivdou, ktorá tohto majstra zabila...

VÝROČNÉ VOLEBNÉ SCHÔDZE MS KSSČaS

FALŠTÍN

Výročná volebná schôdza Miestnej skupiny KSSČaS vo Falštíne sa konala 4. decembra m.r. Zúčastnil sa jej člen predsedníctva ústredného výboru Spoločnosti kr. Dominik Surma.

Správu o činnosti Miestnej skupiny vo Falštíne a jej súčasnom organizačnom stave prednesol predseda MS kr. Andrej Klimčák. Konštatoval, že MS vo Falštíne v súčasnosti združuje 42 členov. Klubovňa miestnej skupiny sa nachádza v hasičskej režime, ktorú Falštiňania postavili kedysi v rámci svojpomocných prác. Jej vybavenie je skromné, pozostáva zo štyroch stolov a 16 stoličiek. Televízor nefunguje pre nízke elektrické napätie. Zvýši sa až vybudujú druhý transformátor, o čom sa už reálne uvažuje. K dispozícii majú ešte harmoniku. Do klubovne by potrebovali rôzne druhy spoločenských hier, ktoré by priťahli väčší počet mladých ľudí.

Vo Falštíne krajania ziskali na tento rok 41 predplatiteľov časopisu Život. Na takú neveľkú obec je to veľa. Veľké problémy však sú s jeho doručovaním. Poštár z Fridmana Jan Noworolski im ho nechce roznášať. A niet sily, ktoré by ho prinútila k tomu, aby časopis doniesol čitateľovi. Jeho neseriozny postoj a nesvedomitosť krajania pozorujú aj pri doručovaní iných poštových zásilek. Rád roznáša len peňažné poukázky, tzn. invalidné a stárobné dôchodky.

Už dva roky si krajania Život roznášajú sami, roznáša ho

ny KSSČaS vo Fridmane, ktorej sa zúčastnil člen predsedníctva UV kr. D. Surma.

Správu o činnosti v uplynulom období prednesol doterajší predseda miestnej skupiny kr. Ján Rusnarčík. Konštatoval v nej, že sa nepodarilo splniť najdôležitejšiu úlohu z minulého obdobia a to zaviesť vyučovanie slovenského jazyka v tamtojšej základnej škole. Na vyučovanie slovenčiny sa sice zapisalo 13 žiakov, avšak bývalý riaditeľ školy odmietol prijať prihlášky, ktoré doniesol predstaviteľ Spoločnosti. Ziadal, aby prihlášky rodíčia doniesli do školy osobne. Iba jeden z rodičov túto požiadavku splnil. To však pre splnenie predpísanej požiadavky nastačilo k získaniu stanoveného počtu žiakov. Ostatní rodičia odmietli ísť za riaditeľom osobne, že nebudú mať dosť sily argumentovať svoje odhadlanie, aby sa ich diefa ušlo po slovensky. Báli sa tiež, aby ich deti nemali kvôli tomu problémy s vyučovaním v škole. A kto pozná tamtojšie prostredie a situáciu, v akej musia krajania pôsobiť, vie, že tieto obavy boli opodstatnené.

Veľa starosti mali fridmanski krajania aj v uplynulom volebnom období s predplácaním a doručovaním krajanského časopisu Život. Keď po niekoľkoročných zlých skúsenostach s poštárom Jánom Novorolským, ktorý odmietal Život kolportovať a krajania ho museli doručovať čitateľom osobne, rozhodli sa, že predplatné na Život už zbierať nebudú. Svojim členom dodávajú iba kalendár Života a pripomínajú, že časopis možno predplatiť. Život si krajania predplácajú individuálne na pošte, v dôsledku čoho sa znížil počet jeho odberateľov.

Vo fridmanských obchodoch a v hostinci naďalej nie sú dvojzároveň tabule. Czorsztynské gminné družstvo sa tomu bráni všetkými možnými spôsobmi, dokon-

ca sa v rade v tom hlasovalo na obecnej schôdzi.

Krajanci z Fridmania sa tiež nepodarilo zorganizovať zábavy s predajom liehovin, vďaka neochote spominaného gminného družstva.

Dychová hudba z Fridmania sa dvakrát zúčastnila prehliadok organizovaných našou Spoločnosťou a to v Novej Belej a Jurgove. Plínalo sa tiež, že dychovka bude pôsobiť pri miestnej skupine KSSČaS. Keďže od Spoločnosti neobdržali slúbené hudobné nástroje, nie všetci hudobníci s touto myšlienkovou súhlasili.

Nie z viny fridmanskej miestnej skupiny nedošlo k vystúpeniu nedeckej Veselice vo Fridmane. Klesol aj počet členov miestnej skupiny.

Všetky tieto neúspechy boli hlavnou témou krajanskej diskusie. Nie je to však vina dnešných aktivistov. Krajanské činnosti neprospevalo ovzdušie, ktoré dlhé roky vytvárali miestnym Slovákom niekoľkí neprajníci. A ľažko situáciu zmeniť v príbehu jedného alebo dvoch rokov. Krízu prehľbilo aj to, že v základnej škole sa nevyučovala slovenčina. Krajania sa so svojím národným presvedčením museli tajíť. Ako zlú situáciu zlepšiť a oživiť prácu MS? Pre začiatok krajania navrhovali prenajat novú miestnosť pre klubovňu, patrieju ju vybaviť, čo bolo príťalivo pre mládež. Treba tiež dať prislúbené hudobné nástroje. Záujemci o hru na nich sa určite nájdú. Pre začiatok to postačí, neskôr sa budú snažiť svoju činnosť rozšíriť.

Po udelení absolútoria ustúpujúcemu výboru, zvolili krajania nový výbor MS. Predsedom miestnej skupiny vo Fridmane sa stal doterajší podpredseda kr. František Pleva, dobrý Slovák, otvorený, rozumný a energický človek. Pokiaľ nájde v krajanoch podporu, urobí veľa.

DOMINIK SURMA

ZELOV

Na schúzi obvodného výboru koncom minulého roku bol prejednaný plán práce zelovskej skupiny na rok 1989, a rovnako osobní odpovednosť za jednotlivé úseky práce.

Bolo rozhodnuté, že Henryk Kimmer a Růžena Jersáková aktualizujú súhrn členov KSSČaS, Henryk Kimmer pripraví s mladežnickým souborem hodinový program českých písničiek, Eva Pospíšilová a Lidie Smetanová odpovídají za kultúrní akce, Zenon Jersák zařídí pro klubovnu barevný televízor a uspořádá zájazd do Československa. Jiřina a Růžena Jersáková uspořádají setkání se starými členy společnosti a zájmové kroužky pro starší, Zenon Jersák a Vladislav Pospíšil budou mit službu v klubovně střídavě první sobotu a druhou neděli v měsíci.

Na rok 1989 výbor naplanoval jednu měsíčně schůzi, výboru, první sobotu v měsíci půjčování knih a nacvičování českých písniček, druhou neděli v měsíci dopoledne pohádky video pro děti a večer filmy video pro dospělé.

Kromě toho bude uspořádán kulig, Den žen, Den vítězství (státní svátek ČSSR), Den dětí a Den matky, akademie 22. července, svátek znovuziskání nezávislosti, recitátorská soutěž, soutěž „Co vím o ČSSR, KSSČaS a Zelově“ a vánoční slavnost pro děti.

V diskusi se hovořilo o možnostech shromáždění historických památek a uspořádání výstavy v klubovně. Bylo by dobré zřídit malý fotoarchív a kroniku zelovské skupiny KSSČaS. Diskutovalo se též o založení skupiny KSSČaS v Belchatowě a o tom, že v prvním pololetí 1989 by měla ze Zelova jet skupina krajanů navázat styky s Moravany z okolí Raciborze.

ZENON JERSÁK

KACVIN

Cas uteká, ani sme sa neobzreli a už máme rok 1989. Vlaňajší rok prešiel do dejín krajanského hnutia v znamení 30-ročného jubilea časopisu Život a predvlaňajší — ako rok 40. výročia založenia našej krajanek organizácie — Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Polsku. Jubileum sme oslavili dôstojne, čo opäť ukázalo; že Slováci a Česi žijúci v Poľskej Republike sa hrdo hlásia k svojmu rodu.

Každá organizácia, aby mohla existovať, musí robiť nábor členov. Samozrejme aj KSSČaS organizuje takéto nábory; musíme však otvorené povedať, že tu máme ešte veľké nedostatky. Napríklad máme našu krajanskú mládež, ktorá študuje v Československu. Je to naša budúca inteligencia, pilier našej národnostnej menšiny a jej pôsobnosti v budúcnosti. Vo vzdelávaní

tejto inteligencie nám pomáha Matica slovenská, ktorá v rámci svojej pôsobnosti vo všetkých krajinách, kde žijú Slováci, podporuje krajanú mládež. Sme vďační za veľkorysú pomoc, ktorú dostávame, a ktorá je pre nás neoceniteľná. Ale boli by sme radi, keby viac mladých krajanov mohlo študovať a to nie len pedagogiku, ale aj iné odbory — medicínu, ekonomiu a pod.

V súvislosti s uplynulým 40. výročím založenia KSSČaS a juhilejnými oslavami navrhujem, aby sme zvolili komisiu, ktorá by spracovala materiál o 40 rokoch existencie našej Spoločnosti a o krajanoch. Mohol by to byť napr. slovník, venovaný našim krajanom aktivistom.

Mal by zahrnúť dejiny KSSČaS jej počiatky a mená krajanov, ktorí boli od začiatku hybnou pákou nášho hnutia. Nemali by to však byť len suché dátumy a faktky, ale prehľad všetkého, čo si zaslúhuje obdiv a úctu. Chcel by som zdôrazniť, že časy, kedy sa

rodila naša Spoločnosť, neboli ľahké. Sloboda bola ľažko vybojovaná. Tie roky, poznámené násim bojom a úsilím, boli spečatené krvou našich krajanov, ktorí bojovali za slobodu. Ešte žijú medzi nami ľudia — živé pamätníky našich snáh. To všetko treba preniesť na stránky publikácie, ktorú by sme mali vydáť pri priležitosti nášho 40. výročia. Myslím si, že by krajania takúto publikáciu uvítali.

Dúfam, že v roku 1989 naši krajania budú pracovať s novým elánom v prospech celej krajskej obce. Zelám to všetkým krajanom, aktivistom našej Spoločnosti, redakcii a kolektívnu Života.

ANTON PIVOVARČÍK

TYCHY

V novembri minulého roka sa konalo v poradí štvrté stretnutie aktív miestneho výboru KSSCaS na Sliezsku, na ktorom sme hodnotili celoročnú kultúrnu a spoločenskú činnosť, ako aj iné úlohy.

Po celý rok sme veľa úsilia venovali rozšíreniu členskej základne, ako aj členským príspevkom, finančnému prostriedkom, predplatnému Života a ďalším otázkam.

Pred troma rokmi sme odovzvali na Ústredný výbor prihlášky nových členov, preto sme teraz obdržali väčší počet členských legitimácií. Vznikol však problém, nakoľko časť prihlášok sa stratila a niektorí členovia obdržali iné legitimácie. Preto sme boli nútení zistiť, kde sa urobila chyba a v niektorých prípadoch vybavovať vec od začiatku.

Na stretnutí sme tiež hovorili o predplatnom Života na rok 1989. Ukázalo sa, že nás tlačový orgán je o 150 percent drahší v porovnaní s predošlým rokom. Napriek všetkému krajania tvrdili, že Život je v krajskom hnutí potrebný a budú ho predplátať.

Aktív miestnej skupiny na stretnutí konštatoval, že už druhý rok naša skupina nedostala od ústredného výboru finančné prostriedky na vybavenie klubovne a na kultúrnu činnosť.

Príjemná bola správa revíznej komisie, v ktorej sa hovorilo, že vybavenie a predmety v klubovni sú v dobrom stave a miestna skupina pracuje dobre. Potešujúca bola i správa, že v minulom roku sa prihlásilo do MS 20 nových členov, ak aj informácia z UV, že MS dostala súhlas príslušných úradov, aby bol založený Obvodný výbor na Sliezsku.

Krajan Jozef Čongva oboznámi prítomných s priebehom sympozia pri priležitosti 125. výročia založenia Matice slovenskej, ktorú

reho sa zúčastnil, a krajan Štefan Adamčík nás informoval o návštive učiteľského zboru z Bratislav v Mikolove a našej Harmónie v Bratislave.

Celoročnú činnosť miestnej skupiny zhodnotil krajan Bronislav Knapčík, ktorý pripomienul aké podujatia zorganizovala MS. Bol to o.i. súťaž čítania slovenského textu do mikrofónu, výročná volebná schôdza, výlet na XIII. festival českej a slovenskej piesne v Ustroni, krajanská vatrá, ondrejský večer a stolnotenisový turnaj pri priležitosti 70. výročia vzniku Československa. Nepodařilo sa uskutočniť výlet na voľbalový turnaj do Krempach a vlastivednú exkurziu na Slovensko. Krajania zhodnotili prácu miestnej skupiny na Sliezsku kladne.

Na schôdzi odznel tiež príležitosťny prejav k 70. výročiu vzniku ČSSR a v decembri sa pri tejto príležitosti konal dvojtýždenový stolnotenisový turnaj.

BRONISLAV KNAPČÍK

HARKABUZ

Zdá sa, že Oblastná správa verejných cest v Novom Targu úplne zabudla na našu obec Harkabuz a nielen na ňu. Veď táto správa má na starosti cesty na Orave, teda aj úsek Podsrnie-Harkabuz-Bukowina, o ktorý mi práve ide.

Dobre je, že existuje také ročné obdobie ako zima, ktorá prikryje hrubou vrstvou snehu túto vozovku. A keď potom prejdú po nej snehové pluhy, zarovnajú pekne všetky diery a urobia cestu zjazdnou. Lenže čo sa stane, keď príde jar a odplaví sneh a súčasne odhalí všetky jamy a nerovnosti na tejto ceste. Ceste tak zničenej, že sa ľudia obávajú chodiť po nej na vozoch, aby niečo nepolámal, nehovoriač už o automobiloch a motocykloch.

Vtedy sa opäť začnú starosti, prestanú chodiť autobusy prepravujúce deti do škôl a dospelých do práce. Je to neprípustné! Bolo by už načase, aby Správa verejných cest v Novom Targu zaraďala tento úsek cesty do plánu oprív v tomto roku a to už od prvých jarných dní, lebo je veľmi pravdepodobné, že spomínané autobusy skutočne prestanú k nám chodiť.

A predsa ide nielen o autobusy. V našej obci je skladište masových tovarov a uhlia, ktoré predsa treba sústavne dopĺňovať. A po tak zničenej ceste zásobovacie automobily nebudú môcť chodiť, teda rolníci z Podsrnia, Harkabuza a Bukowiny budú zbavení uhlia, umelých hnojiv a iných výrobných prostriedkov. Preto treba už teraz myšľať na jarné mesiace, čo adresujem Správe verejných cest v Novom Targu a Gminnému družstvu Rolnícka svojpomoc v Rabke.

FRANTIŠEK HARKABUZ

LIST VYŠNOLAPŠANSKEJ MLÁDEŽE

Vážená redakcia, pišeme Vám preto, lebo nás trápi fakt, že máme dve klubovne, a napriek tomu kultúrna činnosť je u nás na veľmi nízkej úrovni.

Chceli by sme sa dozvedieť, aký je rozsah činnosti klubovne MS KSSCaS vo Vyšných Lapšoch a jej vedúceho? Či klubovňa vznikla preto, aby prejavovala svoju činnosť niekoľkokrát v roku alebo preto, aby posobia celý rok, tzn. asi 360 dní? A zatiaľ v klubovni sa niekoľkokrát v roku konajú zasadania členov, občas prehliadky súborov a z času na čas tento stánok slúži súkromným cielom. Mládež si však celkom ináč predstavuje kultúrny život.

V susednej obci je len jedna rozpadávajúca sa klubovňa a jednako tam kultúrny život vyzera úplne ináč. Za takýto stav je podľa našej mienky zodpovedný vedúci klubovne MS KSSCaS vo Vyšných Lapšoch. Podľa nás si neplní svoje povinnosti a preto klubovňa často nie je otvorená, nevedno prečo. Keď sa mládež snaží niečo zorganizať, vedúci je proti tomu. Niekedy sa sice zmôže na veľkodusné gesto a súhlasí s vypožičaním sály na diskotéku, ale diktuje príom podmienky: sála musí byť po diskotéke uprataná a magnetofón musí hrať tichšie, ako by mal, lebo on chce pozerať televízny program.

Svojho času nás veľmi rozčúlia a súčasne priam rozosmiala situácia, ktorá sa prihodila v jednu nedelu. Počas diskotéky,

ktorá sa práve rozhýbala, prišla do klubovne manželka vedúceho a po 15 minútach nám vyplá hľadné zariadenia. Oznámila, že diskotéka nebude, lebo nebola plánovaná. Podľa nás vedúcemu chýba iniciatíva. Mládež po niekoľkých takýchto situáciách je úplne dezorientovaná. Jediná vec, proti ktorej vedúci nenamieta, je stolnotenisový stôl, stojaci celý týždeň v strede sály. A predsa nie každý má záujem o tento druh športu.

Mohli by sme predstaviť ešte viac podobných príkladov, ale aj tie, čo sme uvedli, poukazujú na pomery vlastné v klubovni. Čo v takejto situácii má robiť mládež? Prosili by sme Vás o uverejnenie tohto listu, lebo by sme chceli, aby tieto naše problémne nezostali bez ozvy.

SKUPINA MLÁDEŽE
Z VYŠNÝCH LAPŠOV

Uverejňujeme tento list v presvedčení, že jeho autorom ide skutočne o aktívnejšiu kultúrnu činnosť vyšnolapšanskej klubovne. Súhlasime s tým, že táto klubovňa by mala byť otvorená častejšie, že mládež potrebuje zaviesť aj diskotéku. Zdá sa nám však, že vyššia úroveň kultúrnej činnosti — to nie je iba diskotéka, ale aj ochotnícka činnosť v súboroch a divadelkach, čitateľstvo kníh, stretnutia a besedy na zaujímavé témy, kurzy, súťaže, prednášky, výstavy, športové podujatia a pod. Napr. pekné tradicie vo Vyšných Lapšoch mal folklórny súbor, ktorý dosiahol hodne úspechov. Možnosť je veľmi veľa. Autori listu však nič konkrétnie nenavrhujú. Skôda, lebo n pady im akiste nechýbajú. Radi by sme ich uverejnili.

REDAKCIJA

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 10. decembra 1988
umrel v Kacvine vo veku
84 rokov kraján

JAKUB VODŽÁK

Zosnulý patril k spolužiadateľom našej Spoločnosti a aktivistom Miestnej skupiny KSSCaS v Chyžnom, v ktorej za posledné roky plnil funkciu podpredsedu miestneho výboru. Odišiel od nás dobrý človek, obetavý krajan, vzorný manžel a dobrý otec.

Česť jeho pamiatke!
MS KSSCaS v Chyžnom

Dňa 23. decembra 1988
po ľažkej chorobe umrel v
Chyžnom vo veku 55 rokov kraján

ANTON CAPIAK

Zosnulý bol dlhočinným členom našej Spoločnosti a aktivistom Miestnej skupiny KSSCaS v Chyžnom, v ktorej za posledné roky plnil funkciu podpredsedu miestneho výboru. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel a dobrý otec.

Česť jeho pamiatke!

MS KSSCaS v Chyžnom

Kolegyni

ANNE CAPIAKOVEJ

úprimnú sústrastí v súvislosti s úmrtím otca Antona Capiaka vyjadruje

ÚV KSSCaS
a redakcia Života

POZDRAVY ZO SLOVENSKA

Z BRATISLAVY

Dostali sme od nášho dlhoročného čitateľa Pavla Čarnogurského z Bratislavы mý list s novoročnými pozdravmi, v ktorom piatelia venuje i niekoľko úvah nášmu časopisu a vysoko hodnotí jeho redigovanie. Medzi iným píše: „Chcem Vám vyjadriť svoju srdečnú vďaku za Vašu úspešnú, obdivuhodnú prácu redigovaním a vydávaním nám všetkým tak vzácného časopisu. Jak vonkajšou úrovňou, tak aj obsahom ste na výške. Táto skutočnosť je oto závažnejšia, že preniká i cez zloženosť čias, v akých žijeme. Vyvarate tak podmienky duchovnej a kultúrnej zrelosti nášho národa ako rovnocenného suseda pre bratské spolunažívanie národov Strednej Európy.“

Sme radi, že sa Život páti čitateľom a veľmi nás teší tak vysoké ocenenie, za ktoré srdcečne ďakujeme.

REDAKCIЯ

Z MATIAŠOVIEC

Z Matiašovieci sme dostali list od čitateľky, ktorá o.i. píše:

Vážená redakcia! Dovoľte mi, aby som vám napísala pár riadkov (...) Pred niekoľkými dňami sa mi dostal do rúk váš časopis Život. Bola som ním prekvapená, pretože takýto dobrý časopis som ešte nevidela. Nemôžem povedať, žeby u nás tiež neboli dobré časopisy, ale s takým som sa ešte nestrelila. Sú v ňom zaujímavosti v každej oblasti, jednoducho ani neviem ako ho mám pochváliť.

Chcem vám preto popriat veľa sľa nových úspechov v jeho ďalejšej tvorbe, veľa elánu, mnoho, mnoho nových nápadov, aby aj naďalej vychádzal z vašej redakcie tak skvelý Život.

(...) Veľa úspechov praje a fandi vám

JUDITA BECKOVÁ

Z POPRADU

Vážený pán šéfredaktor!

Do nášho múzea v Poprade

prichádza každý mesiac Vás časopis Život, ktorý s veľkou pohoršenosťou sledujem nielen ja, ale aj moji pracovníci. Časopis sa nám páči a gratulujem Vám. Kedže nie sme od Vás tak ďaleko (delia nás len naše majestátne Tatry), dovoľujem si Vám zaslať niekoľko propagáčnych brožuriek nášho múzea.

Do nášho múzea každý rok prichádza veľký počet turistov z PLR, ktorým sa snažíme vyhovieť v ich požiadavkach. Keď budete mať cestu na Slovensko a do Popradu, prieťte nás a naše múzeum pozrieť.

Do Nového roku 1989 vinšujem Vám veľa zdravia, štastia, spokojnosti a veľa úspechov v rodinnom i verejnom živote.

PhDr. PETER SVORC
riadič Podtatranského múzea.

NOVOSĀCZSKA ZLATÁ VIECHA

V Novosáczskom vojvodstve uzavreli 24. ročník súťaže o Zlatú

viechu. Do súťaže vojvodského stupňa bolo zaradených 20 objektov: 10 nových inventárskej budov a jedna zmodernizovaná, 4 obytné domy, 2 hospodárske domy a 3 budovy zaradené k tzv. poľnohospodárskemu zázemiu (úschovňa ovocia, pečiarňa a ovčiareň prispôsobená pre chov kuríat).

Vojvodská porota udelila odmeny 11 majiteľom súťažiacich objektov. Medzi odmenenými bol aj jeden objekt zo Spiša. Totiž v skupine väčších hospodárskych budov (nad 100 m²) odmenu získal Ján Florek z Nedece-Zámku, ktorému k tomuto úspechu gratuluje.

Poznamenajme, že osobitnú cenu udelila porota rolnickemu družstvu Pionier z Labowej za prestavbu (hospodárskym systémom) ovčiarne na hydináreň, a majiteľovi nového gázdovského dvora Stanislavovi Hryncovi z Grywaldu. Oba objekty boli totiž prihlásené na celopoľskú súťaž o Zlatú viechu.

NÁRODOPISNÁ EXKURZIA

POKRAČOVANIE Z Č. 11/88

Ďalší v poradí, už tretí deň národopisnej exkurzie sa začal návštěvou mesta Plzeň, založil ho kráľ Václav II. okolo roku 1295 a mesto už začiatkom 14. storočia dosiahlo významného hospodárskeho a politického postavenia. Nachádzalo sa na obchodnej ceste a malo čulé styky s nemeckými mestami ako Norimberg a Drážďany. V období husitskej revolúcii sa mesto stalo báštou kátoleckej strany a preto kráľ Zigmund Luxemburgský mu udelil privilegia. Počas tridsaťročnej vojny mesto bolo na strane cisára a cirkve a preto ho ušetrili pred vojnovou pohromou. Ale tak ako každá vojna, aj táto priniesla stagnáciu v hospodárskej oblasti, stavebná činnosť bola zastavená. V Plzni sa opäť začalo budovať až začiatkom 18. a potom v 19. storočí.

V roku 1812 bol v meste založený svetoznámy pivovar, ktorý dodnes vyrába pivo Prazdroj. V roku 1859 boli založené Škodové závody.

Pri prehliadke mesta každého návštěvníka zaujmú architektonické pamiatky. Na námestí a v príľahlých uličkách sa dodnes zachovali gotické, renesančné a barokové objekty. Na námestí sa nachádza renesančná radnica, ktorú projektoval architekt Ján de Statio v rokoch 1554—58. Radnicu renovali na pelime 19. a 20. storočia. Z ďalších pozoruhodných architektonických pamiatok je tu gotický chrám sv. Bartolomeja, v hlavnom oltári sa nachádza plastika plzeňskej Madonny zo 14. storočia, ktorá je jedným z najvýznamnejších diel tzv. českého krásneho slohu. Samotný kostol je ukážkou vladislavovskej gotiky a pochádza z obdobia, kedy v Čechách vládol Vladislav II. Jagelovec.

V Plzni pôsobili viaceré osoby českého národného a kultúrneho života o.i. prof. V. Sedláček, J.K. Tyl, hudobný skladateľ B. Smetana, maliar M. Aleš, spisovateľ K. Klostermann, filmový režisér E.F. Burian, časť života prežil v tomto meste český revolucionár a novinár J. Fučík.

Po prehliadke mesta sme sa ešte zastavili v Západočeskom národopisom múzeum, v ktorom sú zhromaždené exponaty vidieckej, ale aj mestskej kultúry. Múzeum sa nachádza v dvoch najstarších plzeňských mestských domoch. Na prízemí je expozícia remesiel, ktoré v Plzni a jeho okolí mali veľký význam po polovici 19. storočia i neskôr. Ešte v roku 1930 tu pôsobili predstaviteľia 33 remesiel. Každý remeselník cech, mal podľa tradície zvláštnu truhlicu, v ktorej bol uložený znak cechu, odev a stanovy. Prvý poschodie múzea dáva návštěvníkovi prehľad o kultúre bývania a odievania v meste a okolí od obdobia gotiky do 20. storočia. Druhé poschodie zasa je venované kultúre plzeňskej vidieka: poľnohospodárske náradie, oblečenie a predmety náboženského kultu.

Našou nasledujúcou zastávkou bolo Stříbro, mesto, ktoré kráľ Václav I. založil okolo roku 1240 neďaleko baní, v ktorých sa fažilo striebro. Stříbro sa nachádzalo na obchodnej ceste vedúcej z Chebu do Prahy. V roku 1426 mesto dobyli husiti a vlenili ho do zväzu mesta Tábor. Striebro prestali fažiť začiatkom tridsaťročnej vojny a bane opäť otvorili až v roku 1801. Z architektonických pamiatok sa zachovali gotické hradby v západnej a severnej časti mesta. Na námestí sú renesančné domy a mestská radnica z toho istého obdobia.

Zo Stříbra sme odišli do Mariánskych Lázní. V mestečku býva 15 000 obyvateľov. V kúpeľoch liečia choroby ťadvín a močových ciest, kožné choroby a choroby dýchacích cest. Tunajšie alkalickeo-salicinové liečebné pramene boli známe už v 16. stor., ale racionálne ich začali využívať v 17. stor. O založenie kúpelnej osady v roku 1789 sa zaslúžil lekár dr. J. Nehr. V tom čase boli postavené prvé domy pre pacientov. Pomenovanie osady je odvodené od názvu prameňa, ktorý objavili v roku 1755 a pomenovali prameňom Sv. Márie. Výstavba osady pokračovala až do roku 1866, kedy sa z osady stáva mesto.

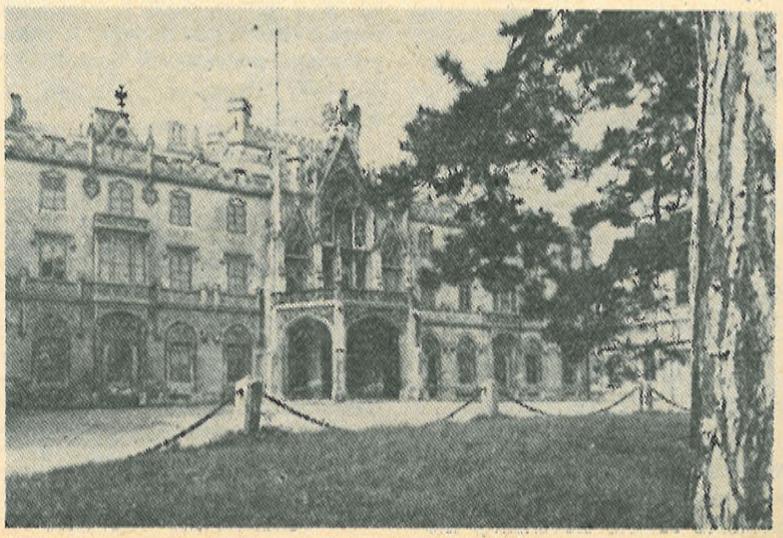
V Mariánskych Láznach sa liečili známe osobnosti, o.i. spisovateľia J.W. Goethe, N.V. Gogol, ktorí tu pracovali nad známym románom Mftve duše, americký

spisovateľ M. Twain, R. Kipling, M. Gorkij. Kúpele navštěvovali svetoznámi hudobní skladatelia F. Chopin, F. Liszt, J.M. Weber, J. Strauss, A. Dvořák.

Pokračovali sme v ceste do Chebu. Nedaleko mesta sme sa zastavili pri betónovom stĺpiku, ktorý je topografickým znakom. V roku 1873 ho tu postavili vojenški topografovia preto lebo ako vypočítali, z tohto miesta je rovnaká vzdialenosť do všetkých končín Európy, to znamená, že sme sa nachádzali v samom srdci Európy. Najnovšie výskumy dokázali, že v 19. storočí sa topografovia pomýlili iba o niekoľko centimetrov. Nedaleko tohto miesta sa nachádza pomník-obelisk amerických vojakov padlých počas druhej svetovej vojny.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE
JOZEF PIVOVARČÍK

Prečítanie zámku Lednice opisaného v prvej časti tohto príspievku (v č. 11/88). Foto: archív

Najlepší v ČSSR '88

Na záver roka sa už tradične hodnotí najúspešnejších športovcov jednotlivých krajín. Prednedávnom sme spoznali najlepšiu desiatku v Poľsku, v ktorej, ako sa pamätať, zvíťazil džudista Waldemar Legien. Dnes pripomieneme najlepších športovcov minulého roku v Československu, určených v tradičnej ankete Klubu športových novinárov.

1. Jozef PRIBILINEC (Dukla Banská Bystrica), chodec. Narodený v 1960, už druhý raz zvíťazil v ankete o titul najlepšieho (prvýkrát v 1986) a v lani bol druhý. Je viacnásobným majstrom Európy a svetovým rekordierom. Vlani a predvlni zvíťazil na halových majstrovstvách Európy na 5 km, ziskal tiež striebornú medailu (na 20 km) na majstrovstvách sveta v Ríme a na halových MS v Indianopolise (5 km). Najväčší úspech dosiahol na OH v Soule, kde sa stal olympijským víťazom.

2. Miloslav MEČÍR (Slovan Bratislava), tenista. Nar. 1964. Vlaňajší rok mal veľmi úspešný. Vyhal niekoľko medzinárodných turnajov a na OH v Soule vybojoval zlatú olympijskú medailu. Už pár rokov patrí medzi svetovú tenisovú špičku. Bol členom tímu ČSSR, ktorý vyhral Svetový pohár. V Soule okrem zlatej získal so Šrejberom v štvorhre taktiež bronzovú medailu.

3. Miroslav VARGA (Dukla Praha — ASO Plzeň), strelec. Jeho doterajším najväčším úspechom bolo 5. miesto z majstrovstiev sveta a víťazstvo v pretekoch Svetového pohára. Trikrát sa mu podarilo v streľbe z ľubovoľnej malorážky (60 ráv poležiačky) nastrieľať absolutný počet 600 bodov. Svoju vysokú triedu ukázal tento rok v Soule, kde vybooval v tejto disciplíne zlatú olympijskú medailu.

4. Ján ŽELEZNÝ (Dukla B. Bystrica), oštrepár. Narod. 1966, od vlaňajšieho roku je držiteľom svetového rekordu výkonom 87,66 m. Vlani na majstrovstvách sveta v Ríme obsadil tretie miesto a na OH v Soule hodom 84,12 m získal olympijské striebro.

5. Pavel PLOC (Dukla Liberec), lyžiar. Narod. 1964. Keď mal 19 rokov, na MS v letoch na lyžiach obsadil druhé miesto (v Harrachove). Na ZOH v Sarajeve získal bronzovú

medailu v skokoch z veľkého mostika. Tento rok na ZOH v Calgary vybojoval striebornú medailu na strednom mostiku a 5. miesto na veľkom. Po Svetovom pohári obsadil 2. miesto hneď za Matti Nykänenom.

6. Jan a Jindřich POSPIŠILOVCI (KPS Brno) bicyklebalisti. Jan narod. 1945, Jindřich 1942. Obaja bratia predstavujú nevidaný zjav vo svetovom športe. Od r. 1965 do 1988 vybojovali 20 titulov majstrov sveta v bicyklebale. Boli už mnogokrát na lísline najlepších športovcov — vlani na 4. mieste.

7. Miloslav BEDNÁŘÍK (ČH Brno) strelec. Narod. 1965. Má vo svojej kolekcii 3 tituly majstra sveta a rad medailí z juniorských a seniorských majstrovstiev Európy — všetko v brokovej discipline batérie-trap. Tento rok na OH v Soule vybojoval striebornú medailu po rozstrele so strecom ZSSR Monakovom.

8. Karel CAMRDA (ČSAD Tábor), cyklista. Narod. 1964, nadviazal na pekné tradície československého cyklokrosu a v lani na majstrovstvách sveta vo švajčiarskom Hegendorfe vybooval titul majstra sveta. Jeho najsilnejšou stranou je beh, začínať totiž ako atlét.

9. Helena SUKOVÁ a Jana NOVOTNÁ, tenistky. H. Suková (Sparta Praha) nar. 1965, už pár rokov patrí k úzkej tenisovej špičke vo svete. V r. 1983—85 a 1988 bola hráčkou tímu ČSSR, ktorý vyhral Pohár federácie. Spolu s Novotnou dosiahla v lani najväčší úspech, keď na OH v Soule vybojovali vo štvorhre striebornú medailu. J. Novotná (Spartak Přerov) narod. 1968, sa v lani stala majsterkou ČSSR, keď vo finále zdolala práve H. Sukovú. Bola tiež členkou víťazného celku ČSSR, ktorý v Melbourne vyhral Pohár federácie.

10. Josef LOHYŇA (ČH Praha), zápasník. Narod. 1963, už niekoľko rokov patrí k najlepším pretekárom vo voľnom štýle. Vo svojej zbierke má už bronzovú medailu z majstrovstiev sveta a dve podobné z majstrovstiev Európy. Na OH v Soule doplnil túto kolekciu opäť o bronzovú medailu.

Novinári určili aj najlepšie československé družstvo vlaňajšieho roku. Stal sa nim KOLEKTÍV LYŽIAROV-BEŽCOV z Dukly Li-

Jozef Pribilinec (v strede) na stupni víťazov v Soule. Zava: Weigle (NRD) a sprava Talian Domilano

berec v zložení: Radim NYČ (narod. 1966), Václav KORUNKA (1965), Pavel BENC (1963) a Ladislav ŠVANDA (1959). Na ZOH v Calgary sa toto kvarteto postaralo o jedno z väčších prekvapení. V štafetovom behu $t \times 10\text{ km}$ obsadili tretie miesto za celkami Švédska a ZSSR. Nechali za sebou také družstvá ako Nórsko, Fínsko, Taliansko a ďalšie. Poznamenajme, že je to prvá olympijská medaila v dejinách československého mužského behu na lyžiach.

Dostane sa niekto z tejto desiatky na lísline najlepších aj v roku 1989? Na odpoved budeme musieť počkať do konca roka.

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

Terence Trent d'Arby

spieva ozajstný, klasický soul. Výrobňa platiň CBS nazvala mladého umelca „novým princom pop music“.

Na ďalšiu platiňu Terence nenechal svojich obdivovateľov dlho čakať. Bol to opäť singel Wishing Well a súčasne veľký sláger, ktorý bol dlhý čas na čele západných hitparád. Prednedávnom mu vyšla prvá dlhhoražiaca platiňa Introducing The Hardline, ktorá vzbudila ozajstné nadšenie. Obsahuje rad znamenitých skladieb ako Rain, Dance little sister alebo Who's loving you, ktoré už zanedlho budú iste patriť k najpopulárnejším hitom.

D'Arby, v ktorého žilách koluje indiánska, černošská a irska krv, tvrdí, že veľký vplyv na jeho tvorbu majú Stevie Wonder, Michael Jackson a majster soulu — Marvin Gaye. Rád však počúva väznú hudbu: Rachmaninova, Prokofieva a Cajkovského. Možnože práve vďaka širokým záujmom nachádzame v nahrávkach D'Arbyho nielen prvky soulu, ale aj bluesa, country, rocka a

dokonca sentimentálnych balád. Má veľký zmysel pre rytmus a znamenite tancuje. Je dynamický a živelný a súčasne dokáže vytvoriť špecifickú klímu, náladu „hudby duše“, ako sa hovorí o soulu. Recenzenti písu, že sa narodila nová hviezda a jeho hlas porovnávajú s hlasom Al Greena a Jamesa Browna, s interpretáciami vokalistov gospel. Niečo v tom asi bude. (jš)

V poslednom období sa v západnej populárnej hudbe presadil nový rockový spevák Terence Trent d'Arby, ktorého pôsobenie ohrozenie popularitu takých známych hviezd ako sú Michael Jackson, Madonna alebo Prince. Tento mladý, 25-ročný Američan, bývajúci v Londýne, pochádza z New Yorku. Keď mal šest rokov, jeho rodičia sa presťahovali do East Orange (odkiaľ pochádzajú známe soulové hviezdy: Whitney Houstonová, Gwen Guthrie a Dionne Warwick), potom do Chicaga a napokon na Floridu. Pochádza z muzikantskej rodiny a od maliny sa zaujímal o platne a hudbu, najmä rock, soul a country.

Terence Trent d'Arby sa v živote zaoberal všeličím. Študoval žurnalistiku, pestoval box, ale vždy sníval o estrádnej kariére. A tak nečudo, že sa stal členom hudobnej skupiny, v ktorej hral na gitare. Netrvalo dlho a nahral prvú platiňu — znamenitý singel If You Let Me Stay. Okamžite si získal obrovské sympatie poslucháčov a kritikov, ktorí písali, že sa konečne zjavil ktorí, kte-

POZOR MLADÍ ČITATELIA!

VLADIMÍR MIKOĽAŠKA

SÚŤAŽ KRESIEB '88 UZAVRETÁ

V decembri minulého roka redakčná porota Života uzavrela súťaž kresieb pre školskú mládež z Oravy, Spiša a českých stredísk. V tomto čísle uverejňujeme základné údaje o súťaži. Mená výhercov so získanými cenami uverejnime v marcovom čísle nášho časopisu.

● súťaže kresieb za súčastníko 260 žiakov z 11 škôl na Spiši a Orave, ktorí nám poslali 367 prác

● najväčší počet prác — 88 sme obdržali zo základnej školy v Krempachoch

■ súťažná porota zhodnotila všetky práce a vybraťa spomedzi nich 30 najlepších, tj. 15 v mladšej skupine (od 1. do 4. tr.) a 15 v staršej skupine (od 5. do 8. tr.)

● vecné ceny v hodnote 30 tisíc zl získaľo 12 súťažiacich a 18 žiakov dostalo knižné odmeny

● ďakujeme všetkým súťažiacim, aj tým čo tentokrát nevyhrali žiadne odmeny, ako aj učiteľom výtvarnej výchovy a riaditeľom škôl, ktorí žiakov povzbudzovali a pomáhali im v ich práci

● všetkých záujemcov už teraz pozývame na novú súťaž kresieb, ktorú oznamime v augustovom čísle Života.

PAVOL BEŇO

Február 1948

Ide Janko k deduškovi,
pohľadí mu rukou tvár.
„Dedo, prosím, rozprávaj mi,
aký bol ten Február?“

Aj ty si šiel ulicami
so zástavou vztýčenou?
A naozaj celé mesto
kvitlo farbou červenou?“

„Zle nám bolo predtým, vnuk môj,
nuž počúvaj: Za tých čias
dňom-nocou sme pracovali,
páni okrádali nás.“

Ale potom v celom štáte
v jeden mochý, hrdý prúd
pod vedením Gottwaldovým
zlial sa pracujúci ľud.“

Povstal proti fabrikantom
a zvíťazil nad nimi
a tak v slávnom Februári
pánmi sme sa stali my!“

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu poľskú divadelnú a filmovú herečku, členku Starého divadla v Krakove. Hrala v desiatkach domáciach a zahraničných filmov, v televíznych seriáloch a inscenáciach. Z filmov sú to napr. Sami svoji. Niet takých silných, Miluj alebo odid. Do poslednej krvi, seriály — Jánošík, Ako stadiaľ daleko a ako blízko. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 367/88 sme uverejnili snímku Beaty Tyszkiewiczovej. Knihy vyžrebovali: Beata Martinčáková a Číbora Dzidovová z Jurgova, Terézia Gリストová z Čiernej Hory, Bernadeta Krištiaková z Jablonky, Mária Gronská a Renáta Schlegelová z Nedece, Gecília Galovičová a Monika Pivovarová z Kacviny, Anna Kolodejová z Novej Belej, Monika Petrášková a Jozef Lukáš z Krempach, Jozefina Kutarnová z Fridmana a Richard Maciejak z Vyšných Lapšov.

VESELO SO ŽIVOTOM

Pán učiteľ, mohol by som ísi k lekárovi?

- A čo ti je?
- Nemôžem rozprávať.
- V tom prípade čuš!

* * *

Otec poučuje syna:

— Nehovor stále, že ja chcem! Taký malý chlapec ešte nič nemá chcieť. A teraz mi povedz, čo si to vlastne chceľ?!

* * *

Učiteľ priniesol na hodinu prirodopisu vypchávateľné vtáka a pýta sa žiaka:

- Mrvenica, povedz nám, aký je to vták?
- Prosím, vypchávateľ!

ČO JE TO?

Jednou dierou dnu a dvoma von.
Keď si oboma dierami von, vtedy si dnu. Čo je to?

(eivahon)

Kto stíle bije a nemá ruky?

(ecdrs)

Mraky, vtáky, mláky, kriaky pri-
bližuje Bystrozraký.

(dařhokelad')

Hrnie, hrnie, hrnie sa husté tŕnie
do lesa.

(žej)

Ichú-ichú-ichuchú, ja mám ucho
na bruchu.

(nábzd)

Panička dlhá na plot sa šplhá.
(afuzaf)

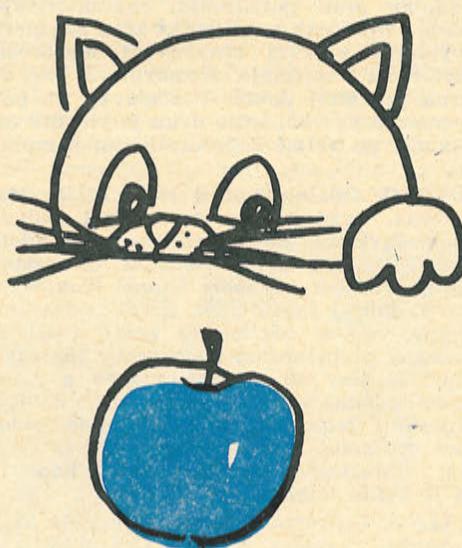
Snehuliakov strach

Vravel plotu snehuliáčik,
že sa boji, že má strach,
keď sa deti vedľa neho
vozia z vŕšku na saniach.

Bez kabáta v takej zime
a k tomu sa ešte báť?
Radšej hodí metlu za plot
a pôjde sa lyžovať!

EVÁ VONDRAŽKOVÁ

Naše mača

Naše mača
zľahka kráča,
nezahryzne
do koláča,
ba ani do
jabĺčka,
kotúla ho
zľahúčka,
keď mu vbehne
pod stôl blízky,
vylizuje
mlieko z misky.

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

Mierne rýchlo

mf

Tekov

Čie sú to ko - ne, ko - ní - čky, ko - ne,
na dvo - re, na dvo - re, na dvo - re,
ked' na nich ni - kto, ked' na nich ni - kto
ne - o - re, ne - o - re, ne - o - re.

ČIE SÚ
TO KONE

Cieže by boli, cieže by boli,
moje sú, moje sú, moje sú,
(: čo ma k mej milej, čo ma k
nej milej
ponesú, ponesú, ponesú,:)

O dalekém jaru

Mrzlo, až praštělo.

Vzduch ostře zvonil jak tabule plechu.

Obloha byla ledově bílá, a po sluníčku ani vidu, ani slechu. Všude ležel sníh — na poli, na louce i v lese. Nikde ani motýl, ani brouk, ani myška, jen vprostřed bílé pláně sem tam zakrákala vrana.

Na stráni stáli sněhuláci, tlustí a boubelati, a smáli se, smáli, jaká je parádní zima.

A byla Mrzlo, až praštělo.

Medvěd Huňák se v pelechu probudil, protřel si límč oči a udiveně poslouchal. Dlouhl do Chlupáče:

„Co to je? Vstávej, slyšíš?

„To nic,“ zívl ospale Chlupáč. „Venku je mráz, mrzne, až praští. Spi dál, do jara je ještě daleko...“

Oba medvědi si trochu zabručeli a zamručeli, zavrtali se hlouběji do vyhřátého listí a usnuli. Zdálo se jim o jaru, které se ještě toulá kdesi daleko za medvědím loukou, za medvědím lesem a za medvědskou.

Obloha byla ledově bílá a všude ležel sníh. Nikde nikdo, jen sem tam zakrákoračila černá vrána, a na stráni se smáli boubelati sněhuláci. Loukou hopkal zajíc bez spěchu. Nikde ani stébla trávy, ani bříško mechů.

Mrzlo, až praštělo.

Vzduch ostře zvonil jak tabule plechu.

Jaro bylo ještě daleko. Daleckánsko.

JOSEF KAINAR

Kočičí náměstí

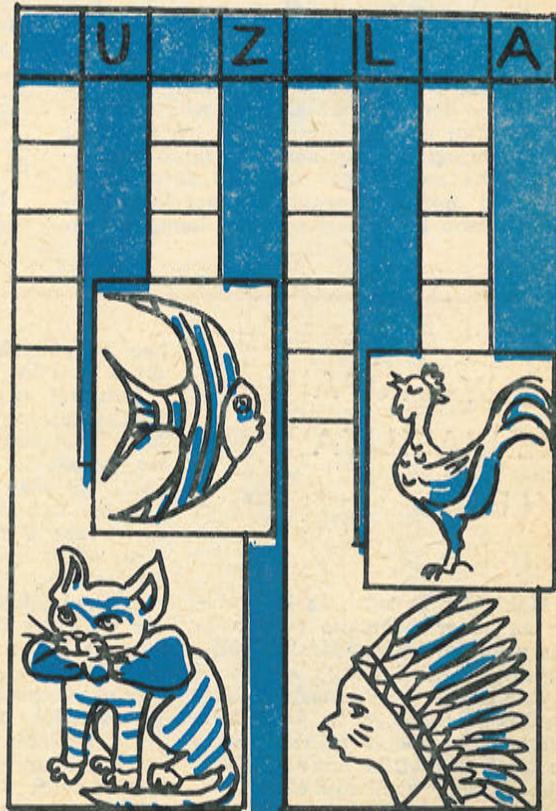
„Prosím vás, teta,
já jsem tady cizí,
kdepak je Kočičí náměstí?“

„To musíte přímo,
ale trošku mimo,
potom dvakrát za roh,

kde jí koza tvaroh,
potom vpravo klusem
za psím autobusem,
uvidíte bránu
U tří pavíanů,
té si nevšimejte,
za nosem se dejte,
a tam bude plátek
černý jako smutek,
tam si zuje botu,
jděte podél plotu,
a tam, kde to klouze,
rovně kolem louže,
uděláte vpravo v bok,
potom cikcak,
hop a skok,
kolem sudu fápy tap,
uvidíte mrakodrap
a je to.“

„Děkuji vám, děkuji vám,
jste moc hodná, teto!“

KRÍŽOVKA

PŠENŽITO

Za niekoľko posledných rokov sa stalo v Poľsku veľmi populárne pšenžito. Prečo?

Do pestovania zavedené druhy sú plenné, zrno má veľkú krmovinovú hodnotu, pšenžito je tiež vhodné na pečenie chutného chleba a čo je najdôležitejšie — pšenžito rastie na slabšej pôde ako pšenica. Ak by nebolto toho posledného, pšenžito by nemalo priležitosť tak rýchlo sa rozšíriť.

Najväčšou chybou pšenžita je veľká náklonnosť na porastanie, čo samozrejme znížuje kvalitu zrna v prípade, ak počas žatvy prší a žatva sa predĺžuje.

Avšak je veľmi dobrým krmivom pre všecky zvieratá. Pre krmovinové účely je pšenžito oveľa lepšie ako žito, a keď ide o niektoré čerty, prevyšuje dokonca zrno pšenice. Hlavnou prednosťou je veľmi vysoká straviteľnosť zrna, ktoré dosahuje 88 až 92 percent. Jeho energetická hodnota je väčšia o okolo 5 percent než jačmeňa, a o 6 percent než kukurice. V zrne pšenžita objavili vyšší obsah vitamínov ako u žita. Pšenžito je preto plnohodnotným obilím v krmení hospodárskych zvierat. Pri zostavovaní krmovinových dávok nesmieme zabúdať, že jeho krmovinová hodnota je vysoká a vynáša v jednom kilograme 1,24 ovesných jednotiek, 127 gramov všeobecných bielkovín, v tom 102 straviteľných.

V krmení prežívavcov zrno pšenžita možno vymieňať so zrnom iných druhov obilia. Týka sa to tak dojnic, ako aj jatočného dobytka a oviec. Dodatočne pre tieto druhy zvierat možno pšenžito pestovať na rano-jarné zelené krmivo, podobne ako žito. Eventuálne zvyšky ozimnej medzikultúry možno silážovať.

Pšenžito je plnohodnotným krmivom v krmení ošpaných. Pri tradičnom krmení, to je zemiakmi alebo silážou, z mnohých zložiek neexistujú žiadne obmedzenia v krmení pšenžitom. Zasa pri krmení plnohodnotnými miešankami typu Grower či Finisher zrnom pšenžita možno nahradí 50 až 60 percent iných druhov obilia bez záporných následkov.

V krmení prasník, prasiat a starších prasiat množstvo pšenžita by malo byť obmednené do 30 percent suchej masy dávky. Pre staršie prasatá sa odporúča 20 do 40 percent pšenžita v krmive.

Pšenžito, podobne ako iné druhy obilia si vyžaduje doplnenie bielkovinami, minerálnymi soľmi a vitamínnimi, kde ich obsah je nevystávajúci pre požiadavky ošpaných. Ošpaným sa musí dávať pšenžito zoštrotované. Zo šrotu možno pripraviť plnoporciove miešanky alebo ho miešať s inými komponentami,

mi, napríklad so zelenými krmivami, chudým mliekom alebo sŕvatkou.

Pšenžito môže byť tiež hlavnou zložkou v krmení hydiny v pridomovom chove a nahradí pšenici. Môže byť využívané s rôznymi hospodárskymi krmivami. V krmovinových miešankach pre hydiny môže nahradieť kukurice, pšenice alebo jačmeňa. Pre kurence brojlerov sa odporúča v krmení od 30 do 40 percent pšenžita.

Pšenžito môže byť tiež zložkou pre výrobu miešaniek pre nosnice. Podiel pšenžita v týchto miešankach je prakticky neobmedzený. Toto zrno môže úspešne nahradíť pšenici alebo jačmeň. Odporúča sa tiež používanie pšenžita v krmovinových miešankach pre nosnice v reprodukčnom chove.

Z pšenžita možno tiež pieci chlieb. Príom najlepší je chlieb z mýky z pšenžita s pšeničnou vysokogluténovou mýkou.

AGROTECHNIKA

Najlepšou medzikultúrou pre pšenžito je, podobne ako aj pre ostatné druhy obilia: repka, jarné zemiaky, vikokveté, strukoviny, strukovinovo-obilné miešaniny. Neodporúča sa siat pšenžito po obili, keďže existuje možnosť prenášania chorôb základov steba. Možno ako predkultúru zasiat ovos, najmä po okopaninách na maštalnom hnoji. Keďže pšenžito si vyžaduje, podobne ako žito, odlehanú pôdu, orbu musíme vykonáť prinajmenšom dva týždne pred siatím.

Pred siatím vysievame fosforečné a draselné hnojivá: podľa toho ako bohatá je pôda vysievame 40 — 100 kg fosforu a 60 — 120 kg draslika. Možno ich siah pred orbou.

Dávka dusíkatých hnojív je závislá od komplexu pôdy, predkultúry, stavu a druhov rastlín. Na pšeničných komplexoch sa vysieva 50—90 kg dusíka, na veľmi dobrých žitných komplexoch 7 — 100 kg a na dobrom žitnom a slabom komplexu 90 — 120 kg. Nižšie dávky, 50 — 60 kg dusíka vysievame jednorázovo — na jar, skôr než začne vegetácia. Vyššie dávky delíme na dve a dokonca tri časti. Prvú vysievame v predjarí, druhú — keď rastlina dostáva steblo, tretiu — vo fáze klasenia. Na jesenné, pred siatím dusík vysievame sporadicky, na najslabších pôdach.

Nesmieme zabúdať, že ozimné druhy pšenžita zle reagujú na oneskorený termín siatia. Správny termín siatia pšenžita je taký istý, ako pre ozimné žito. Množstvo zrna na siatku je závislé od druhu, stanoviska a termínu siatia. Slabšie pôdy si vyžadujú viac zrna o 20—40 kg na ha, na lepších možno zmeniť množstvo vysievaného zrna o okolo 20 kg na ha. Napríklad druh Bolero na veľmi dobrém žitnom komplexe vysievame v množstve 160—180 kg na ha, Malno a Ugo 170—190 kg na ha, ako aj 180—210 kg na ha druhu Grado a Dagro.

Na jar sa musí pšenžito spevníť dusíkom, škrupinu na pôde likvidujeme na jar brá-

nem a v prípade veľkého množstva buriny používame herbicidy.

CHARAKTERISTIKA DRUHOV

GRADO. Prvý druh odporúčaný pre pestovanie v Poľsku od roku 1984. Odolnosť proti zime nižšia ako priemerná, preto aj sa pestuje v klimaticky miernejšej západnej a južnej časti krajiny. Veľmi veľký záujem producentov o toto nové obilie spôsobil, že druh rajonizovali — napriek riziku vymrznutia aj vo východnej časti krajiny. Pre tento druh je charakteristická dobrá zdravotnosť, veľká odolnosť proti múčnici a hrdzi, náklonnosť na septoriózu pliev. Rastliny sú priemerné vysoké, slamu majú pomerne dosť tuhú, plodnosť dobrú, zrno veľké priemerne vyplnené veľkým množstvom bielkovín, so sklonom na porastanie. Krmovinová hodnota je veľmi dobrá. Priemerné požiadavky na pôdu. Tento druh je vhodný na pestovanie na dobrých a veľmi dobrých žitných pôdach.

DAGRO. Odolnosť proti zime menšia ako priemerná. Je odolné proti múčnici a hrdzi, ako aj dobre odolné proti chorobám základu steba, ale náhylné na septoriózu pliev. Rastliny sú priemerne vysoké, vo veľkej miere odolné proti polahnutiu, charakterizuje ich dobrá úrodnosť, majú veľké zrna priemerne vyplnené veľkým množstvom bielkovín, náhylné na porastanie. Krmovinová hodnota zrna je veľmi dobrá. Požiadavky na pôdu pomerne vysoké, tento druh je vhodný na pestovanie na veľmi dobrém žitnom komplexe.

BOLERO. Odolnosť proti zime nižšia ako priemerná. Vyznamenáva sa malými pôdnymi požiadavkami, ale je pomerne málo odolné proti kyslosti pôdy. Hodí sa na pestovanie na dobrém a slabom žitnom komplexe, alebo v dobrej kultúre, je charakterizované pomerne veľkou odolnosťou proti hrdzi a septorióze, náhylnosťou na choroby základov steba. Rastliny sú stredne vysoké s priemernou odolnosťou na polahnutie, dobrou úrodnosťou. Zrno je pomerne drobné, priemerne vyplnené, s menším množstvom bielkovín, porastajúce. Krmovinová hodnota zrna je veľmi dobrá.

MALNO. Univerzálny druh. Odporúča sa k pestovaniu v celom Poľsku. Charakterizuje ho dobrá zdravotnosť. Rastliny sú pomerne vysoké, odolné proti polahnutiu, dávajú vysokú úrodu. Krmovinová hodnota veľmi dobrá. Pôdne požiadavky priemerné.

UGO. Univerzálny typ. Charakterizuje ho veľká odolnosť proti zime, možno ho siah v celom Poľsku, má dobrú zdravotnosť, je menej citlivé na hrdzu a septoriózu, je náhylné na lámanie základov steba. Rastliny sú dosť vysoké, priemerne odolné proti polahnutiu, dávajú vysokú úrodu. Zrno obsahuje pomerne málo bielkovín, je náhylné na porastanie. Krmovinová hodnota zrna veľmi dobrá. Požiadavky na pôdu priemerné.

ZBIGNIEW RUTA

CENY STÚPAJÚ — RENTABILITA KLESÁ

Mohlo by sa zdáť, že keď vláda na záver minulého roka zvýšila ceny poľnohospodárskych produktov, automaticky stúpla i rentabilita poľnohospodárskej produkcie. Nie je to však také očividné, ba mnohí rolníci tvrdia, že táto rentabilita naďalej klesá. Ako príklad uvádzajú ešte rýchlejšie rastúce ceny strojov a vô-

bec výrobných prostriedkov. A majú pravdu.

Zoberme si ako príklad priemerné cen traktorov v posledných rokoch k cenám obilia, ktoré možno považovať za základné meradlo hodnoty poľnohospodárskej výroby. Tak teda v r. 1979 traktor Ursus C-330 stál 145 tis. zl, čiže toľko, ako v tom čase 322 q žita; traktor C-360 stál 200 tis. zl, čiže vtedajších 444 q žita a traktor C-385 — 350 tis. zl, čiže 777 q žita. O päť rokov neskôr, čiže v r. 1984 sa sice tieto relácie zlepšili v prospech rolníkov, ale bol to výsledok politických rozhodnutí (zvýšenie dotácií pre traktorový priemysel). Ceny vyzerali nasledovne: C-330 — 471 tis. zl (270 q žita), C-360 — 595 tis. zl

(340 q žita), C-385 — 1.026 tis. zl (586 q žita).

Za ďalších päť rokov ceny traktorov však stúpli 3,5 krát a relácie sa začali prudko zhoršovať v neprospech rolníkov. Vlani to vyzeralo nasledovne: C-330 — 1.440 tis. zl (323 q žita), C-360 — 1.900 zl (427 q žita), U-912 (vyrábaný namiesto C-386) — 3.500 tis. zl (785 q žita).

Niet pochybnosti, že traktory a tak isto aj iné stroje a výrobne prostriedky, boli a sú drahé. Aby rolník mohol kúpiť najlahši traktor, musí predať celoročnú úrodu priemerne z 11 hektárov. Zatial. Lebo nepochybujeme, že tento rok ceny traktorov opäť stúpnu. Trebárs preto, že od de-

cembra min. r. hutu zvýsili ceny oceľe priemerne o 50 percent. Tak teda, ako správne usudzujú rolníci, rentabilita poľnohospodárskej produkcie sa stále zhoršuje. Znižuje ju vysoká inflácia a politika cien na výrobné prostriedky pre poľnohospodárstvo.

Nová vláda, ako sme už písali, uznala za jednu z prioritných úloh rozvoj poľnohospodárstva. Za týmto účelom prijala už viačeré rozhodnutia. Či sa jej však podarí zmeniť uvedené cenové relácie v prospech rolníkov, pribrádiť infláciu, zlepšiť podmienky poľnohospodárskej výroby? Otázkou je veľa. Ale návrhu k bielu a koňu akiste nebude!

Pratická a elegantná kabelka má i naďalej v rebričku módnich doplnkov dôležitú pozíciu. Práve pre jej praktickú funkciu sa bez nej nezaobíde žiadna žena. Ved v kabelke má tisíc potrebných maličkostí. Keď správne zvolite jej tvar a farbu, výrazne si doplníte celkový odev. V súčasnosti sa presadzujú rozmanité geometrické tvaru — obdĺžnik, polkruh, ale aj retro tvaru. Materiál je lakovaný alebo koža. Najčastejšie sa využíva pštrosi a hadi dezén.

Dôležitým doplnkom ženského šatníka je opasok. Čo dokáže dobrý opasok? Predovšetkým zvýrazní krásu odevu. V súčasnosti je skôr široký s veľkou sponou. Zvýrazňuje tvar športového oblečenia, ale dopĺňa aj elegantný slávnostný odev. Farebná škála je pestrá — od výrazných farieb až po stále obľúbenú čiernu a bielu.

Veľmi si ceníme koženú obuv, ktorá je nielen praktická, ale aj elegantná. Kožené topánky a čižmy sú v poslednom čase často spájané z lakovanou koženkou, čo vidieť aj na našom obrázku.

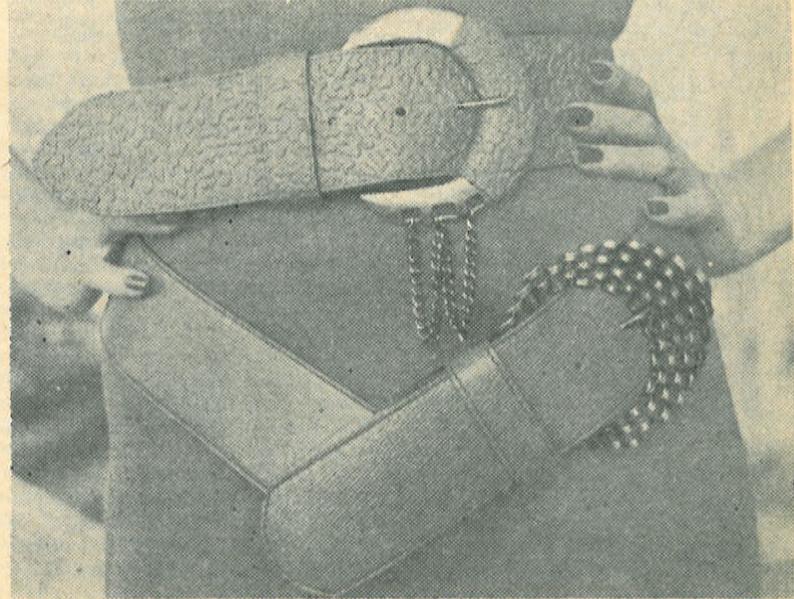
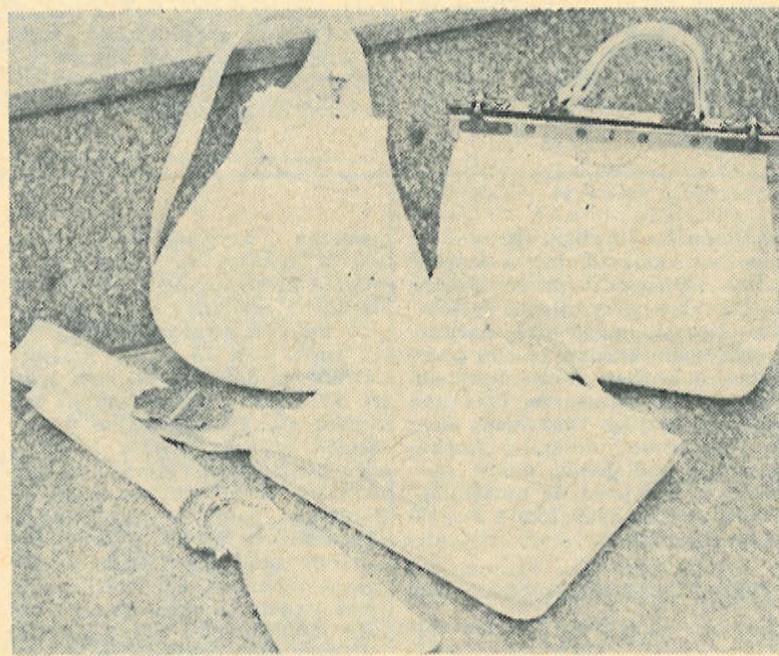
Už teraz by ste mali pomyslieť na jar a leto a presnejšie na doplnok, akým sú okuliare — slnečné či optické. V súčasnosti mó-

Vlasys sú kráľovstvom ženy a každá z vás chce mať pekný a módný účes. Účes by ste si mali vybrať podľa typu tváre, dĺžky vlasov a taktiež podľa štýlu obliečenia. Je to jediné kritérium súčasnej módy. Uverejnili sme tri typy účesov — praktický a originálne. Výber necháme na vás.

Túto sezónu sú veľmi módne baretky, ktoré odporúčame najmä dievčatám a mladým ženám.

nosť okuliarov sa prejavuje nielen v novom tvaru, ale i vo farbách. Výber okuliarov nie je ľahký. Typ a farbu rámov musíte zlaďať s tvarom tváre.

Foto: MÓDA

Na gružlicę chorują tak ludzie jak i zwierzęta. Choroba ta przebiega powoli, może rozwijać się niepostrzeżenie nawet przez kilka lat. Z gružlicą związane jest podwójne niebezpieczeństwo: 1) mogą zarazić się nią ludzie pijący mleko od chorych krów, 2) chore krowy chudną, dają mniej mleka i często po uboju mięso ich nie nadaje się do spożycia. Szczególnie wrażliwe są na gružlicę dzieci, u których przy piciu zakażonego mleka a nie przygotowanego może powstać gružlica opon mózgowych i kości. Bydło zaraża się zjadając zakażoną karmę lub wdychając powietrze, w którym z częstotliwością unoszą się zarazki. Chorze zwierzęta wydalają wielkie ilości zarazków z kalem, mlekiem, śliną lub ze śluzem z dróg rodnych, podczas kaszu rozpylają w powietrzu ślinę, a wraz z nią zarazki gružlicy. Częstotliwość zakażonego kalu lub śliny dostajac się do paszy lub do wody są spożywane przez zwierzęta i w ten sposób choroba łatwo się przekonie ze zwierząt chorych na zdrowe. Cieletka i proszka najłatwiej zarażają się ssąc mleko pochodzące od chorych matek. Bydło trzymane w ciemnych ciastach

i wilgotnych oborach, nie wypuszczane na pastwiska i na wyloty jest mniej odporne na chorobę, łatwiej więc może zachorować niż bydło przebywające dużo na słońcu — na pastwiskach i wylotach — oraz trzymane w widnych i czystych oborach. Gružlica łatwo przenosi się ze sztuk chorych na zdrowe, jeżeli bydło stoi zwrócone do siebie głowami. Przy takim ustawieniu chore krowy przez rozpryskiwanie śliny podczas kaszu zarażają krowy stojące naprzeciwko. Poza tym niektóre rasy bydła, jak na przykład nizinna czarnobiala, są mniej odporne na gružlicę, niż bydło rasy czerwonej polskiej. Krowy wysokomleczne, jeżeli nie są dostatecznie żywione i dobrze utrzymane, bardzo łatwo zapadają na tą chorobę. Prądkie gružlicy po dostaniu się do organizmu usadzają się w różnych narządach. U bydła najczęściej występuje gružlica jelit, wymienia i macicy. Gružlica może występować w postaci zwanej otwartą. O takiej postaci mówimy, kiedy prądkie gružlicy wydalane są wraz z mlekiem, śliną i kalem na zewnątrz, a w organizmie pod wpływem choroby powstają widoczne zmiany. Gružlica może również wystąpić w postaci utajonej, to jest takiej, przy której krowa wygląda na zdrową, a jednak w jej organizmie rozmnażają się prądkie i są również jak w postaci otwartej, wydalane na zewnątrz. U bydła może choroba trwać nawet kilka lat, a zmiany w organizmie postępują tak

wolno, że są zwykle zauważalne bardzo późno. Dlatego też gružlicę trudno rozpoznać.

GRUŽLICA PLUC — występuje często w połączeniu z gružlicą jelit lub wymienia. Najbardziej charakterystycznym i pierwszym objawem tej choroby jest pokasływanie lub też ataki kaszu występujące wtedy, kiedy chorze zwierzę wyjdzie z obory na zimne powietrze. W późniejszym okresie choroby występuje niekiedy podwyższenie temperatury i zwierzę mimo dobrego apetytu zaczyna chudnąć, chodząc szybko i mierząc się i z trudnością oddycha. Sierść zwierzęcia traci polosk a włos staje się matowy.

GRUŽLICA JELIT — te zwierzęta często mają biegunki i szybko chudną. Kal jest rzadki, czasem zawiera domieszkę krwi, śluzy lub ropy. Jedne chorze zwierzęta jedzą normalnie, inne całkowicie nie mają apetytu, mogą wystąpić bólesci, wtedy zwierzę stęka, ogląda się na boki i przestępuje z nogi na nogę.

GRUŽLICA WYMIENIA — te postać gružlicy trudno jest wcześnie rozpoznać. Zarazki powodują w wymieniu zmiany, które po czasówce nie są dostrzegalne. Mleko od takiej krowy zawiera dużo zarazków. Choroba rozpoznaje się najczęściej od tylnych ćwiartek. Pierwszym widocznym objawem jest obrzęk chorej ćwiartki. Obrzęk taki jest twardego, początkowo gorący, później zimny i niebolesny. Przy oma-

cywaniu wyczuwa się guzy. Mleko z początku ma wygląd normalny, później staje się wodnisty, pojawiają się w nim kłaczki, przybiera barwę żółto-zieloną.

GRUŽLICA MACICY — choroba objawia się wypływem ze szpary sromowej śluzowatego lub ropnego wycieku. Krowa często latuje się, ale nie dochodzi do zapłodnienia. W miarę trwania choroby zwierzę chudnie. Bywa również i tak, że nie występują żadne objawy i wtedy choroba jest jeszcze niebezpieczniejsza, gdyż rolnik nie zdając sobie sprawy, hoduje chore sztuki zakazując inne — zdrowe. Rozpoznanie gružlicy jest trudne. Pewne wyniki daje tylko wstrzygnięcie tuberkulony — jeśli powstaje obrzęk, to znaczy że krowa jest chorą. Zwierzęta chorych na gružlicę nie leczy się gdyż nie daje to dobrych wyników. Zwalczanie gružlicy polega przede wszystkim na usuwaniu z obory krów chorych i na wychowie zdrowej, odpornej młodzieży. Sztuki chorujące na gružlicę, ale nie wykazujące żadnych objawów, powinny być trzymane w osobnym pomieszczeniu, mleko ich może być używane tylko po przegotowaniu. Obory ze stwardzoną gružlicą trzeba odkażać lizolem, kwasem karbowym, ale nie mlekiem wapiennym. Z uwagi na trudne leczenie najważniejszą sprawą jest zapobieganie. Duże znaczenie ma wychów zdrowych i odpornych cielet. Przede wszystkim należy je zaraz po urodze-

ZUZKA VARÍ

CO NA OBĚD?

RUSKÁ HOVĚZÍ PEČENÉ. Rozpočet: 600 g hovězího zadního masa, 100 g slaniny, 50 g celeru, 50 g mrkví, 50 g petržele, 100 g cibule, 1/2 citrónu, 100 g hladké mouky, 5 zrnek nového koření, 5 zrnek pepře, 2 bobkové listy, sůl, 2 lžičky hořčice, 1,5 dl mléka, 2,5 dl smetany, 100 g nakládaných hub, lžička octa, 50 g oleje.

Očištěnou zeleninu a cibuli na krájíme na plátky a osmaňme na polovině oleje, přidáme slaninou našípkované hovězí maso a krátkce opečeme a podlijeme vodu. Přidáme ocet, hořčici, citronovou kůru, koření a dusíme do měkkosti. Měkké maso vyjmeme, šťávu vydusíme do tuku, zprášime moukou, zasmažíme, podlijeme vývarem, přidáme pivovou a prováříme. Potom předčíme na roštěnky. Při podávání na maso pokládáme opečený párek, na něj navršíme zbylou podušenou cibuli krájenou na kolečka. Podáváme s bramborovou kaší.

SEDLIACKA POLIEVKA. Rozpočet: 300 g predného hovädzieho mäsa bez kostí, 60 g masti, 20 g jačmenných krúp, 1 cibuľa, 10 g sušených hub, trocha mlieka, polovica zeleru, 1 menší petržlen, 1 mrkva, štvrtka kelu, 20 g hladkej mýky, mleté čierne korenie, mletá červená paprika, 1 strúčik cesnaku, zelená petržľanová vňať, sol.

Mäso pokrájame na malé kúsky, oprážime na masti, pridáme jačmenné krúpy, pokrájanú cibuľu, sušené huby, ktoré najprv povariame v troche mlieka, zeleru, mrkvu, petržlen a kel, všetko pokrájané na rezance. Podlejeme trochu horúcou vodou a oprážime. Potom zmes zasypeme mýkou, opäť trochu oprážime, zalejeme horúcou vodou a uvaríme do mäkkosti. Hotovú polievku podla chuti osolíme, okoreníme, pridáme mletú červenú papriku, roztretý strúčik cesnaku, a nadrobno posekanú zelenú petržľanovú vňať.

PLZEŇSKÝ KARBONÁT. Rozpočet: 4 roštěnky, 2 páry, 80 g oleje, 100 g cibule, 2 dl piva, sůl, pepř, bobkový list, 5 dkg hladké mouky.

Roštěnky naklepeme, osolíme, opepríme a opečeme na oleji. Na oleji od opékání zpěníme polovinu dávky cibule do zlatova, přidáme roštěnky a bobkový list, podlijeme vodou a dusíme do

měkkosti. Měkké roštěnky vyjmeme, šťávu vydusíme do tuku, zprášime moukou, zasmažíme, podlijeme vývarem, přidáme pivovou a prováříme. Potom předčíme na roštěnky. Při podávání na maso pokládáme opečený párek, na něj navršíme zbylou podušenou cibuli krájenou na kolečka. Podáváme s bramborovou kaší.

Odležaného králika prešpikujeme průzkami slaniny a trocha osolíme. Na pekáč dámé maslo, pridáme roztretý alebo posmrúhaný cesnak, oprážime, vložíme pripraveného králika, trocha podlejeme polievkou alebo horúcou vodou a upěčieme do červena. Mäkkého králika vyberieme, šťávu zahustíme mýkou, trocha oprážime, podlejeme, dobre povaríme a nalejeme do omáčnika.

Podávame so špenátom a s opečenými zemiakmi.

SALÁT

CELEROVÝ SALÁT S JABLKY. Rozpočet: 400 g celeru, 4–5 větších jablíček, citrónová šťáva z 1 citrónu, 60 jader z vlašských ořechů, sůl, 2 lžice octa, lžička cukru, lžice oleje.

Oluopaný celer uvaříme v malém množství vody do poloměkka. (Do vody dámecet, aby celer nezhnědl.) Potom ho nakrájíme na krátké nudličky, vložíme ho do misky, pokapeme citrónovou šťávou, přidáme cukr, olej, oloupaný a na nudličky nakrájená jablka. Salát dobrě promícháme a posypeme nadrobně nakrájenými ořechovými jádry.

OSLÁVENCOM

BIELKOVÉ REZY SO ŠLAHACKOU. Rozpočet: 4 bielky, 80 g

jemného kryształového cukru, 160 g práškového cukru, 60 g mandlí alebo orechov, 2,5 dl šlahackovej smotany, čokoláda.

Z bielkov ušľaháme veľmi tuhý sneh. Len čo začne hustnúť, zašľaháme doň po lyžičkach jemný kryształový cukor, potom vařekou zláhka zamiešame po lyžičkach práškový cukor a nakopec primiešame jemne zomleté mandle. Plech vyložíme mastným papierom, položíme naň cesto do tvaru dvoch úzkych pruhov, poprášíme práškovým cukrom a v miere vyhriatej rúre pečieme asi štvrt hodiny. Potom teplotu rúry ešte zmierníme a pomaly dopekáme, vlastne sušíme 2 hodiny. Upečené a dobre vysušené opatrne vyberieme z plechu, odstránieme papier a dámecet na rovnú dosku vychladnúť. Jeden upečený pás potrieme ušľahanou smotanou, do ktorej sme zašľahali roztopenú čokoládu, na to položíme druhý pás a povrch ozdobíme zvyšou čokoládovou šlahackou.

MLADÝM GAZDINÁM

BRYNDZOVÉ PIROHY. Rozpočet: 300 g polohrubej mýky, 1 vajce, voda, 80 g slaniny. Plnka: 250 g bryndze, sol, 1 vajce, 2 lyžice sladkej smotany, pážitka.

Z mýky, vajca a vody vypracujeme mäkké rezance v cesto, ktoré natenko rozvalkáme, pokrájame na pravidelné štvorce,

niu oddzielić od chorych matek i karmić mlekiem krów całkowicie zdrowych. Nie wolno żywić cieląt mlekiem nawet od krów podejrzanych o gruźlicę. Dobre wyniki daje tak zwany zimny wychów cieląt, który polega na tym, że zostają one oddzielone od matek zaraz po urodzeniu i trzymane w drewnianych nie ogrzanych szopach. Dzięki temu cielęta stają się bardzo odporne na wszelkie choroby. Powinny one również często przebywać na świeżym powietrzu i słońcu, oraz zażywać dużo ruchu. Przy kurnie krowy, trzeba żądać od sprzedawcy zaświadczenie lekarskiego o stanie jej zdrowia, jeżeli kupujący nie zażądał takiego zaświadczenia, chcąc zabezpieczyć się przed zwiększeniem choroby do swojego gospodarstwa, powinien zgłosić się z nabytą sztuką do leczniczy w celu stwierdzenia stanu jej zdrowia. Młode jalówki przeznaczone na matki trzeba przed pokryciem zaprowadzić do zbadań, w ten sposób zapobiegnie się wychowie słabych i nie odpornych cieląt. W lecie należy bydło jak najwięcej trzymać na pastwiskach a w zimie powinno być wypuszczane na wybiegi. Ponadto przez cały rok, a zwłaszcza w okresie ciąży należy je równomiernie i dobrze odżywiać. W tym celu trzeba zawsze pamiętać o zielonkach na lato, a o dobrym sianie i kiszonkach na zimę. Pomieszczenia muszą być jasne i suche.

HENRYK MĄCZKA

do každého dáme bryndzový plnku, protíahlé rohy preložíme do tvaru trojuhelníka a okraje pritlačíme. Tako pripravené pirohy uvaríme v slané vode, scedíme, necháme odkvapkat a polejeme vyškvanou slaninou pokrájanou na malé kocky.

Plnka: Bryndzu vymiešame s trohou soli, pridáme vajce, kyslú smotanu a pažitku pokrájanú nadrobno.

ŠETRÍME V KUCHYNI

PEČENÁ FAZOLE S PÁRKY.
Rozpočet: 4 páry, 2–3 konzery fazole v rajském protlaku, 1 cibule, 2 lžice kečupu, 1 lžice hořčice, worcester, olej, sůl, kousek jablka.

Cibuli a jablko jemně nastrouháme, přimísíme kečup, hořčici, worcester, obsah konzerv a 2 lžice oleje. Každý párek několikrát nařízneme a po obou stranách opečeme na rozhřátém oleji na pekáčku. Přidáme připravenou fazoli, povrch zarovnáme a pečeme v mírně vyhřáté troubě asi 20 minut.

ODPOVEDĚ:

Pre bystré oči — slněčka — 3; hvězdičky — 4; mesiačky — 5. Poznáte je všechny — kolotoč, ostatní jsou jednoslabičná pojmenování.

ZASIŁEK POGRZEBOWY

Potocznie nazywa się zasiłkiem pogrzebowym każdą należność wyplacaną przez ZUS po śmierci emeryta lub rencisty. W zasadzie tak jest, ale to „w zasadzie” kryje w sobie dość powszechnie nieporozumienie.

Art. 52 ustawy emerytalnej z 14 grudnia 1982 r. (Dz. U. nr 40) mówi o dwóch różnych wypłatach.

Pierwsza — to właśnie zasiłek pogrzebowy w wysokości sześciokrotnej emerytury. Wyplaca się go, jeżeli za pogrzeb zapłacił członek najbliższej rodziny zmarłego. Za osoby takie art. 38 ustawy uważa: dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione (a także wychowywane w ramach rodzin zastępnej), przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletniości wnuki, rođenstwo i inne dzieci, małżonka, rodziców (także ojczyma, małżonka, rodziców i osoby przyspasabiające). Są to więc te osoby, które mają prawo do renty rodzinnej po zmarłym.

Druga — to zwrot udokumentowanych kosztów pogrzebu, w kwocie nie wyższej niż sześciokrotność najniższej emerytury, wypłacony innym osobom.

Różnica między tymi wypłatami jest dość istotna. Osoby z pierwszej grupy otrzymują zasiłek pogrzebowy niezależnie od tego czy opłaciły pogrzeb z własnych pieniędzy czy z oszczędności zmarłego.

Inaczej jest z wypłatą dla osób z grupy drugiej. Przypomnijmy tu wyjaśnienie ZUS, które już niegdyś publikowaliśmy: „W przypadku, gdy koszty pogrzebu zmarłego emeryta lub rencisty (udokumentowane rachunkami) zostały pokryte w całości przez PKO z konta oszczędnościowego zmarłego, Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie ma podstaw do wypłaty zasiłku pogrzebowego ponieważ osoba przedstawiająca rachunki nie poniosła kosztów pogrzebu. Natomiast, gdy z oszczędności zmarłego PKO pokryje tylko część poniesionych kosztów, ZUS zwraca osobie ubiegającej się o zasiłek pogrzebowy pozostałe koszty do wysokości określonej wyżej”.

Zasiłek pogrzebowy wynosił ub. r. 93 tysiące złotych. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 12 września ub.r. najniższa emerytura ustalona została na 15.000 zł. Oczywiście, w miarę postępującej inflacji, będzie wzrosnąć i najniższa emerytura, a tym samym wzrośnie także i wysokość zasiłku pogrzebowego.

ULGI W OPŁATACH ZA TELEFON I RTV

Od paru miesięcy obowiązują nowe przepisy o ulgach w opłatach za radio i telewizję oraz telefony, a nie wszystkim udało się wyegzekwować swoje prawa. Wiecie urzędów pocztowych albo nie wiecie w ogóle nic, albo nie to co trzeba na ten temat. Toteż przypominamy obowiązujące w tym zakresie zasady.

Za korzystanie z radioodbiorników i telewizorów nie płacić: inwalidzi I grupy, osoby, które ukończyły 80 lat, inwalidzi wojenni i wojskowi, kombatanccy — emeryci, renciści i inwalidzi, wdowy i wdowcy (emeryci i renciści) po kombantach. Zwolnione od opłat są też osoby niesłyszące — członkowie Polskiego Związku Głuchych.

Za korzystanie z radioodbiorników nie płacić niewidomym, których ostrość widzenia nie przekracza 15 proc.

Zwolnienie od opłat liczy się od następnego miesiąca po miesiącu, w którym przedstawiono odpowiednie dokumenty w urzędzie pocztowo-telekomunikacyjnym, a zwolnienie od opłat osób, które ukończyły 80 lat liczy się od następnego miesiąca po miesiącu, w którym osoby te ukończyły 80 lat.

Zarządzenie przewodniczącego Komitetu ds. Radia i Telewizji z 17. sierpnia 1988 r. opublikowane zostało w Monitorze Polskim Nr 25 z 14 września ub.r., od tego dnia obowiązuje.

Dla ulg telefonicznych mają prawo kombatanccy — emeryci, renciści i inwalidzi, a także wdowcy (emeryci i renciści) po kombantach. Zniżka wynosi 50 proc. opłaty taryfowej za miesięczny abonament telefoniczny, a wolne od opłat jest 20 telefonicznych jednostek licznikowych miesięcznie. Przepis w tej sprawie: zarządzenie ministra transportu, zeglugi i łączności z 10 sierpnia 1988 r. opublikowane w Monitorze Polskim Nr 22.

PRZYJMOWANIE CUDZOZIEMCÓW W DOMACH PRYWATNYCH

Goszczenie cudzoziemców w naszych prywatnych mieszkaniach w Polsce z punktu widzenia polskiego ustawodawstwa dewizowego, finansowego, a nawet meldunkowego wydaje się niekiedy czynnością co najmniej podejrzową. Co prawda podejrzenia nie są u nas karalne i nie na podstawie podejrzeń urzędów skarbowych wymierzają podatki, ale jak mówią inne polskie przysłówie „strzeżonego...”. Stąd też nasi Czytelnicy zapytują nas ostatecznie czy legalnie można gościć cudzoziemców w swoich własnych mieszkaniach? Czy tradycyjna gościnność nie narazi nas przypadkiem na wezwanie do urzędu skarbowego i ewentualną odpowiedzialność przed organami kontroli dewizowej? Panuje bowiem niemal powszechnie przekonanie, że nawet za najbardziej bezinteresowną gościną każdy cudzoziemiec zawsze pa-

roma dolarami zrewanżuje się swojemu gospodarzowi.

Obiegową opinię, że obcozajowiec przyjeżdżający do Polski nigdy za darmo nie mieszka, potwierdzają niejaką przepisy, które do pobytu naszych zagranicznych gości podchodzą w sposób szczególny. Pomijając tzw. obowiązkową wymianę dewiz po oficjalnym kursie bankowym za każdy dzień pobytu (równowartość 15 dolarów amerykańskich, w niektórych przypadkach trochę mniej), która nawet dla zamożnych obcozajowców jest czasem kłopotliwa bo co później robić ze złotówkami, co kupić, co można by ze sobą zabrać bez opłacenia wysokiego cła — nasze prawo meldunkowe stwarza kolejne rygory w tym zakresie. Każdy cudzoziemiec przebywający na terytorium PRL jest obowiązany dopełnić przewidzianego, w polskiej ustawie meldunkowej tzw. obowiązku meldunkowego. Ale jak mówi przepis art. 24 ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. nr 32 z 1984 r. jedn. tekst) cudzoziemiec przebywający poza zakładem hotelarskim, zakładem udzielającym pomieszczenia w związku z pracą, nauką, leczeniem się lub wypoczynkiem, zobowiązany jest zameldować się na pobyt czasowy przed upływem 48 godzin od chwili przekroczenia granicy PRL. Innymi słowy obcozajowiec zatrzymujący się w naszym kraju w mieszkaniu prywatnym poza hotelem, pensjonatem itp., w przeciwieństwie do obywateli polskich ma dość krótki czas na dopełnienie obowiązków meldunkowych i nawet nie przewiduje, że po powitaniu i pośpiesznym wypakowaniu bagażu jednym z pierwszych punktów programu wizyty w Polsce będzie pasjonująca wycieczka do biura meldunkowego.

Z punktu widzenia polskiego prawa dewizowego jednym prawnym wyznacznikiem wizyty obcozajowców w naszych domach, jest art. 29 ustawy (Dz. U. nr 63 z 1983 r.). Stanowi on bowiem, że zawarcie w obrocie z zagranicą (cudzoziemcy od strony prawnnej taki obrót właśnie stanowią) umowy o charakterze gospodarczym, o wzajemnym nieodpłatnym świadczeniu usług lub rzeczy nie będących wartością dewizowymi wymaga zezwolenia dewizowego. Nie dotyczy to przypadków, gdy zawarcie umowy zamiany, świadczenia usług lub rzeczy jest zwyczajowo przyjęte. „Usługa” zakwaterowania i wyżywienia jest w tym przypadku prawnym odpowiednikiem naszej polskiej gościnności przyjętej zwyczajowo. Jak poinformowano nas w Departamencie Zagranicznym Ministerstwa Finansów organa kontroli dewizowej mogą jednak i w takich przypadkach ingerować i żądać szczególnych wyjaśnień od polskiego gospodarza, np. dlaczego jest tak gościnny. Czasami trzeba się tłumaczyć, że jest to np. rewanz za gościnę w domu naszego zagranicznego przyjaciela, u którego mieliśmy przyjemność kiedyś przebywać i mile ten pobyt wspominamy. Nasi Czytelnicy mogą mieć w tym momencie wątpliwości jakim to prawem musimy się z tego tłumaczyć. Odpowiedź jest prostą: ano, prawem naszego prawa dewizowego.

HVIEZDY O NÁS

 RYBY
19.II.-20.III.

Nadchádzajú dni plné slnka. Občas sa ukáže aj mráčik, ale nakrátko a väčší dász z neho nebude. Človek, ktorého poznáš, ti pomôže pochopiť mnoho zaujímavých vecí. Ale bud' opatrný a neukazuj mu príliš rýchlo svoju dôveru a priateľstvo. Čakajú ta väčšie výdavky, utrácaj s cenu rukou v ruke!

 BARAN
21.III.-20.IV.

Sústredenie a dynamické konanie — to je najlepší recept na tvoje aktuálne ťažkosti a to tak v práci, ako aj v súkromnom živote. Nečinnosť nedvieď k úspechom. Starosti tí pôsobí, že nemáš správy od niekoho vzdialeného a nevieš, čo sa s ním deje. Buď trpezlivý, na dobré správy môžeš trochu počkať.

 BÝK
21.IV.-20.V.

Bývajú otázky, ktoré je lepšie nechať bez odpovede. To však neznamená, že máš právo byť celkom pasívny a čakať, že sa všetko samo vyrieši. Nemusíš však vždy robiť bodku nad „i“, niekedy je lepšie nedopovedať do konca. Z druhej strany neber doslovne všetko, čo ti budú rozprá-

vať iní. Vo všetkom musíš nájsť zlatú strednú cestu.

 BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Ini celú vec vymysleli a pomali a ty teraz musíš vypíti pivo, ktoré navaril niekto iný. Netráp sa tým. Starosti sa zmenia v celý rad úspešných predavzatí, ktorých realizácia ti priniesie veľa radosti a prospechu. Môžeš sa pritom spoľahnúť na radu a konkrétnu pomoc priateľov.

 RAK
22.VI.-22.VII.

Koniec si si predstavoval trochu inakšie, ale ak budeš mať dosť trpezlivosti a znášanlivosti, ukáže sa, že to, čo sa stalo, nie je tak celkom zlé a môže sa roziňúť po tvojom. Nenariekaj — to vie každý. Radšej sa snaž spôsobiť novej situáciu a nájsť v nej pre seba vlastné miesto.

 LEV
23.VII.-23.VIII.

Nával práce a jej rozsah sa nezmení. Musíš v tejto situácii určiť príslušnú hierarchiu úloh, inakšie si s tým neporadiš. Sily máš dosť, len musíš ľahko dobre a rozvážne hospodáriť. Máš všet-

ky dôvody k spokojnosti. Aj keby si musel svoje plány trochu zmeniť, budeš mať dôvody k spokojnosti.

soby a uvidíš, aké ti to získa uznanie.

 STRELEC
23.XI.-21.XII.

Zbytočne si si robil starosti. Všetko sa pomaly vráti do normálnych koľají. Situácia sa začne rozvíjať celkom opäťne — tvoji odporcovia budú mať ťažké obdobie. Ukáž im, že závisíš a nepriateľstvo sú ti cudzie. Vo finančných otázkach si zabudol na zadné kolieska a teraz môžeš mať ťažkosti s peniazmi.

 VÁHY
24.IX.-23.X.

Tvoja nálada sa v poslednom čase mení ako v kaleidoskope. Maličkosť ťa priviedie do zúfalstva a potom ťa tak isto bezvýznamná udalosť naplní eufóriou. Prestaň sa trápiť, nezaoberaj sa drobnosťami. Čakajú ťa zaujímavé zážitky a tvoji priatelia a najbližší ti dokážu, že im neprávom prejavujes nedôveru.

 ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

Tvoje neprijemnosti sú už dávno zabudnuté. Veľa bude záležať na tvojom vlastnom prístupe k veci. Dostaneš oneskorenú správu, na ktorú už dlho čakáš, a po ktorej ti spadne kameň zo srdca. Uvidíš pred sebou nové perspektívy. Zmení svoje doterajšie spô-

Rozhodneš sa pre riziko spôsobom, ktorý prekvapí aj tvojich najlepších priateľov, ktorí ťa dobré poznajú. Hneď sa to všetko nepodari a zažiješ ťažké chvíle, ale zanedlho budeš mať dôvody k uspokojeniu. Ukáže sa totiž, že máš väčšiu dôveru a uznanie svojho okolia, ako si očakával. V perspektíve máš ďalšiu cestu, ktorá bude veľmi zaujímavá.

 VODNÁR
21.I.-18.II.

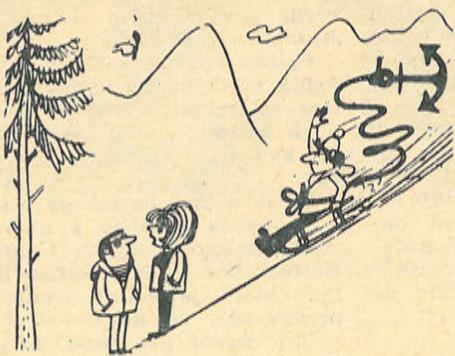
Máš veľké životné možnosti, ale príliš sa zaoberáš sebou samým. Vyrastú pred tebou nové problémy, ktoré môžeš vyriešiť len v zhodnej spolupráci s okolím. A ľudia okolo teba ťa pozorne sledujú. Neziskáš si ich priazeň tým, že sa nevieš radovať z cudzích úspechov. Musíš si z toho vyvodíť ponaučenie.

NÁŠ TEST

Opakuješ svoje životní chyby?

1. Stalo sa ti, že jsi udělal životní omyl, jehož následky trvaly celé měsíce nebo i léta?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
2. Bylo možné se tomu životnímu omylu vyhnout?
ano — 0 b. nevím — 5 b. ne — 10 b.
3. Stává se ti, že trváš na svém, i když nejsi docela jist, že máš pravdu?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
4. Vyprávěl jsi někomu z nejbližších o svém největším životním omylu?
ano — 0 b. nevím — 5 b. ne — 10 b.
5. Myslíš, že v určitém věku se už charakter člověka v žádném případě nemůže změnit?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
6. Způsobiš-li ti někdo drobnou nepříjemnost, dovedeš se s tím rychle vyrovnat?
ano — 0 b. nevím — 5 b. ne — 10 b.
7. Pokládáš se někdy za smolaře?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.

8. Pokládáš se za osobu s výrazným smyslem pro humor?
ano — 0 b. nevím — 5 b. ne — 10 b.
 9. Kdybys měl vliv na změnu události v minulosti, chtěl bys jinak prožít život?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
 10. Řídíš se v běžném rozhodování spíše rozumem než citem?
ano — 0 b. nevím — 5 b. ne — 10 b.
 11. Děláš ti ťažkosti rozhodování v každodenním životě?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
 12. Radil ses v důležitých životních rozhodnutích ještě z jinými osobami než tvoji nejbližší?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
 13. Vracíš se ve vzpomínkách často k chvílím, které byly pro tebe nepříjemné?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
 14. Jsi spokojen se svou osobností?
ano — 0 b. nevím — 5 b. ne — 10 b.
 15. Stává se ti, že se omlouváš, i když nesoudíš, že to byla tvoje vina?
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0 b.
- 100—150 bodů: Máš výjimečnou schopnost komplikovať si život. Jsi už tak daleko, že vlastní chyby pokládáš za úspěchy. Jsi na nejlepší cestě k dalšímu životnímu omylu! Rychle si najdi někoho, kdo ti poradí, než se znova rozhodneš k něčemu, s čím nebudeš spokojen ani ty, ani tvoje okoli.
- 50—99 bodů: Možná že to, co nazýváš svým velkým životním omylem v minulosti, vypívá z toho, že dnes se na sebe a na svou minulost díváš jinak. Tvoje opatrnost není vždy zárukou plného životního úspěchu. Není tvůj kritický rozum často překážkou na cestě tvých plánů? Pomyšli na to, až se zase budeš muset rozhodnout v nějaké důležité životní záležitosti.
- 0—49 bodů: V nejbližší době ti větší životní omyl nehrozí. Zárukou jsi ty sám. Máš mnoho rysů, které jsou charakteristické pro lidi schopné předvídat a plánovat vlastní budoucnost. Cítíš se plně tvůrcem vlastního života. Můžeme ti k tomu jen blahopřát.

Není to ten Hamburčan z našeho hotelu?

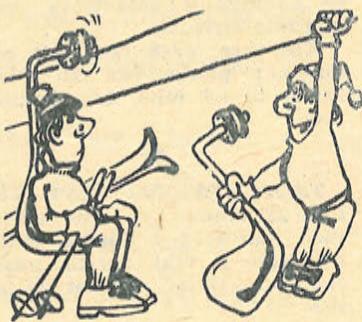

DUGA — Bělehrad

Student sa pýta kamaráta:
— Dostal si už nejaké správy z domu?
— Nie, ani korunu!

Séf chváli novú sekretárku:
— Skvelé! Urobili ste iba tri chyby. To som naspäť rád. A teraz, prosím, napište druhé slovo...

Vyřídeťte na základně, že jsem objevil malý defekt

— Stala sa hrozná vec! — narieka manželka. — Kocúr zožral rezeň, ktorý som ti vyprážila k obedu.

— Neplač, — utešuje ju manžel, — ihneď s ním zájdem k zverelekárovi...

Pýta sa host v reštaurácii časníka:

— Tých päť korún na útenke, to čo je?!

— To je za hudbu, pane.

— Ale ja som doposiaľ nič nepočul!

— To budete rád!

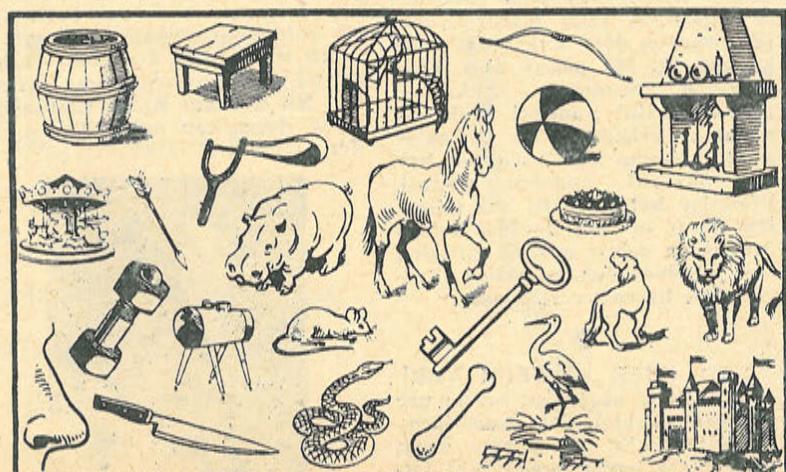
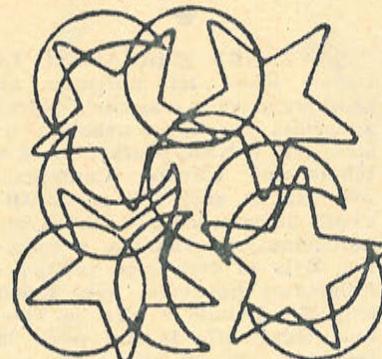
— Pán strážnik, ukradli mi bicykel!

— Máte šťastie, tam vám práve ide električka!

DOKÁŽEŠ TO?

PRE BYSTRE OČI. Z vrecka sa vykotúlali keksiky v tvaru slniečka, hviezdíčky a mesiacika. Spozitajte, koľko je ktorých!
(Odpoveď na str. 29)

POZNÁTE JE VŠECHNY? Pokud ano, tak všech 24 vyobrazení správně pojmenujte a přitom zjistíte, že se jedno z nich mezi ostatní nehodi. Přijdeš na to ktere a proč?

JMÉNO VĚSTÍ

JIRINA. Dost populární jméno, ale přesto charakter jeho nositelky bývá originální. Je to nejčastěji tmavovláská nebo tmavá blondýnka, průměrně vysoká, plnoštíhlá, má šedé, hnědé nebo černé oči. Pochází z řemeslnické nebo rolnické rodiny, má mnoho sourozenců. Otec je čestný, solidní člověk, matka je dobrá a mírná. Jiřina je od malíčka neobýčejně energická, pracovitá, přesná, sebejistá a má sklon k panovačnosti, je výbušná a mnohomluvná. Uznává hlavně ty přátele a známé, kteří se ji ve všem podřizují; nemá ráda odpór a jiné mínění než její vlastní. Dovede si to tvrdě vynutit. Je výborná organizátorka, hospodyně, solidní a svědomitá pracovnice. Váží si ji, ale nemají ji příliš rádi, mívá konflikty v práci. Bývá výbornou lékařkou, tvrdou a trochu bezohlednou učitelkou nebo vedoucí na pracovišti. Bývá naprostou materialistkou, často shromažďuje různé předměty, i málo cenné. Má ráda kino, divadlo a hudbu. Má jazykové schopnosti a typický smysl pro humor. Učí se dobrě, bez námahy kontí každou školu. Nejšťastnějším obdobím v jejím životě je věk od 35 do 45 let. Nesnáší tchyni a vůbec manželovu rodinu. Děti má dvě a zvyká je brzy na každou práci, což jim je k dobrému. V manželském životě nebývá šťastná. Vysokého věku se dožívá sama.

TADMIR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa nevadí pozrieť sa občas do snára. Veď je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda,

SNÁR

ked' sa vám snival:

Potok, kúpať sa v ňom — zanedlho sa pozdvihneš z nemoci; brodit sa v ňom — dosiahneš svoj cel; s čistou vodou — tvoja budenosť vyzerá priaznivo; byстро tečúci — neúspech, mnohé prekážky; s množstvom rýb — obchod, veľa detí; hlboký — máš zlých priateľov; pomaly tečúci — máš lenivých spolupracovníkov; kalný — buďte mat škodu alebo straty; vyschnutý — bieda, tažké časy; plný krve — veľká strata krvi ta čaká.

Popol rozsypaný — čaká ťa smutný prípad; nahromadený — čakaj diečstvo; padnút do neho — stratiš majetok; chodiť po ňom — si chtivý na majetok, ale nič neziskáš.

Portrét vlastný — poznáš nejakú svoju chybu; cudzí — nová láska. Porcelán — blahobyt; rozbitý — neočakávaná urážka; kúpený — zariadiš si domácnosť.

Lod' — zažiješ neštastie.

Princ — získaš uznanie; princezná — zistíš prijemné veci.

Priatelia, urážať ich — nemoc; zomreli — neočakávaná správa; dlho stratení a teraz nájdení — trudnomyselnosť; smiať sa s nimi — rozluka.

Promenáda — trvalý blahobyt.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECIÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNAZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krztołekowa, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz) Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”. 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkova, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupkowá, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Miśnec, Lídya Mšálová, Vladimír Hess.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cał rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziały nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50%, dla zleceniodawców indywidualnych o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasové závody Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”. 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 17.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 19.I.1989 r., podpisano do druku 1.3.1989 r.

STÁVA SA ■ STALO SE...

DVADSAT PÄŤ ROKOV uplynulo od slávneho „prepádu storcia“, keď 14-členná banda prepádla nočný vlak z Londýna, odpojila od neho vagón a vykradla z neho na tie časy fantastickú sumu 20 miliónov v prepočítaní na doláre! Banditi bleskovo vydobili z vagónu vrecia obsahujúce peniaze. Nepadol žiadny výstrel, vec bola zorganizovaná „po gentlemensky“. Snáď preto, hoci banditov chytili a príkladne odsúdili, verejná mienka s nimi sympatizuje. Jeden z banditov, Ronald Biggs, o ktorom sme už pisali na tejto stránke, získal i medzinárodný ohlas. Vydaril sa mu geniálne vymyslený útek z väzenia a dnes pokoje žije v Brazílii. Je tak populárny, že o jeho dobrodružstvách natočili film. Filmovým hrdinom sa stal i ďalší účastník „prepádu storcia“ Ronald Edwards, zvaný „Buster“. Po prepade ušiel so svojou „časťou“ vo výške 1,5 milióna a tri roky cestoval po celom svete. Sprevádzala ho manželka a dcéra narodená počas tohto cestovania. Buster mal nie len falošné doklady, ale aj na nepoznanie zmenenú tvár — 100 tisíc ho stala plastická operácia tváre. Keď sa peniaze skončili, polícia ho vysledila. Odsedel si vo väzení 6 rokov, teraz je súčasným občanom, majiteľom kvetinárstva na londýnskej stanici Waterloo. A odnedávna je aj filmovým hercom! Dejiny Bustera na filmoch: jeho úlohu hrá anglický spevák a herec Phillip Collins, ktorý bývalý gangster je v tom filme... policajtom. Na snímke: Filmový Buster zľava a Buster skutočný.

vom domčeku, uprostred nádhernej prírody je malá Heidi šťastná, ale musí opustiť hory — zlá teta ju dáva do mesta k istej, bohatej rodine. Dievčatko sa tu zle cíti, nevie žiť v rušnom meste, preto uteká späť do hôr. Už prvé vydanie „Heidi“ malo obrovský úspech. Knihu preložili do mnohých jazykov, celé desaťročia bola oblúbeným čítaním dievčat.

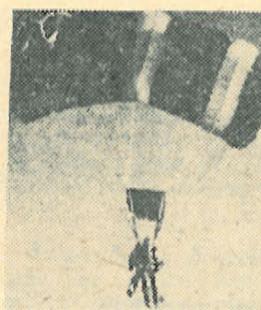
Johanna Spyriová umrela v roku 1901, teda nedožila sa čias, keď jej román sfilmovali, a to niekoľkokrát. Heidi hrala detská hviezda tridsiatych rokov Shirley Templová. Film natočili v roku 1937, ďalšie verzie „Heidi“ realizovali v rokoch päťdesiatych.

Zdalo by sa, že dnes, po 100 rokoch, dojimatív román pani Spyriovej nebude už nikoho zaujímať. Ale ukázalo sa, že švajčiarska „Heidi“ je nesmrteľná! Film začal natácať sám Michael Douglas — slávny herec a producent, ktorý je tiež spoluautorom scenára. V americkej verzii Heidi bude dospevať, bývať v škole s internátom a zoznámi sa so svojím chlapcom. Napriek tomu, že film bude americký, budú ho natácať v Európe, v Alpách, nie však vo Švajčiarsku, ale v Rakúsku. Na snímke: 14-ročná Angličanka Juliette Catonová v úlohe Heidi, ktorú vybrali spomedzi tisícky kandidátok.

„NESMRTEĽNÁ“ HEIDI. Pred 103 rokmi Švajčiarka Johanna Spyriová napísala román pre mladé dievčatá „Heidi“. Nebola spisovateľkou, ale manželkou advokáta z Zurichu; začala písat keď mala 53 rokov. „Heidi“ je románom o sirote, ktorá býva u starého otca v Alpách. V dedo-

ca malorážne zbrane. V minulom roku zaznamenali v školách 1400 prepadov a bitiek — jednu smrteľnú obet a mnoho zranení — žiakov a učiteľov. Ataky agresie mali miesto nielen v bezpečnej štvrti Bronx, ale aj v „lepšich“ štvrtiach ako je napríklad Queen a Brooklyn. Učitelia a rodičia sa v školách dožadujú inštalovania detektorov kovov podobných, aké sú používané na letiskách, aby sa zamedzilo prinášaniu zakázaných predmetov do škôl.

PARAŠUTISTCE paní Idunn Haugenové z Oslo je 59 rokov. Matka tri děti a babička dvou vnoučat začala tento sport pěstovat nedávno. Před rokem mohl být její 27. skok s padákem skokem posledním. Padák se neotevřel. Začala padat jako kámen. Zachovala však rozvahu a tělem řídila pád tak, že nespadla na zem, ale na skupinu stromů a keřů. Větve zmírnily pád, ale paří Haugenová byla těžce raněná. Čtyři týdny ležela na oddělení intenzivní péče, několik měsíců trvala rekonvalescence. A nedávno, necelého půl roku po nehodě, statečná maminka a babička skočila s padákem po cestodraci z výšky 4 tisice metrů. „Určitě jsem se zbláznila, že se mi ještě chce skákat!“ prohlásila prý před skokem. Na snímku: 28. skok paní Haugenové.

NAVZDORY ZMRZAČENÍ. Už téměř třicet let uplynulo od „conterganové tragédie“, která způsobila invaliditu několika tisíců dětí v NSR. Matky, které v těhotenství užívaly Contergan, přivedly na svět děti se strašlivými deformacemi, s krátkýma nerozvinutýma rukama a nohami. Byly to děti často velmi inteligentní; tím větší byla jejich tragédie. Jedním z nich je Thomas Quasthoff. Je mu dnes 29 let, měří 120 cm, dlaně mu vyrůstají přímo z ramenou a má krátké nohy. Přes svou invaliditu Quasthoff jako jediný z „conterganových dětí“ získal slávu jako zpěvák. Má pěkný hlas, basbaryton. Studoval soukromě, protože státní hudební škola ho nechcela přijmout. Se zmrzačenýma rukama nebyl schopen hry na povinný hudební nástroj. Předpisy byly silnější než talent. Quasthoff se však nevzdal a dnes má už za sebou několik prvních cen v převedkách soutěžích. Zpívá však hlavně v rozhlasu...

KTO CHCE — NECH VERÍ. Nový rok je ozajstnou žalou pre rôznych astrologov, jasnovidcov a veštov. Sú to hlavne ženy, ktoré vrah lepšie predvídajú bu-

ZIACI NEWYORSKÝCH ŠKÔL prichádzajú do školy ozbrojení: prinášajú boxery, nože a dokon-

dúnosť. Ostatne, už v staroveku verili predovšetkým ženám — Kasandre či Pýti.

Veštby na rok 1989 sú rôzne: jedna veštka tvrdí napr., že v tom roku bude mnoho rozličných katastrof, zase iná, že väčšie katastrofy nemusíme očakávať.

Už sú hotové horoskopy o tom, čo o osude každého z nás hovoria hviezdy. Napr. Gabrieľa Hoffmanová zo Západného Berlína, ktorá je veľmi populárna, predpovedá, že nový rok bude veľmi šťastný pre osoby narodené v znamení Panny a Škorpióna, pre ktoré sú hviezdy mimoriadne priažnivé. Barany budú mať starosti začiatkom roka, neskôr sa im bude vodiť dobre podobne ako Levom. Pre Blíženca lepšie časy nastanú v marci. Ryby by mali prekonáť doterajšie ťažkosti. Horšie to bude s Rakmi, keďže — osoby narodené v tomto znamení musia počítať s rôznymi prekážkami. Pre Strelecov nebezpečný by mal by marco a apríl, zasa Váhy môžu očakávať skutočný životný kolotoč — udalosti a nálady sa budú neustále striedať.

Kto chce, nech verí. Ale opakujeme: predpovede sú rôzne, závisí to od toho, kto je autom.

TROJČATA NA SPLÁTKY. Děti ze zkumavky už nejsou senzaci, rodi se i v Polsku. Příbeh z Izraele je však natolik neobvyčejný, že si ho povšiml svetový tisk.

Před dvěma léty Ruthi Rewachová přišla s manželem ke gynékologovi v Tel Avivu s prosbou o pomoc. Měli už syna, ale chtěli mít ještě další děti. Ruthi však měla neprůchladné vejecovody; děti se mohly narodit jen po oplodnění mimo organismus matky. Byla použita známá metoda: z vaječníku paní Rewachové vztáhla vajíčka byla ve zkumavce oplodněna sperniemi manžela; vzniklo sedm embryí, a nichž byly čtyři umístěny v matčině děloze. Přijalo se jej jedno. Po devíti měsících se narodila zdravá holčička. Ve zkumavce zůstala ještě další oplodněná vajíčka, zmrzačená se souhlasem rodičů. Když už malá Keren povyrostla, paní Rewachová se rozhodla pro další dítě. Znovu byla v její děloze umístěna tři oplodněná vajíčka. Tentokrát se přijala dvě, narodil se tedy dvojčata! Nebudu to ostatně první dvojčata ze zkumavky, první se narodila v Melbornu v roce 1985. Dvě děti paní Rewachové se sice narodily dva roky po narození holčičky, ale oplodnění nastalo současně u všech tří vajíček. Lze tedy všechny tři děti považovat za trojčata.. Na snímku: Ruthi Rewachová s deuerškou čeká dvě další děti.

STALO SE ■ STÁVA SA